

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΣΧΟΛΗ: ΤΕΙ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΜΗΜΑ: ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ & ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΣ
ΕΛΕΓΧΟΣ ΣΕ ΜΙΑ ΕΤΑΙΡΕΙΑ: ΠΩΣ
ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΣΧΕΤΙΣΤΟΥΝ ΜΑΖΙ
ΤΟΥΣ;**

ΣΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΔΙΚΟΠΟΥΛΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ

ΚΟΥΝΑΒΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ

ΚΩΣΤΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΚΟΛΦΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ - 2016

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ελεγκτική ως θεσμός έχει συνδεθεί ιστορικά με την ανάπτυξη της λογιστικής. Μολονότι η ανάπτυξή της ως ξεχωριστού κλάδου στα πλαίσια της οικονομικής δραστηριότητας του ανθρώπου, έγινε τους τελευταίους αιώνες η εξελικτική της πορεία στο πέρασμα των αιώνων.

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον, που βιώνουν οι ελληνικές επιχειρήσεις, το οποίο χαρακτηρίζεται από έντονη κλιμάκωση του ανταγωνισμού, η οργάνωση συστήματος εσωτερικού ελέγχου στα πλαίσια αναδιοργάνωσης αυτών προσλαμβάνει ιδιαίτερη σημασία στο βαθμό, που μπορεί να συμβάλλει τα μέγιστα στη βελτίωση της αποδοτικότητάς τους και στη διαφύλαξη των περιουσιακών τους στοιχείων.

Για τους σκοπούς της διατριβής αντλήθηκαν στοιχεία από επισκόπηση της διεθνούς και ελληνικής βιβλιογραφίας, καθώς επίσης και μέσω αναζήτησης στοιχείων αντίστοιχων sites του internet.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τα τελευταία χρόνια τα συστήματα ελέγχου ως μία ανεξάρτητη λειτουργική δραστηριότητα της επιχείρησης γνωρίζουν μεγάλη άνθηση ως συνέπεια συγκεκριμένων αλλαγών και τάσεων στο επιχειρηματικό περιβάλλον. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν προκλήσεις και κινδύνους, με αποτέλεσμα να καθίσταται αναγκαία η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης, αντικειμενικής και συμβουλευτικής δραστηριότητας σχεδιασμένης να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες μιας επιχείρησης, όπως είναι ο εσωτερικός και ο εξωτερικός έλεγχος. Σκοπός της παρούσας εργασίας

είναι να γίνει ανάλυση του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης και η συσχέτιση τους.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται εισαγωγή στο εννοιολογικό πλαίσιο της ελεγκτικής, καταγράφονται οι κατηγορίες και οι κλάδοι της ελεγκτικής καθώς και τα είδη ελέγχου όπως είναι οι Διοικητικοί Έλεγχοι ή Έλεγχοι Διοικήσεως, οι Έλεγχοι Συμμόρφωσης, οι Λειτουργικοί ή Διαχειριστικοί Έλεγχοι και οι Λογιστικοί Έλεγχοι ή Χρηματοοικονομικοί Έλεγχοι ή Έλεγχοι των Οικονομικών Καταστάσεων.

Το δεύτερο κεφάλαιο επικεντρώνεται στον Εσωτερικό Έλεγχο όπου γίνεται αναφορά στο εννοιολογικό πλαίσιο του συστήματος του Εσωτερικού Ελέγχου καθώς και του Ελληνικού Νομοθετικού Πλαισίου γι αυτό. Στην συνέχεια καταγράφεται ο σκοπός του και οι λόγοι που τον καθιστούν αναγκαίο για μία επιχείρηση. Τέλος γίνεται αναφορά στους τρόπους με τους οποίους αξιολογείται ο βαθμός της αποτελεσματικότητας ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου.

Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αντίστοιχα η ανάλυση του Εξωτερικού Ελέγχου με αναφορά στον ρόλο και στην δράση των Εξωτερικών Ελεγκτών, το πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή και την ευθύνη που έχει προς την ελεγχόμενη εταιρεία και γίνεται συσχέτιση του λογιστή που είναι υπεύθυνος για τον εσωτερικό έλεγχο με τον ελεγκτή που είναι για τον εξωτερικό έλεγχο.

Τέλος στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται ο συσχετισμός ελέγχων και εφαρμογής συστημάτων με την καταγραφή των ομοιοτήτων και των διαφορών του εσωτερικού και του εξωτερικού ελέγχου και της αλληλεξάρτησής τους.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Περίληψη.....	2
Εισαγωγή.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Κεφάλαιο 1 ^ο	8
Εννοιολογική διερεύνηση της Ελεγκτικής και του ελέγχου.....	8
1.1. Εισαγωγή.....	8
1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο της ελεγκτικής.....	9
1.3. Εξεταζόμενα θέματα της ελεγκτικής.....	12
1.3.1. Αντικείμενο ελέγχου.....	13
1.3.2. Υποκείμενο ελέγχου.....	14
1.3.3. Μέθοδοι και τεχνικές ελέγχου.....	14
1.4. Κατηγορίες – κλάδος της ελεγκτικής.....	14
1.4.1. Δημόσια και Ιδιωτική.....	14
1.4.2. Εσωτερική και εξωτερική.....	15
1.4.3. Ελεγκτική των Οικονομικών Αποτελεσμάτων και Ελεγκτική της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης.....	16
1.5. Διακρίσεις – είδη ελέγχου.....	16
Κεφάλαιο 2 ^ο	23
Ο εσωτερικός έλεγχος.....	24
2.1. Εισαγωγή.....	24
2.2. Εννοιολογικό πλαίσια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.....	26

2.3. Το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο	28
2.4. Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου	40
2.5. Τύποι εσωτερικού ελέγχου	44
2.5.1. Διοικητικοί Έλεγχοι.....	45
2.5.2. Λειτουργικοί – Διαχειριστικοί	45
2.5.3. Οικονομικοί - Λογιστικοί Έλεγχοι	46
2.5.4. Έλεγχοι παραγωγής.....	47
2.5.5. Έλεγχοι Συμμόρφωσης	47
2.5.6. Έλεγχοι Συστημάτων Πληροφόρησης.....	48
2.6. Σκοπός εσωτερικού ελέγχου	48
2.7. Αξιολόγηση συστήματος ελέγχου.....	49
2.7.1. Αξιολόγηση βάσει της COSO	50
2.7.2. Αξιολόγηση βάσει του Πίνακα Ισορροπημένης Στοχοθεσίας.....	53
2.8. Το σύστημα εσωτερικών δικλίδων	55
Κεφάλαιο 3 ^ο	66
Εξωτερικός έλεγχος.....	66
3.1. Εισαγωγή.....	66
3.2. Εξωτερικοί ελεγκτές	66
3.2.1. Ο ρόλος και η δράση του εξωτερικού ελεγκτή	67
3.2.2. Το πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή (έκθεση)	70
3.3. Ευθύνη προς την ελεγχόμενη μονάδα – αίτιες και κριτήρια.....	73
3.3.1. Απάτη	74
3.3.2. Αμέλεια συμφωνίας.....	74
3.3.3. Αμέλεια.....	75
3.3.4. Εχεμύθεια	75

3.4. Προληπτικά μέτρα αμύνης των ορκωτών ελεγκτών	76
3.4.1. Επιστολή ανάληψης.....	76
3.4.2 Φύλλα εργασίας.....	77
3.4.3 Σαφής διατύπωση της ευθύνης.....	78
3.4.4 Επιμερισμός ευθύνης σ ε τρίτους	79
3.4.5 Ανάκληση ή τροποποίηση έκθεσης.....	80
3.4.6 Ανέλεγκτες λογιστικές καταστάσεις	80
3.5. Σχέση λογιστή – Ελεγκτή	81
Κεφάλαιο 4 ^ο	83
Συσχετισμός ελέγχων και εφαρμογή συστημάτων	83
4.1. Εισαγωγή.....	83
4.2. Ομοιότητες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου	84
4.4. Η αλληλεξάρτηση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου.....	87
4.5. Εφαρμογή - Έλεγχος στον τραπεζικό κλάδο.....	90
4.6. Εφαρμογή - Έλεγχος στις επιχειρήσεις.....	95
Επίλογος	100
Βιβλιογραφία.....	103

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εμφάνιση της ελεγκτικής φαίνεται ότι συντελέστηκε στην προϊστορική εποχή, όπου η ανάγκη της απεικόνισης των απαιτήσεων, που δημιούργησε η ανταλλαγή των αγαθών καθώς και η αξιοπιστία των στοιχείων σε αυτές τις συναλλαγές, κατέστησε αναγκαία την εμφάνιση της πρώτης λογιστικής εγγραφής και ταυτόχρονα επισήμανε την ανάγκη ελέγχου μεταξύ των συναλλασσομένων πρωτόγονων κοινωνιών.

Στον 20^ο αιώνα η ελεγκτική αλλάζει εννοιολογικό περιεχόμενο για να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις εκατομμυρίων νέων επενδυτών, που είχαν επενδύσει τα κεφάλαια τους σε αξιόγραφα ανωνύμων εταιριών και στρέφεται κυρίως, από την ανίχνευση των δολίων πράξεων και την ανακάλυψη της απάτης, στην εκτίμηση της ορθότητας (fairness) της παρουσίασης της χρηματοοικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων της επιχείρησης. Σύμφωνα δε με τον επίσημο ορισμό του ελέγχου, που έχει υιοθετηθεί από το Αμερικανικό Ινστιτούτο Ορκωτών Ελεγκτών «ο αντικειμενικός σκοπός της συνηθισμένης έρευνας των χρηματοοικονομικών καταστάσεων που κάνει ο ανεξάρτητος ελεγκτής είναι να εκφράσει την γνώμη του ως προς την ειλικρίνεια με την οποία αυτές παρουσιάζουν τη χρηματοοικονομική θέση, τα αποτελέσματα χρήσεως και τις μεταβολές της χρηματοοικονομικής θέσεως, σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές αρχές της λογιστικής».

Κεφάλαιο 1^ο

Εννοιολογική διερεύνηση της Ελεγκτικής και του ελέγχου

1.1. Εισαγωγή

Ως σκοπός του ελέγχου μπορεί να εκφραστεί η παρουσίαση γνώμης αναφορικά με την ορθή ή μη παρουσίαση της ακριβοδίκαιης εικόνας της περιουσιακής διάρθρωσης, οικονομικής κατάστασης και των αποτελεσμάτων των εργασιών της οικονομικής μονάδας μέσα στα πλαίσια της νομοθεσίας.

Το συγκριμένο κεφάλαιο, έχει ως κύριο στόχο του, την λεπτομερειακή ανάλυση της έννοιας και των συνιστωσών αυτής, της ελεγκτικής και του ελέγχου. Με την καταγραφή των βασικότερων στοιχείων που αφορούν την ελεγκτική αποτυπώνεται η συνολική επισκόπηση του όρου.

Με σκοπό την ουσιαστική αποσαφήνιση της έννοιας, εξετάζονται τα πιο βασικά θέματα της ελεγκτικής επιστήμης αλλά και πραγματοποιείται η οριοθέτηση των βασικών κατηγοριών - διακρίσεων της. Τα βασικότερα είδη ελέγχων παρουσιάζονται, αναλυτικά, μέσα από μια ανασκόπηση της βιβλιογραφίας, ελληνικής και διεθνούς αρθρογραφίας.

Γενικότερα, το πλήθος των ειδών της ελεγκτικής, όπως θα δούμε και στην ανάλυση του παρόντος κεφαλαίου, επιβεβαιώνει την σημασία της στο σύγχρονο επιχειρηματικό κόσμο. Σύμφωνα με τον Παπά, (1999), μέσα από μια εκτεταμένη αναζήτηση της διεθνούς αρθρογραφίας, σαν βασικοί σκοποί της ελεγκτικής επιστήμης, δύναται να θεωρηθούν:

- η βελτίωση του επιπέδου αποτελεσματικότητας της οικονομικής μονάδας μέσω της μείωσης των ατελειών και αδυναμιών στο συνολικό κύκλωμα λειτουργίας της.
- η επιβεβαίωση της ακρίβειας των οικονομικών καταστάσεων (Ισολογισμός, Κατάσταση Αποτελεσμάτων Χρήσης, Πίνακας Διάθεσης Αποτελεσμάτων, Κατάσταση Ταμειακών Ροών).
- η λήψη ορθών αποφάσεων μέσω της ορθής κατάρτισης και παρακολούθησης των αριθμοδεικτών
- η συμμόρφωση με τις προβλεπόμενες διατάξεις της νομοθεσίας
- ο εντοπισμός, η πρόληψη και η καταστολή των ηθελημένων και αθέλητων λογιστικών απατών και λαθών.

1.2. Εννοιολογικό πλαίσιο της ελεγκτικής

Σύμφωνα με τον Pantelidis, (2009), μια πληθώρα διαφόρων ερευνητών και επιστημόνων έχουν αναλύσει την έννοια αλλά και σημασία του κλάδου της ελεγκτικής. Ουσιαστικό σημείο που καταδεικνύει τη σημαντικότητά της αναφορικά την επιβίωση των οικονομικών μονάδων αποτελεί ο αριθμός των ορισμών που της έχουν αποδοθεί διαχρονικά. Στη συνέχεια του παρόντος μέρους της εργασίας παρατίθενται ένα σύνολο εννοιολογικών προσεγγίσεων της ελεγκτικής επιστήμης, οι οποίες λήφθηκαν μέσω μιας ενδελεχούς αναζήτησης της ελληνικής αλλά και της διεθνούς αρθρογραφίας, σκοπεύοντας έτσι στην πληρέστερη απεικόνισή της.

Ένας ορισμός που θεωρείται ιδιαίτερα ουσιαστικός είναι εκείνος της Αμερικάνικης Ένωσης Λογιστικής, η ελεγκτική ορίζεται ως «η συγκέντρωση και αξιολόγηση στοιχείων και δεδομένων με σκοπό την έκδοση γνώμης από έναν

ανεξάρτητο και κάτοχο απαιτούμενων προσόντων επαγγελματία σχετικά με το κατά πόσο οι υπό έλεγχο πληροφορίες ή δεδομένα έχουν παραχθεί σύμφωνα με συγκεκριμένα κριτήρια» (American Accounting Association, 1971).

Οι Meigs et al. (1984), αναφέρονται στο αντικείμενο της ελεγκτικής επιστήμης - οι οποίοι όρισαν την Ελεγκτική ως «τον κλάδο της Οικονομικής των Επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων που πραγματεύεται τους γενικούς κανόνες, όρους και προϋποθέσεις για τη διενέργεια ελέγχου σε κάθε οικονομική διαχείριση ξένης περιουσίας».

Ο Τερζάκης (1985), ορίζει την ελεγκτική ως «το σύνολο των λογιστικών και οικονομοτεχνικών ενεργειών, που έχουν ως σκοπό την εξακρίβωση θεμάτων που αφορούν τη συναλλακτική και λειτουργική δράση των επιχειρήσεων».

Η Δήμου, (2000), έδωσε ιδιαίτερη βάση στη σημασία και τη συνεισφορά της ελεγκτικής στην «νομιμότητα». Αναλυτικότερα, η ελεγκτική θεωρήθηκε ως «το σύνολο των αρχών εκείνων που κύριο σκοπό τους έχουν τον αποτελεσματικό προσδιορισμό του είδους, της έκτασης και του τρόπου διενέργειας του ελέγχου καθώς και των ενεργειών των αρμόδιων οργάνων των οικονομικών μονάδων για την πρόληψη λαθών και εξακρίβωση της ορθότητας, της νομιμότητας και της σκοπιμότητας αυτών»

Σύμφωνα με τον Παπαστάθη, (2003), η ελεγκτική ως κλάδος της οικονομικής - διοικητικής των επιχειρήσεων και εκμεταλλεύσεων αποτελεί μια επιστήμη σύγχρονη και τεχνική. Πιο αναλυτικά, μπορεί να χαρακτηριστεί από τη μία πλευρά ως επιστήμη, γιατί μέσα από τη διερεύνηση παρέχει συνεχώς καινούρια γνώση, ενώ από τη άλλη πλευρά κρίνεται ως τεχνική, εφόσον σε συνδυασμό με την παραγόμενη επιστημονική γνώση ικανοποιεί τις ανάγκες του ελέγχου και φέρει σε πέρας την αποστολή της.

Βάσει μια άποψης πιο περιεκτικής, και σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), από άποψη των βασικών δομικών της στοιχείων, η ελεγκτική μπορεί να ορισθεί

ως «τον επιστημονικό κλάδο της μεθοδικής και αντικειμενικής συγκέντρωσης και αξιολόγησης αποδεικτικών στοιχείων, από ένα ανεξάρτητο και ικανό άτομο με σκοπό τη διατύπωση και κοινοποίηση στους ενδιαφερομένους χρήστες μετρήσιμων πληροφοριών, οι οποίες ανταποκρίνονται σε προκαθορισμένα κριτήρια».

Ωστόσο, αποτελεί σήμερα πρόδηλο γεγονός ότι, ο κλάδος της ελεγκτικής δεν καλύπτει αποκλειστικά και μόνο τη διαδικασία του ελέγχου της ορθότητας των οικονομικών καταστάσεων (το οποίο γινόταν στα πρώτα χρόνια εμφάνισής της), αλλά σχετίζεται άμεσα και με την Εταιρική Διακυβέρνηση μέσα από τις δραστηριότητες του εσωτερικού ελέγχου, την αξιολόγηση των επιδόσεων της Διοίκησης, μέσω των εσωτερικών ελέγχων Διοίκησης και τον έλεγχο της συμμόρφωσης με τους νόμους και την κείμενη νομοθεσία μέσω των εσωτερικών ελέγχων συμμόρφωσης (Καραμάνης, 2008).

Σύμφωνα με του Καζαντζή, (2006), από το σύνολο των προαναφερθεισών εννοιολογικών προσεγγίσεων, προκύπτουν ορισμένα από τα εννοιολογικά χαρακτηριστικά της ελεγκτικής:

- Συστηματική διαδικασία. Η ελεγκτική αποτελεί τη διαδικασία εκείνη του ελέγχου, η οποία είναι ορθά οργανωμένη και ακολουθεί συγκεκριμένα βήματα ή διεργασίες.
- Διαδικασία συγκέντρωσης και αξιολόγησης αποδεικτικών στοιχείων. Η ελεγκτική συλλέγει κάθε πληροφορία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον ελεγκτή (συγκέντρωση) και εξακριβώνει την ανταπόκριση των πληροφοριών σε προκαθορισμένα κριτήρια χωρίς καμία προκατάληψη και περιορισμούς (ακριβοδίκαια αξιολόγηση των αποτελεσμάτων).
- Διαδικασία καθορισμού βαθμού ανταπόκρισης σε προκαθορισμένα κριτήρια. Ο βαθμός ανταπόκρισης οριοθετείται με βάση τόσο ποσοτικά

κριτήρια, όπως για παράδειγμα εξαιτίας λογιστικού σφάλματος το χρεωστικό υπόλοιπο του λογαριασμού πελάτη ήταν πιστωτικό, όσο και ποιοτικά κριτήρια, όπως η αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τα προκαθορισμένα κριτήρια είναι τα πρότυπα σύμφωνα με τα οποία μετριέται ο βαθμός ανταπόκρισης, όπως για παράδειγμα νομοθετικές ρυθμίσεις, προϋπολογισμοί, διεθνή λογιστικά και ελεγκτικά πρότυπα.

➤ Απαίτηση ικανού και ανεξάρτητου προσώπου. Αναφορικά με την ορθή πραγματοποίηση του ελέγχου επιβάλλεται η επιστημονική επάρκεια και ανεξαρτησία του ελεγκτή από την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα. Από τη μία πλευρά, ο ελεγκτής πρέπει να έχει τις γνώσεις για την κατανόηση και εφαρμογή των κριτηρίων ελέγχου και την ικανότητα προσδιορισμού των ειδών και της ποσότητας των ελεγκτικών τεκμηρίων. Από την άλλη πλευρά, η ανεξαρτησία αφορά τόσο τη συγκέντρωση και αξιολόγηση των ελεγκτικών τεκμηρίων όσο και στη διατύπωση της επαγγελματικής γνώμης του ελεγκτή.

➤ Διαδικασία της διατύπωσης της γνώμης του ελεγκτή. Τα αποτελέσματα του ελέγχου και η τελική γνώμη του ελεγκτή γνωστοποιούνται εγγράφως στους ενδιαφερομένους χρήστες μέσω των εκθέσεων ελέγχου.

➤ Ενδιαφερόμενοι χρήστες. Αυτοί είναι οι φορείς οι οποίοι εκδηλώνουν ενδιαφέρον για την τελική γνώμη του ελεγκτή. Οι ενδιαφερόμενοι είναι τόσο εντός της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, όπως οι μέτοχοι και η Διοίκηση, όσο και εκτός, όπως οι κυβερνητικοί φορείς και οι επενδυτές.

1.3. Εξεταζόμενα θέματα της ελεγκτικής

Η ελεγκτική, λειτουργώντας ως ένας κλάδος ξεχωριστός και δυναμικός της οικονομικής των επιχειρήσεων, είναι ένας συνδυασμός θεωρίας και πρακτικής. Στα πλαίσια της λειτουργίας της εν λόγω προσέγγισης, η ελεγκτική εξετάζει τρία κύρια θέματα τα οποία ενδιαφέρουν τον εσωτερικό αλλά και τον εξωτερικό έλεγχο. Τα θέματα αυτά έγκεινται στο αντικείμενο ελέγχου, το υποκείμενο του ελέγχου και τις μεθόδους - τεχνικές του ελέγχου. Τα συγκεκριμένα αναλύονται ακριβώς παρακάτω.

1.3.1. Αντικείμενο ελέγχου

Ως βασικό αντικείμενο του ελέγχου μπορεί να χαρακτηριστεί κυρίως ο έλεγχος των οικονομικών καταστάσεων, οι οποίες πρέπει καταρτίζονται βάσει των γενικών παραδεγμένων λογιστικών αρχών.

Όπως ορίζεται από το άρθρο 16 του Προεδρικού Διατάγματος 226/92 «Περί οργανώσεως και λειτουργίας του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών» η διαδικασία του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων έχει να κάνει κυρίως με την εξέταση, εκ μέρους του ορκωτού ελεγκτή, των βιβλίων που τηρούνται αλλά και των αναγκαίων νόμιμων παραστατικών στοιχείων, αξιολογώντας κατά πόσο οι ελεγχθείσες οικονομικές καταστάσεις μπορούν αν εμφανίσουν την οικονομική θέση της ελεγχόμενης μονάδας με τρόπο ακριβοδίκαιο και σύμφωνο με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές.

Σύμφωνα με τον Βαρβατσουλάκη, (2002), η αξιοπιστία αλλά και η ειλικρίνεια των οικονομικών καταστάσεων αποτελεί ένα θέμα πολύ μεγάλης σημασίας που αφορά τους εταίρους μιας επιχείρησης, για τον λόγο ότι αυτοί, είναι ξένοι προς τη διαχείρισή της ενώ δεν έχουν τη δυνατότητα του ελέγχου της, αυτοπροσώπως. Λαμβάνοντας υπόψη τα εν λόγω δεδομένα, οι ετήσιες οικονομικές καταστάσεις, είναι το πιο ασφαλές κριτήριο αναφορικά με την απόδειξη της πορείας της οικονομικής μονάδας αλλά και την ανάδειξη της πραγματικής της εικόνας.

1.3.2. Υποκείμενο ελέγχου

Υποκείμενο του ελέγχου αποτελεί ο ελεγκτής, εκείνος δηλαδή που είναι υπεύθυνος για τη διενέργεια του ελέγχου. Ο ρόλος τον οποίο έχει αναλάβει ο ελεγκτής, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, εφόσον είναι ο εγγυητής όσον αφορά στην επίτευξη της ομαλής οικονομικής διαχείρισης αλλά και της εύρυθμης λειτουργίας στον ιδιωτικό αλλά και στο δημόσιο τομέα. Οι ελεγκτές, βάσει της σχέσης τους με την ελεγχόμενη οικονομική μονάδα μπορούν να διακριθούν σε ελεγκτές κρατικούς, εσωτερικούς και εξωτερικούς.

1.3.3. Μέθοδοι και τεχνικές ελέγχου

Αναφορικά με τις τεχνικές του ελέγχου, σ' αυτές περιλαμβάνεται το πρόγραμμα του ελέγχου, η μέθοδος η οποία συνήθως ακολουθείται κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του ελέγχου, οι τεχνικές και οι ακολουθούμενες κάθε φορά ελεγκτικές διαδικασίες οι οποίες είναι αποτέλεσμα των επιλογών του ελεγκτή. Οι τεχνικές του ελέγχου, τόσο για τους εσωτερικούς ελεγκτές, όσο και για τους εξωτερικούς. Γενικότερα, θεωρείται πως, ο Κρατικός Ελεγκτής, δεν αποτελεί ξεχωριστή κατηγορία, αλλά είναι ο εξωτερικός ελεγκτής, ο οποίος λειτουργεί για λογαριασμό των κρατικών αλλά και των ημικρατικών φορέων.

1.4. Κατηγορίες – κλάδος της ελεγκτικής

1.4.1. Δημόσια και Ιδιωτική

Οι κυριότερες κατηγορίες της ελεγκτικής επιστήμης πιστεύεται πως είναι η Δημόσια Ελεγκτική και η Ιδιωτική Ελεγκτική. Αναλυτικότερα, σύμφωνα με τον Παπά, (1999), η Δημόσια Ελεγκτική έχει ως κύρια ενασχόλησή της τον έλεγχο των οργανισμών του Δημοσίου, των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου και

των μη κερδοσκοπικών οργανισμών, ενώ η Ιδιωτική Ελεγκτική ασχολείται με τον έλεγχο των κερδοσκοπικών οργανισμών.

1.4.2. Εσωτερική και εξωτερική

Σύμφωνα με τον Αστρίτη, (2000), άλλη μια διάκριση του κλάδου της ελεγκτικής είναι σε Εσωτερική Ελεγκτική και Εξωτερική Ελεγκτική. Ειδικότερα, η Εσωτερική Ελεγκτική ορίζεται ως «η ανεξάρτητη διαδικασία που λειτουργεί μέσα στον οργανισμό για να εξετάσει και να εκτιμήσει τις διαδικασίες παρέχοντας σημαντική υπηρεσία σε αυτόν» (Konrath, 1996). Αντίθετα, η Εξωτερική Ελεγκτική είναι «η διαδικασία άσκησης ελέγχου που εκτελείται από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους ελεγκτές, οι οποίοι αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές ή ορκωτοί λογιστές».

Πολλοί ερευνητές θεωρούν ότι υφίστανται και μία ακόμη κατηγορία της ελεγκτικής, η οποία καλείται «Κρατική Ελεγκτική». Η Κρατική Ελεγκτική συμπεριλαμβάνει όλους τους ελέγχους οι οποίοι διενεργούνται από τους διάφορους κρατικούς αλλά και ημικρατικούς φορείς. Οι κυριότεροι κρατικοί έλεγχοι είναι ο φορολογικός έλεγχος, ο οποίος σχετίζεται άμεσα με την αναζήτηση του φορολογητέου εισοδήματος, ο έλεγχος από την Τράπεζα της Ελλάδας που αφορά σε νομισματικά και πιστωτικά θέματα και ο έλεγχος από το Ελεγκτικό Συνέδριο του κράτους που αφορά τους λογαριασμούς του δημοσίου τομέα (Κάντζου, 1995).

Η άποψη του ερευνητή είναι παρόμοια με αυτή της επιστημονικής γνώμης των περισσότερων συγγράφων, ότι η Κρατική Ελεγκτική δεν είναι ξεχωριστή κατηγορία αλλά μέρος της Εξωτερικής Ελεγκτικής αφού διενεργείται από κρατικούς φορείς οι οποίοι ταυτόχρονα είναι «έξω» από την οικονομική μονάδα.

1.4.3. Ελεγκτική των Οικονομικών Αποτελεσμάτων και Ελεγκτική της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης

Σύμφωνα με τον Καζαντζή (2006), έχοντας ως βάση τον αντικειμενικό της σκοπό, η ελεγκτική μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε Ελεγκτική των Οικονομικών Αποτελεσμάτων, η οποία όπως χαρακτηρίζεται από το όνομά της ασχολείται αποκλειστικά με τα οικονομικά αποτελέσματα της οικονομικής μονάδας και Ελεγκτική της Χρηματοοικονομικής Διαχείρισης η οποία ασχολείται μόνο με τη χρηματοοικονομική διαχείριση.

1.5. Διακρίσεις – είδη ελέγχου

Από τις προσεγγίσεις που προαναφέρθηκαν, είναι εμφανές ότι η ελεγκτική αποτελεί τη διαδικασία άσκησης του ελέγχου. Αναφορικά με την επίτευξη της όσο το δυνατότερο πληρέστερης αξιολόγησης της ελεγκτικής επιστήμης, θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμη – αναφορικά με την πλευρά του ερευνητή - η παράθεση των κύριων ειδών ελέγχων, έχοντας ως βάση συγκεκριμένα κριτήρια. Τα κριτήρια που επιλέχτηκαν προσπαθούν να συμπεριλάβουν όλο το εύρος των ελέγχων όπως αυτοί εμφανίζονται στη σχετική αρθρογραφία και βιβλιογραφία.

Η πρώτη κατηγορία που θα αναφερθεί έχει ως σημείο αναφοράς της τον φορέα. Ανάλογα με το άτομο το οποίο έχει αναλάβει τη διενέργεια του ελέγχου έλεγχου και τη σχέση εργασίας αυτού με τον ελεγχόμενο φορέα, οι έλεγχοι διακρίνονται σε εσωτερικούς και εξωτερικούς.

Οι Εσωτερικοί έλεγχοι μπορούν να οργανωθούν από τον ίδιο το φορέα, ενώ επίσης μπορούν να οργανωθούν και από ειδικά καταρτισμένα στελέχη του, τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι είναι υπάλληλοι της επιχείρησης και

αναφέρονται στο ανώτατο όργανο του οργανισμού (Carmichael and Willingham, 1987).

Αναφορικά με τον εσωτερικό έλεγχο, αυτός έχει προληπτικό και κατασταλτικό χαρακτήρα, εξασφαλίζοντας την πληρότητα και καλή λειτουργία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, ήτοι το ολοκληρωμένο πλέγμα των δικλίδων ασφαλείας που έχουν ενσωματωθεί στο λειτουργικό σύστημα της οικονομικής μονάδας. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται η διαφύλαξη των περιουσιακών στοιχείων, ο περιορισμός των αδυναμιών λειτουργίας, η ελαχιστοποίηση των κινδύνων, η ορθή διεξαγωγή των συναλλαγών και η διασφάλιση της αξιοπιστίας και της ειλικρίνειας των βιβλίων και στοιχείων της οικονομικής μονάδας (Παπαστάθης, 2004).

Από την άλλη πλευρά, οι Εξωτερικοί έλεγχοι πραγματοποιούνται από εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι δεν σχετίζονται με εξαρτημένη εργασία, υπαλληλική ιδιότητα, με την οικονομική μονάδα, την οποία καλούνται να ελέγξουν μετά από πρόσκληση των μετόχων αυτής. Ο εξωτερικός έλεγχος δεν επηρεάζεται από τη Διοίκηση και αποτελεί εγγύηση για τη διενέργεια αντικειμενικού και ανεπηρέαστου ελέγχου. Τα πεδία δράσης του ποικίλουν, από την πιστοποίηση της ορθής παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων και τη διαπίστωση της πιστοληπτικής ικανότητας, μέχρι την αξιολόγηση της λογιστικοοικονομικής οργάνωσης και την υποβολή ορθολογικών «προτάσεων» για βελτίωση των λειτουργιών - διαδικασιών.

Τέλος, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών, αναπτύσσονται οι Μικτοί Έλεγχοι, οι οποίοι είναι εσωτερικοί έλεγχοι που διενεργούνται με τη συνεργασία των εξωτερικών ελεγκτών.

Η δεύτερη κατηγορία που θα αναφερθεί έχει ως σημείο αναφοράς της την Έκταση του Ελέγχου. Σύμφωνα με τον Δήμου, (2000), ανάλογα με την έκτασή τους, οι έλεγχοι μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε ειδικούς - μερικούς και γενικούς. Ειδικοί ή μερικοί είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι ως βασικότερο

αντικείμενο ελέγχου τους έχουν ένα συγκεκριμένο τομέα. Αντίθετα, οι Γενικοί είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι εκτείνονται σε ολόκληρη τη διαχείριση μιας συγκεκριμένης χρονικής περιόδου. Στους γενικούς ελέγχους δεν παρατηρούνται περιορισμοί ούτε χρονικού βάθους ελέγχου ούτε ελεγχόμενων αντικειμένων.

Η τρίτη κατηγορία που θα αναφερθεί έχει ως σημείο αναφοράς τη διάρκεια των ελέγχων. Σύμφωνα με τον Παπαστάθη, (2003), με βάση τη διάρκειά τους, οι έλεγχοι διακρίνονται σε μόνιμους, τακτικούς και έκτακτους. Μόνιμοι ή Διαρκείς είναι οι έλεγχοι που διενεργούνται σε συνεχή βάση και λαμβάνουν χώρα κατά την εκτέλεση της οικονομικής πράξης, συναλλαγής και παραγωγικής λειτουργίας. Τακτικοί ή Περιοδικοί, είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι πραγματοποιούνται κατά τακτές χρονικές περιόδους για παράδειγμα μια φορά το μήνα, μέσα στο εξάμηνο ή μέσα στο έτος.

Σύμφωνα με τον Δήμου, (2000), ο τακτικός έλεγχος έχει το προτέρημα της συγκρισιμότητας με αντίστοιχες χρονικά, μία ή περισσότερες περιόδους, για την εξαγωγή συμπερασμάτων και την κατάστροψη της μελλοντικής στρατηγικής. Τέλος, οι Έκτακτοι ή Περιστασιακοί είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι διενεργούνται σε έκτακτες περιπτώσεις, είτε με πρωτοβουλία του τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου, είτε με εντολή της Διοίκησης, είτε οποτεδήποτε προκύψει ανάγκη. Οι έκτακτοι έλεγχοι αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση της συγκεκριμένης ανάγκης που πολλές φορές είναι χρονικά περιορισμένη

Παρακάτω υπάρχει η διάκριση ανάλογα με το Στόχο Διενέργειάς των ελέγχων. Ανάλογα με το στόχο τους οι έλεγχοι διακρίνονται σε Προληπτικούς και Κατασταλτικούς (Σιώτης, 2009). Προληπτικοί είναι οι έλεγχοι εκείνοι, οι οποίοι έχουν ως στόχο την πρόληψη του κινδύνου και διενεργούνται από τις ίδιες τις υπηρεσίες των τμημάτων. Ενδεικτικά, αναφέρεται ως προληπτικός έλεγχος, ο έλεγχος των «Ένταλμάτων Πληρωμής», πριν την εκταμίευση. Αντίθετα, κατασταλτικοί είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι αποσκοπούν στην εξακρίβωση της εφαρμογής των διαδικασιών και στην επιβεβαίωση ότι οι στόχοι επιτεύχθηκαν στο ακέραιο με αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο. Οι

κατασταλτικοί έλεγχοι αποβλέπουν κυρίως στην αποκάλυψη και καταστολή παραλήψεων. σφαλμάτων και ατασθαλιών. Ενδεικτικά, αναφέρεται ως κατασταλτικός έλεγχος, ο έλεγχος του Ταμείου μετά την εκταμίευση. με τη συμφωνία των υπολοίπων των τραπεζών και της επιχείρησης.

Για μια πληθώρα συγγραφέων, το χαρακτηριστικό κατηγοριοποίησης των ελέγχων σε προληπτικούς και κατασταλτικούς, είναι όχι μόνο ο σκοπός του ελέγχου, αλλά και ο χρόνος διενέργειάς τους. Με βάση αυτό το κριτήριο οι προληπτικοί έλεγχοι είναι οι έλεγχοι που διενεργούνται πριν ή κατά τη διάρκεια των πράξεων, ενώ οι κατασταλτικοί έλεγχοι είναι οι έλεγχοι που διενεργούνται μετά την εκτέλεση των πράξεων (εκ των υστέρων).

Ανάλογα με το στοιχείο στο οποίο δίνεται έμφαση, οι έλεγχοι μπορούν να διακριθούν σε:

➤ Διοικητικοί Έλεγχοι ή Έλεγχοι Διοικήσεως ή «Έλεγχοι της Αποδοτικότητας της Διοίκησης» ή «Έλεγχοι Επιδόσεως» είναι οι έλεγχοι της αξιολόγησης της αποδοτικότητας και αποτελεσματικότητας ενός μέρους ή του συνόλου της Διοίκησης.

➤ Έλεγχοι Συμμόρφωσης είναι οι έλεγχοι της συμμόρφωσης με προκαθορισμένους όρους, κανόνες και διαδικασίες, ν' Ειδικοί Έλεγχοι είναι οι έλεγχοι οι οποίοι δεν εντάσσονται στις παραπάνω κατηγορίες και ασχολούνται με κάποια «ειδικά» θέματα. Στους ειδικούς ελέγχους ανήκει ο δικαστικός έλεγχος, οι έλεγχοι Περιβάλλοντος.

➤ Λειτουργικοί ή Διαχειριστικοί Έλεγχοι είναι οι έλεγχοι της αξιολόγησης (μέσο) συστηματικής επισκόπησης) των λειτουργικών δραστηριοτήτων της οικονομικής μονάδας σε σχέση με τους συγκεκριμένους αντικειμενικούς στόχους, τα καθορισμένα επιστημονικά κριτήρια και τις γενικές επιχειρησιακές αρχές.

➤ Οι Λογιστικοί Έλεγχοι ή Χρηματοοικονομικοί Έλεγχοι ή Έλεγχοι των Οικονομικών Καταστάσεων είναι οι έλεγχοι της αξιοπιστίας και αποτελεσματικότητας του λογιστικού συστήματος της οικονομικής μονάδας. Οι έλεγχοι αυτοί διενεργούνται κυρίως από τους ορκωτούς ελεγκτές με απώτερο σκοπό τη διαμόρφωση και έκφραση γνώμης για το κατά πόσο οι οικονομικές καταστάσεις της επιχείρησης έχουν συνταχθεί σύμφωνα με τις γενικά παραδεκτές λογιστικές αρχές και αν αυτές απεικονίζουν ακριβοδίκαια την οικονομική θέση και τα αποτελέσματα της διαχείρισης της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας.

Σύμφωνα με τον Δήμου, (2000), άλλη μια διάκριση έχει να κάνει με τον Τρόπο Εξέτασης. Αναλυτικότερα, έχοντας ως σημείο αναφοράς τον τρόπο εξέτασής τους, οι έλεγχοι διακρίνονται σε τυπικούς και ουσιαστικούς. Τυπικός είναι ο έλεγχος που εξετάζει στατικά την τυπικότητα της συναλλαγής (για παράδειγμα την νομιμότητα των δικαιολογητικών, την ύπαρξη των αναγκαίων υπογραφών). Σε αντίθεση, ο Ουσιαστικός Έλεγχος προχωρά ένα βήμα παραπάνω, αφού ειδικεύεται στην εξέταση της σκοπιμότητας και της αποτελεσματικότητας της πράξης. Με αυτό τον τρόπο αξιολογείται η αναγκαιότητά της και αντλούνται συμπεράσματα για την επανάληψή της στο μέλλον.

Σύμφωνα με τον Φλιτούρη, (2007), ανάλογα με τη μέθοδο που ακολουθείται κατά τη διάρκεια της ελεγκτικής διαδικασίας, οι έλεγχοι διακρίνονται σε Κάθετους Ελέγχους και Οριζόντιους Ελέγχους. Ο Κάθετος ή Αναδρομικός Έλεγχος είναι η μέθοδος που ακολουθεί, κατά τη διενέργεια ενός ελέγχου, μια αντίστροφη πορεία από αυτήν που ακολουθήθηκε για την εμφάνιση των εν λόγω μεγεθών στις λογιστικές καταστάσεις.

Ο ελεγκτής αρχίζει με την επιβεβαίωση των σχετικών μεγεθών που παρουσιάζονται στον Ισολογισμό, ώστε καταλήγει στα αρχικά παραστατικά. Τέλος, επικοινωνεί με τρίτους εκτός της ελεγχόμενης μονάδας για την αντικειμενικότερη τεκμηρίωση πράξεων και σχέσεων, ειδικά όταν τα

παραστατικά αυτών έχουν εκδοθεί από την ελεγχόμενη επιχείρηση και δεν αποτελούν συνεπώς ισχυρά τεκμήρια. Γενικότερα, ο κάθετος έλεγχος ξεκινά από συγκεκριμένα επιλεγέντα κονδύλια των Οικονομικών Καταστάσεων και καταλήγει στα δικαιολογητικά. Η μέθοδος αυτή αποτελεί τη βάση για τον έλεγχο των Οικονομικών Καταστάσεων της οικονομικής μονάδας.

Κατά τον Κάθετο ή Αναδρομικό έλεγχο ερευνώνται με τη τα παρακάτω (Σιώτης, 2009):

- Αποτέλεσμα Χρήσης.
- Ισολογισμός.
- Γενική Εκμετάλλευση.
- Οριστικό Ισοζύγιο
- Γενικό Καθολικό.
- Ισοζυγία.
- Γενικό Συγκεντρωτικό Ημερολόγιο,
- Αναλυτικά Καθολικά.
- Αναλυτικά Ημερολόγια
- Παραστατικά

Από την άλλη πλευρά, σύμφωνα με τον Φλιτούρη, (2007), ο Οριζόντιος Έλεγχος ακολουθεί μια τελείως αντίστροφη κατεύθυνση. Ο ελεγκτής επιλέγοντας ένα δείγμα που αντιπροσωπεύει το σύνολο των εγγράφων ή πράξεων

ξεκινάει από το φάκελο των πρωτοτυπών παραστατικών, τα οποία μέχρι στιγμής αποτελούν αντικειμενικά τεκμήρια. Όμως για να υπάρχει μια πιο ολοκληρωμένη άποψη θα πρέπει να αναζητήσει τα πλέον αξιόπιστα τεκμήρια επιβεβαίωσης των μεγεθών, τα οποία εμφανίζονται στις λογιστικές καταστάσεις. Για αυτό το λόγο ελέγχει εάν οι εγγραφές περάστηκαν στα Αναλυτικά Ημερολόγια και αν καταχωρήθηκαν στους αντίστοιχους λογαριασμούς των Αναλυτικών Καθολικών, στα Ισοζύγια και τέλος στις λογιστικές καταστάσεις (Κάντζος και Χονδράκη, 2006).

Βασικός σκοπός του οριζοντίου ελέγχου είναι η ενημέρωση των ελεγκτών για τη λογιστική οργάνωση της επιχειρήσεως, καθώς και η εκτίμηση του υφιστάμενου Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Συνεπώς ο έλεγχος αυτός δεν μπορεί να αντικαταστήσει τον κάθετο έλεγχο (έλεγχος οικονομικών καταστάσεων) παρά να τον συμπληρώσει.

Άλλη μια κατηγοριοποίηση, ο τρόπος ελέγχου διακρίνεται σε συστηματικούς και μη συστηματικούς ελέγχους (Σιώτης, 2009). Ο Συστηματικός Έλεγχος συμπεριλαμβάνει: προκαταρκτική επαφή και ενημέρωση, μελέτη και αξιολόγηση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, ενδιάμεσες εργασίες, εργασίες μετά το κλείσιμο των βιβλίων και σύνταξη του πιστοποιητικού ελέγχου και της ειδικής έκθεσης προς τη Διοίκηση.

Ο Μη Συστηματικός Έλεγχος καταφεύγει περισσότερο σε ποιοτικές μεθόδους αναγνώρισης και ανάλυσης της ελεγχόμενης μονάδας, σε αυτοσχεδιασμούς ελέγχου και συνοπτικές ελεγκτικές διαδικασίες χρησιμοποιώντας μεθόδους όπως οι αριθμοδείκτες. οι οποίοι εξετάζονται σε σύγκριση με άλλες παρόμοιου αντικειμένου οικονομικές μονάδες η με τον κλάδο στον οποίο ανήκει η ελεγχόμενη μονάδα (Κάντζος και Χονδράκη. 2006).

Σύμφωνα με τη Δήμου, (2000), οι έλεγχοι ανάλογα με τα μέσα άσκησης τους κατατάσσονται σε φυσικούς, μηχανικούς, διαδικασιών και περιοριστικούς.

- Φυσικοί Έλεγχοι είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι κατά την άσκησή τους απαιτούν δύο τουλάχιστον άτομα.
- Μηχανικοί Έλεγχοι είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι κατά την άσκησή τους απαιτούν μηχανικά μέσα.
- Έλεγχοι Διαδικασιών είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι κατά την άσκησή τους αξιολογούν την τήρηση των διαδικασιών.
- Έλεγχοι Περιοριστικοί είναι οι έλεγχοι, οι οποίοι κατά την άσκησή τους χρησιμοποιούν την τήρηση καθορισμένων ορίων.

Πρέπει να σημειωθεί εδώ ότι, ο έλεγχος ο οποίος πραγματοποιείται σε μια οικονομική μονάδα, μπορεί να υπάγεται σε περισσότερες από μια κατηγορίες. Παραδείγματος χάριν, ο εσωτερικός έλεγχος, μπορεί να είναι γενικός, διαρκής, προληπτικός και λειτουργικός.

Κεφάλαιο 2^ο

Ο εσωτερικός έλεγχος

2.1. Εισαγωγή

Η έννοια και η σημασία του εσωτερικού ελέγχου έχει υποστεί πολλές αλλαγές στο πέρασμα των χρόνων ως αποτέλεσμα των οικονομικών και κοινωνικών μεταβολών της κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Morgan, (1979), η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στην αρχή της εμφάνισής του ήταν να επιβλέπει τις λειτουργίες της επιχείρησης.

Ο εσωτερικός έλεγχος εξετάζει τους πιθανούς κινδύνους τους οποίους μπορεί να αντιμετωπίσει μια επιχείρηση ως αποτέλεσμα απάτης ή ανεπάρκειας εκτέλεσης των καθηκόντων από πλευράς εργαζομένων ή στελεχών. Στις δραματικές αλλαγές που έχει υποστεί η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στο πέρασμα των χρόνων έχουν συμβάλει η ανάγκη για περισσότερες πληροφορίες από την επιχείρηση και η αλλαγή στις μεθόδους ελέγχου ως αποτέλεσμα της προόδου της τεχνολογίας.

Σύμφωνα με τον Σιώτη, (2009), η επαρκής διαβεβαίωση σχετικά με την αποδοτικότητα και αποτελεσματικότητα των λειτουργιών μέσα στην επιχείρηση, την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων και τη συμμόρφωση με τους νόμους και τους κανονισμούς της επιχείρησης είναι απαραίτητη. Η καινοτομία του ορισμού αυτού έγκειται στο γεγονός ότι προστίθεται η λέξη αποτελεσματικότητα. Προσθέτοντας τη λέξη αποτελεσματικότητα έχουμε τη μεγαλύτερη αλλαγή στον εσωτερικό έλεγχο για πάνω από τέσσερις δεκαετίες (Spira & Page, 2002). Η έννοια της αποτελεσματικότητας είναι πολύ σημαντική, διότι το αποτέλεσμα είναι ένα υποκείμενο σε κίνδυνο και δεν είναι βέβαιο. Συνεπώς, με τη λέξη αυτή συνδέεται όλο και πιο πολύ η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου ως μέσο αποτροπής των πιθανοτήτων κινδύνων.

Ο εσωτερικός έλεγχος πρέπει να διευκρινιστεί ότι διαχωρίζεται από τον εξωτερικό έλεγχο. Αναγκαία και θεμελιώδη προϋπόθεση επιτυχίας του εσωτερικού ελέγχου είναι η ανεξαρτησία (Παπαδάτου, 2001). Η ανεξαρτησία ως έννοια αναφέρεται και στα πρότυπα εσωτερικού ελέγχου.

Ο εσωτερικός έλεγχος δεν είναι σε καμία περίπτωση αποτελεσματικός, εάν τα πρόσωπα που τον πραγματοποιούν δεν είναι ανεξάρτητα. Τα διαβεβαιωτικά και συμβουλευτικά καθήκοντα του εσωτερικού ελέγχου αποτελούν τη μεγάλη αλλαγή στον ρόλο του σε σχέση με το παρελθόν. Ο σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος οφείλει να παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες στη διοίκηση για θέματα βελτίωσης των λειτουργιών και διαδικασιών της επιχείρησης. Η χρησιμοποίηση της λέξης δραστηριότητα θέλει να εκφράσει ότι είναι αναγκαία η ύπαρξη του εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης και δεν αποτελεί ένα θέμα ήσσονος σημασίας.

Η διαδικασία του εσωτερικού ελέγχου έχει ως στόχο να προσθέσει αξία στην επιχείρηση δια μέσου της βελτίωσης των λειτουργιών της επιχείρησης. Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να βοηθήσει την επιχείρηση να επιτύχει τους στόχους της δια μέσου των συμβουλευτικών και διαβεβαιωτικών εργασιών (Σιώτης, 2009). Το επάγγελμα του εσωτερικού ελεγκτή διαθέτει ένα συγκεκριμένο - συστηματικό πλαίσιο συμπεριφοράς και περιγράφεται στα Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου. Στόχος του εσωτερικού ελέγχου είναι να αξιολογήσει τις λειτουργίες της επιχείρησης και να τις βελτιώσει προτείνοντας λύσεις. Σημαντική είναι η συμβολή του στην αποτελεσματικότητα της επιχείρησης σε θέματα διαχείρισης κινδύνων, συστημάτων ελέγχου και διαδικασιών διοίκησης.

Ο ορισμός του εσωτερικού ελέγχου, ενσωματώνει μια σημαντική για τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου λειτουργία, η οποία είναι σχετική με τη συμβολή του στους κινδύνους της επιχείρησης. Ο κίνδυνος είναι βασικό στοιχείο της οικονομικής και κοινωνικής ζωής. Οι κίνδυνοι είναι κάτι απρόβλεπτο και δεν υπάρχει απόλυτη διασφάλιση για την αποφυγή τους. Οι ανθρώπινες ενέργειες

μπορούν να μειώσουν τους πιθανούς κινδύνους, σε καμία περίπτωση όμως δεν μπορούν να τους εξαλείψουν εντελώς. Ο κίνδυνος και η αβεβαιότητα είναι στενά συνδεδεμένες έννοιες με την ανθρώπινη φύση.

Η ιστορική εξέλιξη της έννοιας του κινδύνου μπορεί να αναζητηθεί στην προ-σύγχρονη εποχή όταν ο κίνδυνος ήταν συνδεδεμένος με φυσικά φαινόμενα τα οποία ήταν πέραν της ανθρώπινης δύναμης (Spira & Page, 2002). Κατά τη διάρκεια του 17ου αιώνα ο κίνδυνος συνδέθηκε περισσότερο με απρόβλεπτα γεγονότα των ανθρώπινων πράξεων παρά με αποφάσεις της μοίρας, οι οποίες ήταν μη αναστρέψιμες. Οι αλλαγές που ακολούθησαν στην επιστήμη, ενώ υπήρχε προστασία σχετικά με τους κινδύνους, δημιούργησαν καινούριους αυξάνοντας τη ζήτηση για αποτελεσματικές διαδικασίες διαχείρισης των κινδύνων.

Χαρακτηριστικό των ποιοτικών αλλαγών που έχει υποστεί η έννοια του εσωτερικού ελέγχου είναι το παρακάτω γεγονός (Σιώτης, 2009). Υπάρχει μια σύγχρονη τάση που υποχρεώνει τον εσωτερικό ελεγκτή να κατανοήσει και να διερευνήσει πολλά θέματα της επιχείρησης πριν ενημερώσει το διοικητικό συμβούλιο. Γενικά, ο ορισμός μπορεί να συνοψιστεί στο πώς ένας οργανισμός αντιλαμβάνεται τις προσδοκίες των ενδιαφερόμενων για αυτόν, στο πώς διευθύνει και διαχειρίζεται τις δραστηριότητες, ώστε να μεγιστοποιήσει την επίδοση των προσδοκιών του, διαχειρίζοντας κινδύνους, ενώ ταυτόχρονα καθίσταται συμμορφωμένος με τους εφαρμοστέους νόμους, κανονισμούς και υποχρεώσεις (Marks, 2010).

2.2. Εννοιολογικό πλαίσια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου

Υπάρχουν αρκετοί ορισμοί σχετικά με την έννοια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, οι οποίοι παρά τις μερικές αποκλίσεις τους έχουν αρκετά κοινά στοιχεία.

Ο Meigs και οι συνεργάτες του, (1984), υποστήριξαν ότι το σύστημα εσωτερικού ελέγχου είναι το πλάνο της επιχείρησης. Όλες οι μέθοδοι και οι διαδικασίες που ακολουθεί η διοίκηση γίνονται για να διασφαλίσει, όσο το δυνατόν, πιο αποδοτική συνεργασία με τη διεύθυνση της επιχείρησης, τη διασφάλιση του κεφαλαίου, την πρόληψη και τον εντοπισμό της απάτης και του λάθους, την ακρίβεια και ολοκλήρωση των λογιστικών αρχείων και την έγκαιρη προετοιμασία χρήσιμων οικονομικών πληροφοριών.

Σχετικά με την έννοια του εσωτερικού ελέγχου κρίνεται αναγκαία μια διευκρίνιση. Στην ελληνική βιβλιογραφία ο όρος εσωτερικός έλεγχος χρησιμοποιείται προκειμένου να αποδώσει τις έννοιες της αγγλικής «internal control» και «internal audit». Η μη διάκριση των δύο αυτών εννοιών προκαλεί σύγχυση.

Ο Φίλος, (2004), ορίζει τις δύο αυτές έννοιες ως εξής: «σύστημα εσωτερικού ελέγχου (audit control) είναι το σύνολο των μέτρων ελέγχου (controls) που έχουν επινοηθεί και χρησιμοποιούνται σε μια επιχείρηση για να προωθήσουν, να κατευθύνουν, να περιορίσουν, να διοικήσουν και να ελέγξουν τις διάφορες δραστηριότητες αποβλέποντας στην ικανοποίηση των στόχων της επιχείρησης». Τα πρότυπα, η οργάνωση της επιχείρησης, η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου και οι προϋπολογισμοί είναι μερικά από τα μέτρα ελέγχου (Φίλος, 2004: 17).

Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου (internal audit) είναι μια υπηρεσία της επιχείρησης η οποία είναι επιφορτισμένη κυρίως με την διενέργεια ελέγχου. Η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου επισκοπεί και ελέγχει τα μέτρα ελέγχου της επιχείρησης. Η παρομοίωση ότι η υπηρεσία εσωτερικού ελέγχου αποτελεί στην πραγματικότητα μέτρο ελέγχου των μέτρων ελέγχου αποδίδει αντιπροσωπευτικά τη χρησιμότητα και τον ρόλο της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου στην επιχείρηση (Παπαδάτου, 2001). Αξίζει να αναφερθεί ότι η έννοια του συστήματος εσωτερικού ελέγχου είναι ευρύτερη και χρησιμοποιείται για την οργάνωση της επιχείρησης μέχρι και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων της επιχείρησης.

Σύμφωνα με τους Ζαφειράκου & Ταχυνάκη, (2007), το σύστημα εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να είναι αποτελεσματικό θα πρέπει να πληροί κριτήρια, όπως ανεξαρτησία (independence), υπευθυνότητα (authoritativeness) και αποδοτικότητα (efficiency). Η ανεξαρτησία είναι το κυριότερο χαρακτηριστικό το οποίο θα πρέπει να διαθέτει ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να είναι αποτελεσματικό. Η επίτευξη της ανεξαρτησίας του εσωτερικού ελέγχου είναι πιο δύσκολη σε σχέση με αυτή του εξωτερικού, διότι υπάρχει στενότερη σχέση μεταξύ ελεγχόμενης μονάδος και ελεγκτή. Η υπευθυνότητα είναι ένα σημαντικό χαρακτηριστικό το οποίο θα πρέπει να έχει ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου. Με την έννοια της υπευθυνότητας νοείται η ικανότητα οργάνωσης και η αποτελεσματικότητα κατά την επίλυση των προβλημάτων. Τέλος, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να είναι αποδοτικό, με την έννοια να προσθέτει αξία στην επιχείρηση με τη λειτουργία του και να συμβάλλει στην επιβίωση και την ευημερία της εταιρείας μακροπρόθεσμα.

2.3. Το Ελληνικό νομοθετικό πλαίσιο

Με τον όρο νομοθετικό πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου, σύμφωνα με τον κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης του Συνδέσμου Ελλήνων Βιομηχάνων για τις εισηγμένες επιχειρήσεις στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών (2011), εννοείται το νομοθετικό εκείνο πλαίσιο που έχει θεσπιστεί στη χώρα μας και που αφορά τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Συνοπτικά, οι νομοθετικοί κανονισμοί που έχουν θεσπιστεί και αφορούν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου στον δημόσιο, όσο και τον ιδιωτικό τομέα είναι οι παρακάτω:

- 5/204/14-11-2000 Απόφαση Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς σχετικά με τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.
- Π.Δ. 273/1999 και ο Ν. 3074/02 που αφορά τον εσωτερικό έλεγχο στον δημόσιο τομέα.

- Νόμος 3016/2002.

- Νόμος 3429/2005 που αφορά το θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου στις Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί (ΔΕΚΟ).

- Πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος με αριθμό 2577/9.3.2006.

- Νόμος 3492/2006.

- Νόμος 3693/2008 που αφορά τη θεσμοθέτηση των επιτροπών ελέγχου στις επιχειρήσεις ως αποτέλεσμα της 8ης κοινοτικής οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

- Νόμος 3697/2008.

- Νόμος 3873/2010.

- Νόμος 3884/2010.

- Νόμος 4025/2011.

Σύμφωνα με την απόφαση 5/204/14-11-2000 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς., κάθε εταιρεία η οποία είναι εισηγμένη στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών θα πρέπει να διαθέτει τμήμα εσωτερικού ελέγχου και αυτό με τη σειρά του θα πρέπει να ενημερώνει εγγράφως το διοικητικό συμβούλιο για τον βαθμό εφαρμογής του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας.

Ο Διευθυντής του Τμήματος Εσωτερικού Ελέγχου διορίζεται από το διοικητικό συμβούλιο και οφείλει να δίνει αναφορά σε αυτό (Παπαδάτου, 2001). Μεταξύ άλλων, για τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου προβλέπεται αυτός να

διασφαλίζει την τήρηση των δεσμεύσεων έτσι όπως έχουν αποτυπωθεί στα επιχειρηματικά σχέδια και στα ενημερωτικά δελτία προς τους μετόχους. Επιπρόσθετα οφείλει να επαληθεύει τη νομιμότητα των αμοιβών και γενικά των παροχών στα μέλη της διοίκησης οι οποίες γίνονται σύμφωνα με τις αποφάσεις των αρμόδιων οργάνων της επιχείρησης. Τέλος, θα πρέπει ο εσωτερικός έλεγχος να ελέγχει τις σχέσεις της επιχείρησης με τις συνδεδεμένες εταιρείες.

Το διοικητικό συμβούλιο σύμφωνα με την απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς πρέπει να διευκολύνει με τη χρήση κατάλληλων μέσων την άσκηση του εσωτερικού ελέγχου έτσι ώστε να είναι αποτελεσματικός. Τέλος, στον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας θα πρέπει να αναφέρονται με ακρίβεια η σύνθεση, οι αρμοδιότητες και ο τρόπος επικοινωνίας του τμήματος εσωτερικού ελέγχου με τα υπόλοιπα τμήματα της εταιρείας.

Οι νομοθετικές πράξεις Ν. 273/1999 και ο Ν. 3074/02 ουσιαστικά ρυθμίζουν το θεσμικό πλαίσιο εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου της δημόσιας διοίκησης και έγιναν ύστερα από την διαπίστωση της ανάγκης εφαρμογής ελέγχου στο δημόσιο με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας των πόρων, τη βελτίωση της διαφάνειας και την εξάλειψη των χρόνιων προβλημάτων της δημόσιας διοίκησης στη χώρα μας. Το πλαίσιο αυτό των νόμων αποτελεί τον οδηγό ουσιαστικά της εφαρμογής του ελέγχου στη δημόσια διοίκηση .

Ο Ν. 3016/2002 είναι ένας νόμος ο οποίος έχει επηρεάσει σημαντικά την πορεία της εφαρμογής του εσωτερικού ελέγχου στη χώρα μας (Σιώτης, 2009). Ο νόμος θεσπίστηκε το 2002, ένα έτος αργότερα από τα μεγάλα εταιρικά σκάνδαλα που συγκλόνισαν τις Η.Π.Α., αλλά και το αξέχαστο σκάνδαλο λεγόμενο ως «σκάσιμο της φούσκας» στο ελληνικό χρηματιστήριο. Η εμπιστοσύνη των επενδυτών είναι σε πολύ χαμηλό επίπεδο και ο νόμος είχε ως προσανατολισμό την αποκατάσταση της εμπιστοσύνης των επενδυτών. Μεταξύ των λοιπών διατάξεων εταιρικής διακυβέρνησης σημαντικές διατάξεις αναφέρονται στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.

Οι διατάξεις αφορούν εταιρείες που θα εισάγουν τις μετοχές τους στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών ή σε εταιρείες που έχουν ήδη εισαχθεί. Βασική προϋπόθεση εισαγωγής στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών είναι η επιχείρηση να διαθέτει εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας. Σχετικά με τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου προβλέπεται η προϋπόθεση ύπαρξης τμήματος εσωτερικού ελέγχου για επιχειρήσεις οι οποίες επιθυμούν να εισαχθούν στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών. Προβλέπεται σύμφωνα με τον νόμο οι εσωτερικοί ελεγκτές να ορίζονται από το διοικητικό συμβούλιο και να είναι πλήρους απασχόλησης. Μέλη διοικητικού συμβουλίου, διευθυντικά στελέχη οι οποίοι έχουν πέραν του εσωτερικού ελέγχου αρμοδιότητες, καθώς και συγγενείς τους μέχρι δευτέρου βαθμού απαγορεύεται να διατελέσουν ως εσωτερικοί ελεγκτές. Τέλος, σχετικά με την πρόσβαση εγγράφων προβλέπεται οι εσωτερικοί ελεγκτές να διευκολύνονται στην πρόσβαση εγγράφων και τραπεζικών λογαριασμών.

Το διοικητικό συμβούλιο οφείλει να συνεργάζεται με τους εσωτερικούς ελεγκτές και να τους παρέχει τα κατάλληλα μέσα για την εκπλήρωση του σκοπού τους. Πέραν της οργάνωσης του εσωτερικού ελέγχου προβλέπονται και οι λειτουργίες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου, οι οποίες είναι οι ακόλουθες:

- Να παρακολουθεί την τήρηση του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, το καταστατικό της εταιρείας καθώς και τη γενικότερη νομοθεσία.
- Να αναφέρει στο διοικητικό συμβούλιο της επιχείρησης περιπτώσεις συγκρούσεως ιδιωτικών συμφερόντων μελών του διοικητικού συμβουλίου ή διευθυντικών στελεχών με τα συμφέροντα της εταιρείας.
- Να ενημερώνει το διοικητικό συμβούλιο εγγράφως μια φορά τουλάχιστον το τρίμηνο σχετικά με τον έλεγχο που διενήργησε, καθώς και να παρευρίσκονται οι εσωτερικοί ελεγκτές στις γενικές συνελεύσεις της εταιρείας.

- Να παρέχει πληροφορίες, μετά από έγκριση του Δ.Σ. σε περίπτωση που της ζητηθεί από τις εποπτικές αρχές.

Σύμφωνα με τον Ν. 3429/2005 «Δημόσια επιχείρηση είναι κάθε ανώνυμη εταιρεία, στην οποία το δημόσιο ασκεί άμεσα ή έμμεσα αποφασιστική επιρροή, λόγω της συμμετοχής του στο μετοχικό κεφάλαιο ή της χρηματοοικονομικής συμμετοχής του ή των κανόνων που τη διέπουν» (Νομικού και συν., 2005). Ο ίδιος νόμος αναλύει τα κριτήρια προκειμένου να χαρακτηριστεί ή όχι εάν το δημόσιο ασκεί αποφασιστική επιρροή στις ανώνυμες εταιρείες που συμμετέχει.

Με βάση τον Ν. 3429/2005 οι δημόσιες επιχειρήσεις είναι υποχρεωμένες να καταρτίσουν έναν νέο εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας. Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας περιλαμβάνει κατ' ελάχιστον τη διάρθρωση των υπηρεσιών της επιχείρησης, τις αρμοδιότητες κάθε υπηρεσίας και ένα πλαίσιο που να αναφέρεται στις σχέσεις μεταξύ των υπηρεσιών. Η θέσπιση υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου είναι υποχρεωτική με τον παρόντα νόμο. Οι αρμοδιότητες της υπηρεσίας εσωτερικού ελέγχου εξειδικεύονται στα παρακάτω θέματα (Σιώτης, 2009):

- Παρακολούθηση του βαθμού τήρησης του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας, του καταστατικού της δημόσιας επιχείρησης, καθώς και της νομιμότητας των ενεργειών της επιχείρησης.
- Παρακολούθηση και αναφορά στο Δ.Σ. περιπτώσεων σύγκρουσης ιδιωτικών συμφερόντων μελών του Δ.Σ. με τα συμφέροντα της επιχείρησης και διερεύνηση περιπτώσεων παραβάσεων των νόμων από τα μέλη του Δ.Σ.. Σε περίπτωση διαπίστωσης τέτοιας συμπεριφοράς γίνεται ειδική αναφορά για τον πρόεδρο του Δ.Σ. τον Διευθύνοντα Σύμβουλο. Η υπηρεσία και σε αυτή την περίπτωση οφείλει να το αναφέρει στο Δ.Σ..
- Ενημέρωση εγγράφως προς το Δ.Σ. μία φορά το τρίμηνο, καθώς και στη γενική συνέλευση.

- Η υποχρέωση να παρέχει βοήθεια στην Ειδική Γραμματεία Δημοσίων Επιχειρήσεων και Οργανισμών με την προϋπόθεση ότι θα της ζητηθεί.

Η πράξη του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος με αριθμ. 2577/9.3/2006 έρχεται να ρυθμίσει εξειδικευμένα και προσαρμοσμένα το πλαίσιο εσωτερικού ελέγχου σε μια κατηγορία επιχειρήσεων οι οποίες είναι τα πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα. Τα πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν τις διατάξεις της πράξεως του Διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος. Η μεγάλη αλλαγή που επιφέρει στο κανονιστικό πλαίσιο της λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων η πράξη του διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος είναι ότι θεσπίζεται η επιτροπή διαχείρισης κινδύνων, καθώς και η επιτροπή ελέγχου.

Αν το χρηματοδοτικό ή πιστωτικό ίδρυμα εμπίπτει σε μια από τις παραπάνω κατηγορίες οφείλει να διαθέτει επιτροπή ελέγχου. Την επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να την απαρτίζουν τουλάχιστον 3 μέλη. Η επιτροπή ελέγχου διορίζεται από το Δ.Σ. και δεν μπορεί να αποτελείται από εκτελεστικά μέλη του Δ.Σ.. Τα μέλη της επιτροπής δεν θα πρέπει να κατέχουν θέσεις που μπορεί να είναι ασυμβίβαστες με τον ρόλο τους ως μέλη της επιτροπής ελέγχου. Ο πρόεδρος της επιτροπής ελέγχου θα πρέπει να είναι ένα άτομο το οποίο να διαθέτει τόσο τις απαιτούμενες γνώσεις, όσο και την εμπειρία προκειμένου να ανταποκριθεί στο δύσκολο έργο που καλείται να επιτελέσει. Στα κύρια καθήκοντα της επιτροπής ελέγχου είναι (Σιώτης, 2009):

- Η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Η επίβλεψη και η αξιολόγηση των ετήσιων χρηματοοικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης και η έκδοση μικρότερης διάρκειας δημοσιεύσεων εφόσον αυτό κριθεί αναγκαίο.

- Η επίβλεψη των ελέγχων των ορκωτών λογιστών και η βοήθεια στο έργο τους.
- Η υποβολή πρότασης προς το Δ.Σ. σχετικά με την επιλογή εξωτερικού ελεγκτή.
- Η διασφάλιση ανεξαρτησίας ορκωτών λογιστών σύμφωνα με τον Ν. 3148/2003.
- Η υποβολή προτάσεων προς το Δ.Σ. σχετικά με αδυναμίες.
- Η υποβολή προτάσεων για περιοχές που θα πρέπει να ελέγξουν οι εσωτερικοί ή εξωτερικοί ελεγκτές.
- Η αξιολόγηση του έργου της Μονάδας Εσωτερικής Επιθεώρησης με έμφαση σε κάποιες δραστηριότητές της.

Σημαντικό ρόλο στη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου σε ένα πιστωτικό ίδρυμα επιτελεί επίσης η Μονάδα Εσωτερικής Επιθεώρησης. Η μονάδα αυτή είναι διοικητικά ανεξάρτητη από μονάδες με εκτελεστικές αρμοδιότητες και αναφέρεται στη διοίκηση δια μέσου της επιτροπής ελέγχου. Κύριες αρμοδιότητές της είναι ο έλεγχος προκειμένου να διαπιστωθεί εάν τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου λειτουργούν αποτελεσματικά.

Μεταξύ άλλων, στις κύριες αρμοδιότητές της εντάσσεται η διενέργεια ελέγχων σε περίπτωση υπονοιών για βλάβη των συμφερόντων του πιστωτικού ιδρύματος, η αξιολόγηση των εκτιμήσεων της επιτροπής κινδύνων, η αξιολόγηση του έργου των εσωτερικών ελεγκτών, η αξιολόγηση των συστημάτων πληροφορικής, η αξιολόγηση των ενεργειών της εταιρείας σχετικά με την κανονιστική συμμόρφωση και η υποβολή προτάσεων σχετικά με αδυναμίες που έχουν εντοπιστεί και αφορούν τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου (Σιώτης, 2009). Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων πρέπει η υπηρεσία να έχει

επαρκές προσωπικό, τους απαιτούμενους πόρους και τη δυνατότητα όταν ζητάει στοιχεία να τις δίδονται προκειμένου να διερευνά θέματα της αρμοδιότητάς της.

Ο επικεφαλής του τμήματος ορίζεται από το Δ.Σ. ύστερα από την πρόταση της επιτροπής ελέγχου, έχει τα κατάλληλα θεωρητικά και τεχνικά προσόντα και είναι αποκλειστικής και πλήρους απασχόλησης. Αξιοσημείωτο αποτελεί το γεγονός ότι σε αυτή την κατηγορία επιχειρήσεων απαιτείται και η θέσπιση επιτροπής κινδύνων, γεγονός που καταδεικνύει τις πραγματικές ιδιαιτερότητες που αντιμετωπίζουν τα πιστωτικά και χρηματοδοτικά ιδρύματα.

Ο Νόμος 3492/2006 στο άρθρο 1 προβλέπει τη σύσταση της Γενικής Διεύθυνσης Δημοσιονομικών Ελέγχων (Γ.Δ.Δ.Ε.). Αποστολή της Γ.Δ.Δ.Ε. είναι η διασφάλιση της χρηστής διαχειριστικής διαχείρισης του κρατικού προϋπολογισμού. Οι αρμοδιότητες της διεύθυνσης προσδιορίζονται από το άρθρο 2 του συγκεκριμένου νόμου (Σιώτης, 2009). Μεταξύ των αρμοδιοτήτων της είναι η άσκηση ελέγχου και η εισήγηση των κατάλληλων προτάσεων για τη βελτίωση των συστημάτων διαχείρισης και ελέγχου των φορέων. Το άρθρο 12 του νόμου προβλέπει τη σύσταση μονάδων εσωτερικού ελέγχου σε όλα τα Υπουργεία και τις Περιφέρειες της χώρας.

Ο Νόμος 3693/2008 ήρθε να θεσπίσει την υποχρεωτικότητα της θέσπισης επιτροπών ελέγχου για όλες τις εισηγμένες επιχειρήσεις. Η επιτροπή ελέγχου πρέπει να αποτελείται από δύο το λιγότερο μη εκτελεστικά μέλη και ένα ανεξάρτητο μη εκτελεστικό μέλος του οργάνου της διοίκησης. Η επιτροπή ελέγχου σύμφωνα με τον νόμο θα πρέπει να έχει τις παρακάτω αρμοδιότητες (Σιώτης, 2009):

- Να επιβλέπει τη διαδικασία της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης.
- Να παρακολουθεί τη λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και να αποφαινεται εάν το σύστημα είναι αποτελεσματικό.

Επιπρόσθετα, να ελέγχει το σύστημα διαχείρισης των κινδύνων και την άσκηση των καθηκόντων των εσωτερικών ελεγκτών.

➤ Να παρακολουθεί την πορεία των ελέγχων τόσο των ατομικών, όσο και των ενοποιημένων οικονομικών καταστάσεων.

➤ Να επιβλέπει κατά πόσο ο νόμιμος ελεγκτής είναι ανεξάρτητος κατά την άσκηση των καθηκόντων του.

Ο ελεγκτής και η ελεγκτική εταιρεία οφείλουν να ενημερώνουν την επιτροπή ελέγχου σε περίπτωση όπου διαγνώσουν αδυναμίες στο σύστημα εσωτερικού ελέγχου, στη σύνταξη χρηματοοικονομικών καταστάσεων, καθώς και στη χρηματοοικονομική πληροφόρηση.

Ο Νόμος 3873/2010 ήρθε και αυτός με τη σειρά του να καταβάλλει προσπάθεια προς την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του νόμου προβλέπονται ορισμένες διατάξεις, οι οποίες αφορούν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου εντός της επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, αναφέρεται στην υποχρέωση της εταιρείας να δημοσιεύει τον κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης που εφαρμόζει.

Ο κώδικας εταιρικής διακυβέρνησης περιλαμβάνει και ορισμένες διατάξεις σχετικές με τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου. Επιπλέον, δίνει τη δυνατότητα εφαρμογής εθελοντικών κανόνων εταιρικής διακυβέρνησης πέραν αυτών που υποχρεώνει τις επιχειρήσεις ο κώδικας που θα πρέπει να δηλώσουν. Σημαντική διάταξη προς την κατεύθυνση της διαφάνειας είναι το εδάφιο στ' το οποίο προσφέρει πολλά προς την κατεύθυνση της ενίσχυσης της διαφάνειας και της αποτελεσματικότητας του εσωτερικού ελέγχου.

Το εδάφιο στ' αναφέρεται στις επιτροπές της εταιρείας, μεταξύ άλλων δηλαδή και στην επιτροπή ελέγχου, για την οποία η εταιρεία θα πρέπει να παρέχει πληροφοριακά στοιχεία τόσο για τη σύνθεση, όσο και για τη λειτουργία της.

Ο Νόμος 4025/2011 και συγκεκριμένα το άρθρο 25 ορίζει θέματα που αφορούν τη λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου σε δημόσιες μονάδες υγείας. Συγκεκριμένα προβλέπει ότι κάθε δημόσια μονάδα υγείας οφείλει να ορίζει 1-3 εσωτερικούς ελεγκτές.

Ο νόμος προβλέπει και τη σύσταση της επιτροπής ελέγχου με απόφαση του Διοικητή της Υγειονομικής Περιφέρειας. Οι εσωτερικοί ελεγκτές επιλέγονται από το Μητρώο Εσωτερικών Ελεγκτών του Υπουργείου Οικονομικών. Η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να αποτελείται από 2 μέλη του διοικητικού συμβουλίου και τον εσωτερικό ελεγκτή. Οι αρμοδιότητες του εσωτερικού ελεγκτή είναι η παρακολούθηση της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, η αποτελεσματική λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και η πορεία του υποχρεωτικού ελέγχου των χρηματοοικονομικών καταστάσεων.

Πέραν των νόμων καταβλήθηκε μια μεγάλη προσπάθεια για την ενίσχυση της εταιρικής διακυβέρνησης και του εσωτερικού ελέγχου από τον Σύνδεσμο Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (ΣΕΒ). Η θέσπιση του κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης θεωρήθηκε από τον ΣΕΒ ότι παρείχε ένα σημαντικό εργαλείο στις επιχειρήσεις για αύξηση της ανταγωνιστικότητάς τους και βελτίωση της οικονομίας. Ο συγκεκριμένος κώδικας εκδόθηκε το 2011 και περιλαμβάνει διατάξεις εταιρικής διακυβέρνησης ενώ ένα μέρος του κώδικα αποτελεί η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου.

Σκοπός του κώδικα είναι η παροχή ενός εγχειρίδιου που θα παρέχονται οι βέλτιστες πρακτικές εταιρικής διακυβέρνησης και θα βοηθούνται τα μέλη των διοικητικών συμβουλίων των ελληνικών επιχειρήσεων στην καλύτερη εκτέλεση των καθηκόντων τους. Ο κώδικας του ΣΕΒ αναφέρεται σε επιχειρήσεις οι οποίες έχουν έδρα την Ελλάδα και οι μετοχές τους έχουν ενταχθεί προς διαπραγμάτευση σε οργανωμένη αγορά ή διαφορετικά είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο.

Ο Νόμος 3693/2008 προέβλεψε τη συγκρότηση επιτροπής ελέγχου για τις επιχειρήσεις οι οποίες είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο (Σιώτης, 2009). Ο κώδικας προχωρά ένα βήμα παραπέρα και προτείνει τα μέλη της επιτροπής κατά πλειοψηφία να είναι ανεξάρτητα και μη εκτελεστικά . Συνεπώς, με αυτό τον τρόπο ενισχύονται οι μέτοχοι που κατέχουν τα λεγόμενα δικαιώματα μειοψηφίας. Ο κώδικας ορίζει επίσης ότι το Δ.Σ. έχει την ευθύνη για την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.

Το Δ.Σ. προκειμένου να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου επικουρείται από την επιτροπή ελέγχου. Το διοικητικό συμβούλιο σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία πρέπει να συστήσει τμήμα εσωτερικού ελέγχου. Το τμήμα εσωτερικού ελέγχου θα πρέπει να είναι ανεξάρτητο από τις άλλες λειτουργίες της επιχείρησης (Σιώτης, 2009). Η επιτροπή ελέγχου θα πρέπει να αποτελείται από ανεξάρτητα μέλη κατά πλειοψηφία. Ένα τουλάχιστον μέλος θα πρέπει να έχει αποδεδειγμένα γνώσεις λογιστικής και ελεγκτικής.

Ο Νόμος 3697/2008 προβλέπει την ενίσχυση του ελέγχου σε δημόσιους φορείς, όπως οι Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, οι Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας. Ειδικά για τις δημόσιες μονάδες υγείας σύμφωνα με το άρθρο 11 του νόμου προβλέπεται η δημιουργία εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας για θέματα διοικητικά, διαχειριστικά και λογιστικά. Ο εσωτερικός κανονισμός λειτουργίας παρακολουθείται από το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

Οι αρμοδιότητες της επιτροπής ελέγχου σύμφωνα με τον κώδικα του ΣΕΒ είναι οι ακόλουθες (ΣΕΒ, 2011):

- Η παρακολούθηση του έργου της χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και η αξιοπιστία των οικονομικών καταστάσεων της επιχείρησης. Η εποπτεία επίσης των διαφόρων εκτιμήσεων της διοίκησης,

καθώς και των στοιχείων που φανερώνουν την χρηματοοικονομική απόδοση της εταιρείας.

➤ Η εποπτεία των εσωτερικών ελεγκτών και η επιθεώρηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου. Η επιτροπή ελέγχου πρέπει να ελέγχει σε τακτική βάση τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου προκειμένου να εντοπίσει ενδεχόμενες αδυναμίες τους και αυτές να αντιμετωπίζονται εγκαίρως.

➤ Να φροντίζει να εξαλείφει τις συγκρούσεις συμφερόντων που δημιουργούνται εντός της επιχείρησης.

➤ Να διαμορφώνει τις συνθήκες εκείνες για το ανθρώπινο δυναμικό προκειμένου αυτό να μπορέσει να εκφράσει τυχόν ανησυχίες του σχετικά με θέματα που αναφέρονται στη λειτουργία της επιχείρησης, σε ορισμένες παρατυπίες και παρανομίες και σε θέματα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης των χρηστών των οικονομικών καταστάσεων.

Ο κώδικας ορίζει και ορισμένες διατάξεις που αναφέρονται συγκεκριμένα στον ρόλο της επιτροπής ελέγχου όσον αφορά την εποπτεία της στο τμήμα εσωτερικού ελέγχου (ΣΕΒ, 2011). Συγκεκριμένα, αναφέρει ότι η επιτροπή ελέγχου οφείλει:

➤ Να ελέγχει τη λειτουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου, η οποία πρέπει να γίνεται σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Εσωτερικού Ελέγχου.

➤ Να διαμορφώνει και να ελέγχει τη λειτουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου.

➤ Να παρακολουθεί και να επιθεωρεί την καλή λειτουργία του τμήματος εσωτερικού ελέγχου και να ελέγχει τις τριμηνιαίες εκθέσεις της επιχείρησης.

➤ Να εγγυάται την ανεξαρτησία του εσωτερικού ελέγχου. Ένα μέτρο που προτείνεται είναι ο διευθυντής εσωτερικού ελέγχου να διορίζεται και να ανακαλείται επίσης από το Δ.Σ.

Ο κώδικας αναφέρει μια σημαντική διάταξη, η οποία περιλαμβάνει ότι στη δήλωση εταιρικής διακυβέρνησης, που υποχρεούνται να κάνουν πλέον οι εταιρείες, οφείλουν να αναφέρουν το έργο της επιτροπής ελέγχου και τον αριθμό των συνεδριάσεών της κατά τη διάρκεια του έτους (ΣΕΒ, 2011).

2.4. Η αναγκαιότητα του εσωτερικού ελέγχου

Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου μιας επιχείρησης βοηθά στη διασφάλιση της ορθής εφαρμογής των αποφάσεων της Γενικής Συνέλευσης και του Διοικητικού Συμβουλίου της, που αφορούν τη λειτουργία και τον κανονισμό της εταιρείας, χωρίς οποιαδήποτε απόκλιση.

Σύμφωνα με τον Παπαστάθη, (2003), οι διοικήσεις των εταιρειών δεν έχουν άμεση και αντικειμενική πληροφόρηση σχετικά με την πραγματικότητα της επιχείρησης. Η απουσία αμεσότητας της πληροφόρησης οδηγεί στην απουσία λήψης αποτελεσματικών δικλίδων, οι οποίες διασφαλίζουν τη λειτουργία της επιχείρησης σύμφωνα με τη θέληση των μετόχων και της διοίκησης της εταιρείας.

Ο έλεγχος της λειτουργίας της επιχείρησης δεν θα μπορούσε να πραγματοποιείται από τυχαίους υπαλλήλους της εταιρείας, διότι αυτοί δεν θα μπορούσαν να απολαμβάνουν ένα βασικό χαρακτηριστικό, την ανεξαρτησία τους. Ο έλεγχος της εφαρμογής των κανόνων της επιχείρησης μπορεί να ασκηθεί

από το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Ο έλεγχος αυτός θα λειτουργεί ως μια ασπίδα αποτροπής απατών και ηθελημένων λαθών των υπαλλήλων της επιχείρησης με σκοπό την εξυπηρέτηση ιδίων συμφερόντων και όχι του επιχειρηματικού οφέλους.

Τα λάθη που μπορεί να διαπράξει ένας άνθρωπος και τα οποία μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά την επιχείρηση διακρίνονται σε ακούσια και εκούσια. Προηγουμένως, αναφερθήκαμε στα εκούσια λάθη, ωστόσο και τα ακούσια είναι σημαντικά και μπορεί να οδηγήσουν την επιχείρηση σε περιπέτειες. Για τον λόγο αυτό είναι επιτακτικό να γίνει μια προσπάθεια έτσι ώστε να αποτραπούν όσο το δυνατόν περισσότερο.

Ο εσωτερικός έλεγχος, πέραν της αποτροπής λανθασμένων πρακτικών μέσα σε μια επιχείρηση, μπορεί να συμβάλλει και στην πρόληψη γεγονότων. Ο εσωτερικός έλεγχος σε συνεργασία με τη διοίκηση της εταιρείας μπορεί να συμβουλευσει, ώστε να προβλεφθούν απρόβλεπτα γεγονότα και ουσιώδη σφάλματα που μπορεί να επηρεάσουν αρνητικά τις οικονομικές καταστάσεις και τη φήμη της εταιρείας.

Η ύπαρξη και αποτελεσματική εφαρμογή του εσωτερικού ελέγχου αποτελεί ένα πολύτιμο εργαλείο που ενισχύει την εμπιστοσύνη των stakeholders για την επιχείρηση. Ο εξωτερικός ελεγκτής επιβεβαιώνει την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο.

Ο εσωτερικός έλεγχος επιβεβαιώνει τη σωστή λειτουργία της επιχείρησης μετά την κατάρτιση του ισολογισμού και αποτελεί το εργαλείο εκείνο που διασφαλίζει την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα των στόχων της επιχείρησης. Ο εσωτερικός έλεγχος είναι ο μηχανισμός εκείνος της επιχείρησης που υποβοηθά τη διοίκηση προκειμένου να επιτύχει τους βραχυπρόθεσμους και μακροπρόθεσμους στόχους που έχει θέσει.

Η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου είναι ιδιαίτερα σημαντική για τη γενικότερη ευημερία της επιχείρησης. Ο εξωτερικός έλεγχος πολλές φορές υπόκειται σε οικονομικούς και νομικούς περιορισμούς. Η συμμόρφωση της επιχείρησης με τους κανονισμούς της και τις διαδικασίες της είναι εξίσου σημαντική. Πολλά είναι τα παραδείγματα επιχειρήσεων, που ενώ τήρησαν τις νομικές τους υποχρεώσεις, δεν τήρησαν τις εσωτερικές διαδικασίες με αποτέλεσμα να οδηγηθούν στην καταστροφή.

Εκτός των παραπάνω, ύστερα από την επισκόπηση της διεθνούς βιβλιογραφίας και των προσωπικών συμπερασμάτων του μελετητή της παρούσας εργασίας, ο εσωτερικός έλεγχος θεωρείται ως μια πολύτιμη λειτουργία που λαμβάνει χώρα εντός της επιχείρησης και μερικά χαρακτηριστικά δείγματα της χρησιμότητάς του είναι τα παρακάτω:

- Η επιβεβαίωση ότι οι συμφωνίες με τους πελάτες εκτελούνται σύμφωνα με τους κανόνες της επιχείρησης είναι ένα από τα ζητούμενα. Η σωστή λειτουργία του συστήματος εξυπηρέτησης των πελατών ενισχύει τους ευχαριστημένους πελάτες και απομακρύνει τον κίνδυνο αστικών αγωγών για περιπτώσεις αντισυμβατικής συμπεριφοράς της επιχείρησης.
- Η επίβλεψη της εφαρμογής των αποφάσεων της διοίκησης σχετικά με θέματα του κώδικα ηθικής.
- Η παροχή διαβεβαίωσης στη διοίκηση σχετικά με την αντιμετώπιση των κινδύνων που αντιμετωπίζει μια επιχείρηση σύμφωνα με τις πολιτικές κινδύνων που εφαρμόζει.
- Η παροχή συμβουλών προς τη διοίκηση σχετικά με τη λειτουργία της επιχείρησης είναι μία πολύτιμη υπηρεσία του εσωτερικού ελέγχου. Η παροχή συμβουλών γίνεται ύστερα από την ενδελεχή εξέταση των λειτουργιών της επιχείρησης.

➤ Η συμβολή στην αποτελεσματική λειτουργία των προμηθειών, ώστε οι προμήθειες να γίνονται στη χαμηλότερη δυνατή τιμή με σχετικά καλή ποιότητα. Η συμβολή του εσωτερικού ελέγχου στη λειτουργία των προμηθειών πραγματοποιείται με την εγκαθίδρυση δικλίδων ασφαλείας.

➤ Η συμμόρφωση με τους νόμους είναι απαραίτητη, ώστε η επιχείρηση να μην υποστεί οικονομικά και διοικητικά πρόστιμα που θα έχουν σοβαρή επίπτωση στην περαιτέρω λειτουργία της. Αποστολή του εσωτερικού ελέγχου δύναται να μην είναι μόνο η συμμόρφωση με τους νόμους αλλά και με τους κανονισμούς της επιχείρησης. Οι εσωτερικοί κανονισμοί της επιχείρησης αποτελούν βασικό στοιχείο επίτευξης της ανταγωνιστικότητάς της και εν τέλει βασικό συστατικό της επιβιώσής της.

➤ Η ύπαρξη της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου και των συστημάτων εσωτερικού ελέγχου είναι απαραίτητη προκειμένου να αποφευχθούν ορισμένοι κίνδυνοι που σχετίζονται με τη λειτουργία της επιχείρησης. Τέτοιοι κίνδυνοι μπορεί να είναι η υγεία και η ασφάλεια των εργαζομένων της επιχείρησης και των καταναλωτών, καθώς επίσης και η αποφυγή περιβαλλοντικών παραβάσεων εκ μέρους της εταιρείας.

Οι κύριες διαφορές του εσωτερικού ελέγχου σε σχέση με τον εξωτερικό έλεγχο εντοπίζονται κυρίως σε θέματα που ασχολείται ο εσωτερικός έλεγχος πέραν της παρουσίασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Τα θέματα αυτά είναι η λειτουργική αποτελεσματικότητα της επιχείρησης με την έννοια της επίτευξης των στόχων, η συνεχής ανατροφοδότηση της διοίκησης με πληροφορίες σχετικά με τη λειτουργία της επιχείρησης και η διάδοση των διαδικασιών δεοντολογίας εντός της επιχείρησης.

Η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου θεωρείται ως μια διαδικασία η οποία προσφέρει αξία στην επιχείρηση και για αυτόν τον λόγο αξίζει και κρίνεται αναγκαίο να υπάρχει. Για μερικούς ελεγκτές η λειτουργία του εσωτερικού

ελέγχου συνίσταται στο γεγονός ότι προσφέρει βοήθεια στη διοίκηση να βελτιώσει τη λειτουργία της επιχείρησης και όχι τόσο να βελτιώσει τη συμμόρφωση της επιχείρησης με τις διαδικασίες και τις πολιτικές της επιχείρησης.

Σχετικά με το θέμα, υπάρχει διχογνωμία και μερικοί προκρίνουν την άποψη ότι η λειτουργία του εσωτερικού ελέγχου συμβάλλει στη βελτίωση της πληροφόρησης της διοίκησης, ενώ άλλοι πιστεύουν ότι επιδρά θετικά στη συμμόρφωση της επιχείρησης με κανονισμούς και νόμους.

2.5. Τύποι εσωτερικού ελέγχου

Στη συγκεκριμένη ενότητα του κεφαλαίου οι τύποι του εσωτερικού ελέγχου δύναται να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω κύριες κατηγορίες:

- Διοικητικοί Έλεγχοι
- Λειτουργικοί - Διαχειριστικοί Έλεγχοι
- Οικονομικοί Λογιστικοί Έλεγχοι
- Έλεγχοι Παραγωγής
- Έλεγχοι Συμμόρφωσης
- Έλεγχοι Συστημάτων Πληροφόρησης

Στα επόμενα υποκεφάλαια αναλύονται οι τύποι εσωτερικού ελέγχου εκτενέστερα. Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι ανεξάρτητα από τον ακριβή διαχωρισμό των εσωτερικών ελέγχων σε κατηγορίες, τα διάφορα είδη ελέγχων δεν είναι ανεξάρτητα μεταξύ τους. Αντιθέτως, στην πράξη, εμπλέκονται και

αλληλοσυμπληρώνονται. με σκοπό την επίτευξη των στόχων του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας.

2.5.1. Διοικητικοί Έλεγχοι

Σύμφωνα με τους Montana & Charney, (1999), οι Διοικητικοί Έλεγχοι ασχολούνται με τις μεθόδους που αφορούν το διοικητικό τομέα της επιχείρησης και αξιολογούν την αποτελεσματικότητά του. Οι εσωτερικοί ελεγκτές, στα πλαίσια του διοικητικού ελέγχου, εξετάζουν την οργάνωση, συνεργασία και επικοινωνία όλων των τμημάτων και επιπέδων της οικονομικής μονάδας, στοχεύοντας στην αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων.

Επιπλέον, εξετάζεται η σωστή ταξινόμηση και κατανομή των πόρων και γενικότερα επιδιώκεται η σωστή και ομαλή λειτουργία της επιχείρησης με το λιγότερο δυνατό κόστος και το μεγαλύτερο όφελος (Νομικού και συν., 2005). Γενικότερα μπορεί να λεχθεί ότι, μέσω των διοικητικών ελέγχων, αξιολογείται η αποτελεσματικότητα του σχεδιασμού και της στρατηγικής του φορέα ως προς την επίτευξη των στόχων, η διαχείριση των παραγωγικών μέσων και του ανθρώπινου δυναμικού και γενικά όλες οι δραστηριότητες του φορέα ως προς το διοικητικό τους σκέλος.

2.5.2. Λειτουργικοί – Διαχειριστικοί

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), οι Λειτουργικοί Διαχειριστικοί έλεγχοι στοχεύουν στην επαλήθευση ότι μια διεργασία ή λειτουργία εκτελείται με τον πλέον κατάλληλο τρόπο. Συνεπώς, ο λειτουργικός έλεγχος περιλαμβάνει μια συστηματική επισκόπηση και αξιολόγηση των λειτουργικών δραστηριοτήτων της επιχείρησης σε σχέση με συγκεκριμένους αντικειμενικούς σκοπούς.

Το αντικείμενο των λειτουργικών ελέγχων είναι ευρύ, αφού εξ' ορισμού αναπτύσσονται σε όλα τα τμήματα της επιχείρησης, καλύπτοντας όλες τις

λειτουργικές δραστηριότητες. Υπό αυτό το πρίσμα, οι σκοποί των λειτουργικών ελέγχων μπορούν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω τρεις κατηγορίες Καζαντζής, (2006):

- Προσδιορισμός της απόδοσης. Σε αυτή την περίπτωση η απόδοση της ελεγχόμενης λειτουργίας συγκρίνεται με τις πολιτικές και τα πρότυπα απόδοσης που έχουν τεθεί από την ανώτατη Διοίκηση ή είναι κοινώς αποδεκτά.
- Προσδιορισμοί ευκαιριών για Βελτίωση. Σε αυτή την περίπτωση ο έλεγχος της λειτουργίας ανακαλύπτει ευκαιρίες για αύξηση της παραγωγικότητας, αποτελεσματικότητας και αποδοτικότητας της λειτουργίας.

2.5.3. Οικονομικοί - Λογιστικοί Έλεγχοι

Σύμφωνα με τους Νομικού και συν., (2005), οι Λογιστικοί - Οικονομικοί έλεγχοι πιστοποιούν την ορθότητα και την ακρίβεια των λογιστικών οικονομικών καταστάσεων. Σύμφωνα με τους λογιστικούς ελέγχους, η διαχείριση και καταχώρηση όλων των οικονομικών δεδομένων οφείλει να γίνεται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να:

- εξασφαλίζεται η ορθότητα, ακεραιότητα και η αμεσότητά τους.
- τεκμηριώνονται από τα απαραίτητα δικαιολογητικά έγγραφα,
- απεικονίζεται η πραγματική κατάσταση κάθε συναλλαγής και S αναγνωρίζεται το επίπεδο υπευθυνότητας.

Οι λογιστικοί έλεγχοι περιλαμβάνουν διαδικασίες εξουσιοδότησης και διαχωρισμού των καθηκόντων μεταξύ της τήρησης των λογιστικών βιβλίων και

των λογιστικών καταχωρήσεων. Με αυτό τον τρόπο, οι λογιστικοί έλεγχοι αποβλέπουν στη διαφύλαξη και εξασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων και στην προστασία της οικονομικής μονάδας από εσφαλμένες λογιστικές καταχωρήσεις.

2.5.4. Έλεγχοι παραγωγής

Σύμφωνα με τον Παπαστάθη, (2004), οι έλεγχοι Παραγωγής είναι οι έλεγχοι που αφορούν τη διαδικασία παραγωγής. Αν και δεν συναντιόνται σε όλους τους κλάδους των οικονομικών μονάδων, οι έλεγχοι παραγωγής είναι ουσιαστικής σημασίας, αποβλέποντας στη διαπίστωση:

- της τήρησης των διαδικασιών σε όλο το εύρος της παραγωγικής διαδικασίας.
- της αντιπαραβολής της ποσότητας των προϊόντων (που παράγονται) σε σχέση με την πολιτική της οικονομικής μονάδας.
- της σωστής χρήσης του τεχνολογικού και μηχανολογικού εξοπλισμού.
- του σωστού ανεφοδιασμού των πρώτων υλών στη διαδικασία παραγωγής.
- της τήρησης των προδιαγραφών των προϊόντων και
- της ποιότητας των προϊόντων.

2.5.5. Έλεγχοι Συμμόρφωσης

Οι έλεγχοι Συμμόρφωσης είναι οι έλεγχοι μέσω των οποίων διασφαλίζεται η συμμόρφωση με τις πολιτικές της εταιρικής διακυβέρνησης, την ισχύουσα νομοθεσία, τις συμβατικές υποχρεώσεις, τις κανονιστικές διατάξεις καθώς επίσης και τις εταιρικές διαδικασίες.

Σκοπός των ελέγχων συμμόρφωσης είναι η εξέταση συγκεκριμένων χρηματοοικονομικών και λειτουργικών δραστηριοτήτων της οικονομικής μονάδας, με στόχο τη διαπίστωση της συμμόρφωσής τους με καθορισμένους όρους, κανόνες ή διατάξεις που έχουν τεθεί από ιεραρχικά ή διοικητικά ανώτερο φορέα (Νομικού και συν., 2005). Παραδείγματα ελέγχων συμμόρφωσης αποτελούν ο έλεγχος συμμόρφωσης σε συνεργασίες βάσει συμβολαίων και ο έλεγχος συμμόρφωσης σε προδιαγραφές.

2.5.6. Έλεγχοι Συστημάτων Πληροφόρησης

Οι έλεγχοι των Συστημάτων Πληροφόρησης επικεντρώνονται στη διασφάλιση της αξιοπιστίας, εμπιστευτικότητας, ακεραιότητας και διαθεσιμότητας των πληροφοριών μέσω των πληροφοριακών συστημάτων.

Η αυξανόμενη εξάρτηση των σύγχρονων οικονομικών μονάδων από τις λογισμικές εφαρμογές καθιστούν, ιδιαίτερα σήμερα, τη διασφάλιση των παραπάνω (και κατά συνέπεια τους ελέγχους των Συστημάτων Πληροφόρησης) ζωτικής σημασίας, αφού όλες σχεδόν οι στρατηγικές αποφάσεις λαμβάνονται με βάση την ηλεκτρονική επεξεργασία των διαφόρων δεδομένων.

2.6. Σκοπός εσωτερικού ελέγχου

Σύμφωνα με τους Boynton and Kell, (1996), αντικειμενικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι αφενός η παροχή εξειδικευμένου και υψηλού επιπέδου υπηρεσιών προς τη Διοίκηση, αφετέρου - μέσω αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου - η παροχή βοήθειας στα μέλη του οργανισμού για την

αποτελεσματικότερη άσκηση των καθηκόντων τους, κυρίως μέσω) της παροχής σχετικών συμβουλών με το ελάχιστο δυνατό κόστος. Επιτυγχάνεται με αυτόν τον- τρόπο μία προσέγγιση αποτελεσματικής λειτουργίας του οργανισμού, ως σύνολο.

Η Παπαδάτου, (2005), θεωρεί ότι ο εσωτερικός έλεγχος, περιλαμβάνοντας το σχέδιο οργάνωσης και το σύνολο των συντονισμένων ενεργειών που έχει υιοθετήσει η επιχείρηση, σκοπεύει στην προστασία της περιουσίας της. στη διασφάλιση την ποιότητας της πληροφόρησης, στην εγγύηση της αποτελεσματικότητας των ενεργειών και στην επαλήθευση της εφαρμογής της πολιτικής και των οδηγιών της Διοίκησης.

Οι Baumgartner & Hamilton, (2004), θεώρησαν ότι επιπρόσθετοι βασικοί στόχοι του εσωτερικού ελέγχου είναι τόσο η αναφορά των διαπιστώσεων του ελέγχου στη Διοίκηση της οικονομικής μονάδας, όσο και η εισήγηση μέτρων διόρθωσης και βελτίωσης των λειτουργιών και διαδικασιών της.

Σύμφωνα με τους Καραγιώργος και συν., (2007), καθοριστικός παράγοντας για τη διασφάλιση των περιουσιακών στοιχείων αποτελεί ιδιαίτερα σήμερα η αποτελεσματική διαχείριση και η όσο το δυνατόν ελαχιστοποίηση των επιχειρησιακών κινδύνων της σύγχρονης οικονομικής μονάδας. Ο εσωτερικός έλεγχος με το πλήθος των παρεχόμενων υπηρεσιών, σκοπεύει στην παροχή διαβεβαίωσης στη Διοίκηση ότι οι κίνδυνοι γίνονται κατανοητοί, ρυθμίζονται κατάλληλα και ελαχιστοποιούνται.

2.7. Αξιολόγηση συστήματος ελέγχου

Σύμφωνα με τον Παναγιωτίδη, (1995), το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου το οποίο θα εφαρμόσει μια επιχείρηση, είναι απαραίτητο ως βασικές του αρχές να έχεις τις εκάστοτε ανάγκες της, ώστε να είναι αποτελεσματικό αλλά και οικονομικό.

Το μέτρο και λειτουργική διαδικασία η οποία πρόκειται να εφαρμοστεί από την επιχείρηση πρέπει να καθιερωθεί στα πλαίσια ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, αλλά και θα πρέπει να εξυπηρετεί μια σημαντική και ουσιαστική σκοπιμότητα, ενώ το συνολικό κόστος εφαρμογής της διαδικασίας ή του μέτρου είναι απαραίτητο να βρίσκεται σε λογική σχέση με την ενδεχόμενη ζημιά και γενικά κίνδυνο που σκοπεύει να καλύψει.

Ο βαθμός της αποτελεσματικότητας ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, είναι εύκολο να αξιολογηθεί, έχοντας ως βάση πολλά κριτήρια. Στα πλαίσια της συγκεκριμένης προσέγγισης, η συγκεκριμένη εργασία, στα παρακάτω δύο υποκεφάλαια παρουσιάζει δύο μεθοδολογίες αξιολόγησης του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας, την αξιολόγηση συστήματος εσωτερικού ελέγχου βάσει της COSO και την αξιολόγηση συστήματος εσωτερικού ελέγχου βάσει του Πίνακα Ισορροπημένης Στοχοθεσίας.

2.7.1. Αξιολόγηση βάσει της COSO

Σύμφωνα με τον Παπαστάθη, (2003), ο βαθμός της αποτελεσματικότητας ενός Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου, μπορεί να καθορισθεί από τις δραστηριότητες, την πολυπλοκότητά τους, την εξειδίκευση του προσωπικού, τη βούληση της Διοίκησης καθώς και μια σειρά ενδοεπιχειρησιακών παραγόντων.

Γενικότερα, ο αποτελεσματικός εσωτερικός έλεγχος δεν είναι μια στατική διαδικασία, αλλά αποτελείται από στοιχεία που αλληλεπιδρούν και αλληλοεξαρτώνται. Συστατικά στοιχεία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου που συνθέτουν τις πολιτικές, τις ενέργειες, τις διαδικασίες και τους μηχανισμούς, βοηθώντας στην αρμονικότερη υιοθέτηση και αποδοτικότερη λειτουργία του είναι:

- το Περιβάλλον Ελέγχου (Control Environment),

- η Αξιολόγηση Κινδύνου (Risk Assessment),
- οι Δραστηριότητες Ελέγχου (Control activities).
- η Πληροφόρηση και Επικοινωνία (Information and Communication) και S η Παρακολούθηση (Monitoring).

Το «Περιβάλλον Ελέγχου» σχετίζεται με τη γενικότερη λειτουργία της Διοίκησης και της Εταιρικής Διακυβέρνησης. Με άλλα λόγια, το «Περιβάλλον Ελέγχου» αντικατοπτρίζει τη στάση και τις ενέργειες του Διοικητικού Συμβουλίου και των στελεχών αναφορικά με τη σημαντικότητα του ελέγχου μέσα στην οικονομική μονάδα.

Το σύνολο των επιχειρήσεων, ανεξαρτήτως μεγέθους, νομικής φύσεως, δομής ή κλάδου αντιμετωπίζουν μία σειρά από κινδύνους, οι οποίοι μπορεί να αποτελέσουν απειλή για τη βιωσιμότητά τους (Νομικού και συν., 2005). Οι εν λόγω κίνδυνοι μπορεί να έχουν επιπτώσεις στη δυνατότητα κάθε οικονομικής μονάδας να ανταγωνιστεί επιτυχώς μέσα στον κλάδο, να ενισχύσει την οικονομική της δύναμη καθώς επίσης και να διατηρήσει την ποιότητα των προϊόντων και των υπηρεσιών που παρέχει.

Δεν υπάρχει κάποιος πρακτικός τρόπος εκμηδενισμού του κινδύνου. Ωστόσο οι Διοικήσεις των οικονομικών οργανισμών οφείλουν να διεξάγουν εμπειριστατωμένες μελέτες και αξιολογήσεις των επιχειρηματικών κινδύνων. Σημείο εκκίνησης της διαδικασίας μελέτης των κινδύνων αποτελεί ο καθορισμός των επιχειρηματικών στόχων. Με βάση τα παραπάνω, η «Αξιολόγησης Κινδύνου» δύναται να αξιολογηθεί με βάση τους ακόλουθους παράγοντες:

- Ευρύτεροι επιχειρηματικοί στόχοι.
- Στρατηγική.

- Επιχειρηματικά σχέδια κα προϋπολογισμοί,
- Στόχοι σε επίπεδο επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τον Hevesi, (2005), ως «Δραστηριότητες Ελέγχου» ή «Μηχανισμοί Ελέγχου» μπορούν να ορισθούν οι πολιτικές, οι διαδικασίες και οι μηχανισμοί που ενισχύουν την καθοδήγηση της Διοίκησης και βοηθούν στην εξασφάλιση ότι οι στόχοι της οικονομικής μονάδας ακολουθούνται πιστά. Οι «Δραστηριότητες Ελέγχου» είναι ένα αναπόσπαστο τμήμα του προγραμματισμού και της επίτευξης των αποτελεσμάτων της οικονομικής μονάδας. Εμφανίζονται σε όλα τα επίπεδα και τις λειτουργίες της επιχείρησης, περιλαμβάνοντας ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων. Στα συγκεκριμένα πλαίσια οι «Δραστηριότητες Ελέγχου» μπορούν να εφαρμόζονται μέσω αυτοματοποιημένων πληροφοριακών συστημάτων ή μέσω χειρωνακτικών διαδικασιών και δύναται να αξιολογηθούν' με βάση τους ακόλουθους παράγοντες (Παπαδάτου, 2005):

- Πολιτικές και Διαδικασίες.
- Εφαρμοζόμενες Ελεγκτικές Δραστηριότητες.

Μια επιχείρηση, για να μπορέσει να εφαρμόσει και να ελέγξει σωστά τις διαδικασίες της, πρέπει να λαμβάνει αξιόπιστες και έγκαιρες πληροφορίες από το εξωτερικό περιβάλλον στο οποίο δραστηριοποιείται. Μέσω αυτών η βιωσιμότητα και η επίτευξη των επιχειρησιακών στόχων της οικονομικής μονάδας καθίσταται ευκολότερη. Υπό αυτές τις συνθήκες κρίνεται επιβεβλημένη η ύπαρξη ενός συστήματος ροής πληροφοριών, το οποίο θα «φιλτράρει» τις εισερχόμενες πληροφορίες και θα χρησιμοποιεί μόνο τις αξιόπιστες για τη λήψη των επιχειρηματικών αποφάσεων.

Εκτός όμως από τη συλλογή, την επεξεργασία και τη μετάδοση των πληροφοριών, ένα πληροφοριακό σύστημα συνεισφέρει και στη λειτουργία της «Επικοινωνίας». Στις σύγχρονες επιχειρήσεις παράγοντες για την εκτίμηση τόσο

της «Πληροφόρησης» όσο και της «Επικοινωνίας» είναι (Νομικού και συν., 2005):

- Ποιότητα Πληροφοριών και
- Αποτελεσματικότητα της Επικοινωνίας.

Είναι κοινώς αποδεκτό ότι τα Συστήματα Εσωτερικού Ελέγχου πρέπει να επιβλέπονται με σκοπό την αξιολόγηση της απόδοσής τους με την πάροδο του χρόνου. Μέσω της «Παρακολούθησης» εξακριβώνεται η λειτουργία του Σ.Ε.Ε. (με βάση το σχεδιασμό του), η ύπαρξη αδύνατων σημείων και η προσαρμογή του στις τυχόν αλλαγές των συνθηκών λειτουργίας της οικονομικής μονάδας.

Η «Παρακολούθηση» καθίσταται δυνατή μέσω δραστηριοτήτων ελέγχου που εκτελούνται είτε σε μόνιμη βάση, είτε μέσω χωριστών αξιολογήσεων, είτε μέσω ενός συνδυασμού και των δύο. Πιο συγκεκριμένα, η παρακολούθηση σε μόνιμη βάση είναι ενσωματωμένη στις λειτουργίες της οικονομικής μονάδας δίνοντας έγκαιρη ενημέρωση για τα υπάρχοντα προβλήματα, ενώ η αυτοτελής αξιολόγηση λειτουργεί εκ των υστέρων. χωρίς όμως αυτό να μειώνει την αξία της. Από όλα τα παραπάνω καθίσταται εμφανές ότι παράγοντες για την εκτίμηση της «Παρακολούθησης» είναι:

- Παρακολούθηση σε μόνιμη βάση.
- Αυτοτελής Παρακολούθηση.
- Αναφορές Ελέγχων.

2.7.2. Αξιολόγηση βάσει του Πίνακα Ισορροπημένης Στοχοθεσίας

Ο Kaplan and Norton, (2008:1996), παρουσίασαν την Ισορροπη Κάρτα Αξιολόγησης ή Πίνακα Ισορροπημένη Στοχοθεσίας (Balanced Scorecard) σαν μια ολοκληρωμένη σύνθεση χρηματοοικονομικών και μη χρηματοοικονομικών δεικτών μέτρησης απόδοσης που εκφράζει την αποστολή και στρατηγική της οικονομικής μονάδας για την επίτευξη των στόχων της. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το «Balanced Scorecard», η απόδοση της οικονομικής μονάδας αξιολογείται με βάση ένα γενικό πλαίσιο, το οποίο συνθέτουν οι παρακάτω τέσσερις διαστάσεις (πτυχές):

- χρηματοοικονομική διάσταση,
- πελατειακή διάσταση,
- διάσταση εσωτερικών διαδικασιών και
- διάσταση ανάπτυξης και μάθησης.

Ακολουθώντας την ίδια λογική και η απόδοση του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας δύναται να αξιολογηθεί με βάση τέσσερις αντίστοιχες Διαστάσεις.

Σύμφωνα με τον Καραμανή, (2008), η διάσταση ανάπτυξης και μάθησης αναφέρεται στη διατήρηση και ανάπτυξη των γνώσεων και δεξιοτήτων των εργαζομένων και στην ικανότητα του οργανισμού αφενός να υιοθετεί και να διαχέει σε όλο το προσωπικό αυτή τη γνώση, αφετέρου να τη μετατρέπει σε νέα προϊόντα και υπηρεσίες. Σημαντικοί παράμετροι για την εκτίμηση της εν λόγω Διάστασης, δύναται να θεωρηθούν η «Εκπαίδευση» και η «Εμπειρία» των εσωτερικών ελεγκτών.

Όσον αφορά, τη Διάσταση των Εσωτερικών Διαδικασιών (Διεργασιών), κεντρικό σημείο είναι ο εντοπισμός εκείνων των επιχειρηματικών διαδικασιών που είναι κρίσιμες για την ανάπτυξη της πελατειακής βάσης και την επίτευξη

των στόχων της οικονομικής μονάδας (Νομικού και συν., 2005). Στα πλαίσια αξιολόγησης της απόδοσης του Σ.Ε.Ε. η εν λόγω Διάσταση προσομοιάζεται με την «Ελεγκτική Διαδικασία». Ουσιαστικοί παράμετροι για την αξιολόγησή της δύναται να θεωρηθούν η «Οικονομία των Πόρων» και η «Συμμόρφωση με τα Διεθνή Πρότυπα».

Σε συνδυασμό η Πελατειακή Διάσταση αναφέρεται στη διατήρηση και ανάπτυξη της πελατειακής βάσης της οικονομικής μονάδας ως σημαντικός παράγοντας επίτευξης των στόχων της. Στα πλαίσια αξιολόγησης της απόδοσης του Σ.Ε.Ε. η Πελατειακή Διάσταση προσομοιάζεται με τους «Πελάτες» του εσωτερικού ελέγχου. Αξιόλογοι παράμετροι για την αξιολόγησή της δύναται να θεωρηθούν η «Αποδοχή των Προτάσεων» των εσωτερικών ελεγκτών και η «Ικανοποίηση των Πελατών» του εσωτερικού ελέγχου.

Τέλος, η χρηματοοικονομική διάσταση προσεγγίζει την έννοια της επίδοσης της οικονομικής μονάδας, η οποία μπορεί να προσδιορισθεί μέσω των χρηματοοικονομικών της αποτελεσμάτων. Κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης της απόδοσης του Σ.Ε.Ε. η Χρηματοοικονομική Διάσταση προσομοιάζεται με την «Προστιθέμενη Αξία» από τη λειτουργία του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Κομβικοί παράγοντες για την εκτίμηση της παραπάνω Διάστασης δύναται να θεωρηθούν η «Άποψη της Διοίκησης» για το Σ.Ε.Ε. και το «Ετήσιο Πρόγραμμα Ελέγχου».

2.8. Το σύστημα εσωτερικών δικλίδων

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), το σύστημα δικλίδων ορίζεται ως μια διαδικασία που τίθεται σε εφαρμογή με φροντίδα και ευθύνη του Διοικητικού Συμβουλίου, της εκτελεστικής διοίκησής ή άλλων στελεχών της επιχείρησης. Λεπτομερέστερα, το σύστημα δικλίδων αποτελείται από μια σειρά μέτρων, πολιτικών, διαδικασιών, βημάτων, μηχανισμών, τρόπου οργάνωσης, κανόνων λειτουργίας κ.λπ., που διατρέχουν το σύνολο της επιχείρησης (ή ενός

οργανισμού), αναπτύσσονται και λειτουργούν εκ των προτέρων και δια των οποίων οι ασκούνε τη διοίκηση «ελέγχουν και κατευθύνουν» τις δραστηριότητες της επιχείρησης για την οποία είναι υπεύθυνοι. Σκοπός των δικλίδων είναι να προσφέρουν εύλογη διασφάλιση - και όχι απόλυτη εξασφάλιση - σχετικά με το βαθμό επίτευξή των παρακάτω αλληλοεπηρεαζόμενων κατηγοριών στόχων (Καραμάνης, 2008):

- Χρηματοοικονομική πληροφόρηση: αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, με την αποφυγή ουσιωδών σφαλμάτων.
- Συμμόρφωση: συμμόρφωση με σχετικούς νόμους, διατάζει και κανονισμούς.
- Λειτουργίες: βελτίωση της αποτελεσματικότητας, της αποδοτικότητας και της οικονομίας στη λειτουργία της επιχείρησή, που συμπεριλαμβάνει την προστασία των περιουσιακών στοιχείων της επιχείρησης και την αποφυγή δημιουργίας υποχρεώσεων.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), οι παραπάνω στόχοι, έχουν γίνει ευρύτερα αποδεκτοί στη διεθνή ελεγκτική βιβλιογραφία, αλλά και στα ελεγκτικά πρότυπα. Στα πλαίσια των υποχρεωτικών τακτικών ελέγχων και με βάση τα υφιστάμενα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα και το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο, οι εξωτερικοί ελεγκτές ενδιαφέρονται κυρίως για το βαθμό επίτευξης των δύο πρώτων στόχων του συστήματος εσωτερικών δικλίδων μιας ελεγχόμενης επιχείρησης. Στην πράξη, όμως, το ενδιαφέρον του εξωτερικού ελεγκτή εύλογα προσελκύει και ο τρίτος στόχος καθώς η ενασχόληση με το ζήτημα αυτό δίνει τη δυνατότητα παροχής κερδοφόρων συμβουλευτικών υπηρεσιών, όταν βέβαια αυτό δεν απαγορεύεται από ρυθμίσει περί ασυμβιβάστου (Παπαστάθης, 2003).

Ορισμένες πτυχές του ορισμού του συστήματος εσωτερικών δικλίδων πρέπει να τονιστούν για να γίνει άμεσα και πλήρως κατανοητή η έννοια του όρου.

Πρώτον, το σύστημα δικλίδων συντίθεται από μια αλληλουχία συστατικών μερών που πρέπει να λειτουργούν σε συνεχή βάση. Δε νοείται δηλαδή ένα αποτελεσματικό σύστημα δικλίδων να λειτουργεί με διαλείμματα (Κοσσιδάς, 2010).

Δεύτερον, οι διαδικασίες που συνθέτουν το σύστημα δικλίδων διατρέχουν το σύνολο της επιχείρησης και συναρτώνται άμεσα με τους επιχειρηματικούς στόχους και τον τρόπο με τον οποίο η επιχείρηση διοικείται. Μάλιστα, ένα αναποτελεσματικό σύστημα δικλίδων είναι ένδειξη αναποτελεσματικής διοίκησης και αντίστροφα.

Τρίτον, το σύστημα δικλίδων δεν είναι μια πάγια, οριστική κατάσταση, αλλά ένας στόχος διαρκώς μεταβαλλόμενος καθώς οι συνθήκες λειτουργίας της επιχείρησης αενάως μεταβάλλονται.

Τέταρτον, το σύστημα δικλίδων σχεδιάζεται και υλοποιείται από ανθρώπους. Συνεπώς, λόγω ενδογενών περιορισμών στην ανθρώπινη φύση και δράση, πέραν άλλων επιπρόσθετων περιορισμών κόστους - οφέλους, η λειτουργία του συστήματος εσωτερικών δικλίδων σε καμία περίπτωση δεν παρέχει απόλυτη εξασφάλιση απέναντι στους κινδύνους, τους οποίους προσπαθεί να αντιμετωπίσει.

Δηλαδή, το σύστημα δικλίδων μπορεί να βοηθήσει μια επιχείρηση ή έναν οργανισμό να επιτύχει τους στόχους απόδοσης που έχουν τεθεί και να αποφύγει την καταστροφή ή την απώλεια αξίας των περιουσιακών στοιχείων. Μπορεί επίσης να συντελέσει ουσιαστικά στην επίτευξη συμμόρφωσης με νόμος και κανονισμού και στην αποφυγή αρνητικών συνεπειών τυχόν παραβάσεων (διοικητική ή άλλες ποινές, αρνητική δημοσιότητα κ.λ.π.) (Καραμάνης, 2008). Ωστόσο, το σύστημα δικλίδων δεν είναι σε θέση εξασφαλίσει την επιτυχία της επιχείρησης ή ακόμη και την ίδια την επιβίωσή της. Ομοίως, δεν μπορεί να εγυνηθεί την αξιοπιστία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων ή τη συμμόρφωση με νόμους και κανονισμούς. Συνοπτικά, οι δικλίδες μπορούν να

βοηθήσουν την επιχείρηση να φτάσει στον προορισμό της χωρίς παρεκτροπές ή παλινωδίες.

Είναι επίσης σημαντικό να διευκρινιστεί ότι το σύστημα δικλίδων διαστέλλεται από την έννοια του internal audit, δηλαδή των ελέγχων που διενεργεί η ομάδα του εσωτερικού ελέγχου για λογαριασμό της ανώτερης διοίκησης. Τέτοιοι έλεγχοι σκοπό έχουν να επιβεβαιωθεί ότι οι διαδικασίες του συστήματος δικλίδων είναι οι κατάλληλες και ότι ακολουθούνται και λειτουργούν αποτελεσματικά και αποδοτικά (Παπαστάθης, 2003).

Το ΔΕΠ 315 «Κατανόηση της ελεγχόμενης επιχείρησης και του περιβάλλοντός της και εκτίμηση των κινδύνων ουσιώδους ποσοτικού σφάλματος» αναφέρεται στο θέμα του συστήματος δικλίδων, έχοντας επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την έκθεση COSO (1992). Στην παράγραφο 2, το ΔΕΠ 31ς ορίζει ότι (Καραμάνης, 2008):

«... ο ελεγκτής οφείλει να αποκτήσει επαρκή κατανόηση της επιχείρησης και του περιβάλλοντος στο οποίο αυτή λειτουργεί, συμπεριλαμβανομένου του συστήματος εξωτερικών δικλίδων, έτσι ώστε να ταχτοποιήσει και να αξιολογήσει τους κινδύνους σημαντικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, είτε αυτά οφείλονται σε απάτες ή είναι τυχαία και να σχεδιάσει περαιτέρω ελεγκτικές διαδικασίες».

Δηλαδή, ο ελεγκτής οφείλει να προβεί σε αξιολόγηση των υφιστάμενων δικλίδων με σκοπό να σχεδιάσει περαιτέρω ελεγκτικές διαδικασίες. Οι διαδικασίες αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν δοκιμασίες της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας των δικλίδων και δοκιμασίες για τον εντοπισμό ουσιωδών ποσοτικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις (Κοσσιδάς, 2010).

Ο ελεγκτής θα προχωρήσει σε δοκιμασία της αποτελεσματικότητας της λειτουργίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων εάν, μετρά την αξιολόγηση

του, πιστεύει ότι το σύστημα αυτό είναι επαρκώς αποτελεσματικό. ώστε να δικαιολογείται μείωση των δοκιμασιών εντοπισμού ποσοτικών λαθών στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις. Μάλιστα, σύμφωνα με το ΔΕΠ 330 (παράγραφος 23) η μείωση των ελεγκτικών διαδικασιών για ποσοτικά σφάλματα επιτρέπεται μόνο μετά από δοκιμασία της αποτελεσματικότητας των δικλίδων.

Από την άλλη πλευρά, όταν δεν είναι δυνατόν η πρακτικό να διενεργηθούν επαρκείς δοκιμασίες για ποσοτικά σφάλματα σ' ένα λογαριασμό, ο ελεγκτής πρέπει να διενεργήσει σχετικές δοκιμασίες για την αποτελεσματικότητα του συστήματος δικλίδων (ΔΕΠ 330). Για παράδειγμα, κατά τον έλεγχο των εκατομμυρίων συναλλαγών καταθέσεων σε μια τράπεζα, η διενέργεια τεστ για ποσοτικά σφάλματα σε επαρκή βαθμό (μεγάλο μέγεθος δείγματος) δεν είναι πρακτική λύση, λόγω του υψηλού κόστους (Καραμάνης, 2008).

Πέραν του ΔΕΠ 315, συναφή με το θέμα του συστήματος δικλίδων είναι και μια σειρά από άλλα ΔΕΠ. Το ΔΕΠ 330 «Οι διαδικασίες του ελεγκτή για την αντιμετώπιση των εκτιμημένων κινδύνων» εξηγεί τις ευθύνες του ελεγκτή για τον κατάλληλο σχεδιασμό ελεγκτικών διαδικασιών με βάση την αξιολόγηση των υπαρχόντων κινδύνων.

Συναφές είναι επίσης και το ΔΕΠ 240 «Οι ευθύνες του ελεγκτή για την εξέταση απατών κατά τον έλεγχο χρηματοοικονομικών καταστάσεων». Τέλος, σε ό,τι αφορά στο σχεδιάσμα ελεγκτικών τεστ για ποσοτικά σφάλματα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, το θέμα αυτό αντιμετωπίζεται στο ΔΕΠ 500 «Ελεγκτικά τεκμήρια».

Ένα ορθολογικά αναπτυγμένο σύστημα δικλίδων πρέπει να είναι αρμονικά συνυφασμένο με τις επιχειρηματικές δραστηριότητες και να εξυπηρετεί τους θεμελιώδεις στρατηγικούς επιχειρηματικούς σκοπούς (Κοσσιδάς, 2010). Το σύστημα αυτό λειτουργεί πιο αποτελεσματικά και αποδοτικά όταν είναι ενσωματωμένο στην εσωτερική δομή και την οργάνωση της επιχείρησής, έναντι

του να είναι οργανικά ασύνδετο και να επικάθεται επί του οργανωτικού οικοδομήματος.

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), μια από τις ευρέως διαδεδομένες παρανοήσεις σχετικά με το σύστημα δικλίδων είναι ότι αυτό απαρτίζεται από ένα πλήθος ατέρμονων διαδικασιών (με τη μορφή εγχειρίδιου), συχνά τυπικής μόνο σημασίας. Ωστόσο, όπως έχει εξηγηθεί, κεντρικό πυρήνα του συστήματος δικλίδων αποτελεί ο άνθρωπος και μάλιστα σε κάθε ιεραρχικό επίπεδο της επιχείρησης. Έτσι, στο σύστημα αυτό διαδραματίζουν σημαντικό ρόδο μια σειρά από εσωτερικά, ως προς την επιχείρηση, πρόσωπα:

Η εκτελεστική διοίκηση της επιχείρησης, δηλαδή ο γενικός ή διοικητικός διευθυντής και οι διευθυντές οικονομικών υπηρεσιών, λογιστηρίου, παραγωγής, προμηθειών, ανθρωπίνου δυναμικού κ.λπ. Τα πρόσωπα αυτά είναι κατ' εξοχήν αρμόδια και υπεύθυνα για το σχεδιάσμά και την εφαρμογή κατάλληλων δικλίδων. Την υπέρτατη ευθύνη φυσικά την έχει ο Γενικός Εκτελεστικός Διευθυντής (Chief Executive Officer - CEO) ή όποιον άλλο τίτλο και εάν κατέχει (π.χ., Διευθύνων Σύμβουλος ή Γενικός Διευθυντής) (Καραμάνης, 2008).

Τα μέλη του διοικητικού συμβουλίου ή άλλου αντίστοιχου διοικητικού οργάνου. Τα πρόσωπα αυτά, ως άτομα και ως όργανα, οφείλουν στα πλαίσια της χάραξης της επιχειρηματικής πολιτικής και της εποπτείας και καθοδήγησης της επιχείρησης να εκτιμούν και να αξιολογούν την επάρκεια του συστήματος δικλίδων.

Η ομάδα η το τμήμα εσωτερικού ελέγχου της επιχείρησης. Η ομάδα αυτή διενεργεί για λογαριασμό της διοίκησης εκ των υστέρων έλεγχο επί της διαχείρισης της επιχείρησης αλλά και επί του συστήματος δικλίδων. Στην Ελλάδα, εκ του νόμου (νόμος 3016/2002) υποχρεούνται να έχουν ομάδα εσωτερικού ελέγχου μόνο οι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών εταιρείες (Κοσσιδάς, 2010).

Η Επιτροπή Ελέγχου που έχει θεσμοθετηθεί σε πολλές χώρες του εξωτερικού για εισηγμένες σε χρηματιστηριακή αγορά εταιρείες, στα πλαίσια της προσπάθειας για βελτίωση της εταιρικής διακυβέρνησης. Η επιτροπή αυτή αποτελείται κατά κανόνα από ανεξάρτητα μη Εκτελεστικά μέλη του διοικητικού συμβουλίου και έχει αρμοδιότητα σε θέματα εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, παρεμβαλλόμενη μεταξύ ελεγκτών και εκτελεστικής διοίκησης. Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), στην Ελλάδα αναμένεται με την υιοθέτηση της νέας ελεγκτικής οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (νέα Όγδοη Οδηγία 43/2006/ΕΕ) να ρυθμιστεί νομοθετικά το θέμα της δημιουργίας Επιτροπής Ελέγχου.

Κάθε μέλος του προσωπικού το οποίο, ανεξαρτήτως θέσεως, πρέπει να έχει σαφώς καθορισμένους ρόλους, μέσα στο σύστημα των δικλίδων.

Εκτός από τα παραπάνω πρόσωπα, υπάρχουν και άλλα πρόσωπα ή όργανα, εξωτερικά ως προς την επιχείρηση, που μπορούν να επηρεάσουν σε σημαντικό βαθμό το σύστημα δικλίδων (Καραμάνης, 2008):

- Ο εξωτερικός ελεγκτής, ο οποίος αξιολογεί το σύστημα αυτό και προτείνει βελτιώσεις προς τη διοίκηση της επιχείρησης,
- Η νομοθετική και εκτελεστική εξουσία (Βουλή και Κυβέρνηση) μέσω της ψήφισης νόμων που μπορούν να επηρεάζουν τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των επιχειρήσεων. Αυτό συνήθως συμβαίνει οι ορισμένους κλάδοι αυξημένου δημοσίου ενδιαφέροντος, όπως οι ασφαλιστικές επιχειρήσεις.
- Διάφοροι επιβλέποντες φορείς, όπως το Χρηματιστήριο και η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, η Τράπεζα της Ελλάδος, υπουργεία ή κρατικές υπηρεσίες, μπορεί να θέσουν ιδιαίτερες απαιτήσεις και κανόνες σε σχέση με το σύστημα δικλίδων.

Ιστορικά, η δομή του συστήματος δικλίδων έχει παρακολουθήσει τις εξελίξεις στον τρόπο διεξαγωγής των συναλλαγών, τη εισαγωγή πληροφοριακής τεχνολογίας στην καθημερινή λειτουργία των επιχειρήσεων και οργανισμών, αλλά και την επιστημονική γνώση και τα πορίσματα της ακαδημαϊκά έρευνας σε συναφείς τομείς. Το ΔΕΠ 315 υιοθετώντας πλήρως τη θέση της έκθεσης COSO (1992), αναγνωρίζει τα παρακάτω πέντε δομικά συστατικά στοιχεία του συστήματος δικλίδων.

Το περιβάλλον των δικλίδων αποτελεί το θεμέλιο επί του οποίου οικοδομείται το όλο σύστημα εσωτερικών δικλίδων (Καραμάνης, 2008):

➤ **Αξιολόγηση των υφιστάμενων κινδύνων και των επιπτώσεών τους.**

Η αξιολόγηση αυτή γίνεται από τη διοίκηση, αφού προηγουμένα» καθοριστούν συμβατοί μεταξύ τους επιχειρηματικοί στόχοι σε πολλαπλά επίπεδα ιεράρχησής, με κεντρικό σημείο ως πιθανές επιπτώσεις στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

➤ **Δραστηριότητες δικλίδων.**

Οι δραστηριότητες δικλίδων διασφαλίζουν ότι οι αποφασισμένες από τη διοίκηση δράσεις που απαιτούνται για την αντιμετώπιση των εντοπισμένων κινδύνων και την επίτευξη των επιχειρηματικών στόχων, πράγματι εκτελούνται αποτελεσματικά.

➤ **Πληροφόρηση και επικοινωνία.**

Ένα άρτιο σύστημα ροής πληροφοριών και υπευθυνότητας είναι απαραίτητο για την ομαλή λειτουργία των διαφόρων επιχειρηματικών διαδικασιών.

➤ **Παρακολούθηση.**

Η παρακολούθηση σε τακτά διαστήματα, από τη διοίκηση, του συστήματος δικλίδων είναι απαραίτητη για να εξασφαλίζεται ότι το σύστημα αυτό επικαιροποιείται, προσαρμοζόμενο άμεσα στις αλλαγές του περιβάλλοντος.

Οι δραστηριότητες δικλίδων (control activities) συνθέτουν τις πολιτικές αλλά και τις διάφορες ενέργειες, τις διαδικασίες, τους μηχανισμούς και τα μέτρα που λαμβάνονται με σκοπό να διασφαλισθεί ότι οι στόχοι της επιχείρησης και οι οδηγίες της διοίκησης σχετικά με τη διαχείριση των σχετικών κινδύνων και την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων ακολουθούνται πιστά.

Το περιβάλλον των δικλίδων αποτελεί το θεμέλιο επί του οποίου οικοδομείται το όλο σύστημα εσωτερικών δικλίδων. Το περιβάλλον των δικλίδων σχετίζεται με τη γενικότερη λειτουργία της διοίκησης και διακυβέρνησης της επιχείρησης.

Αναφέρεται, μεταξύ άλλων, σε θέματα λειτουργίας της επιχείρησής, κανόνων συμπεριφοράς, ηθικής ακεραιότητας, δεοντολογίας και αξιοκρατίας και στην επίγνωση εκ μέρους της διοίκησης και του προσωπικού της σημασίας αυτών των παραμέτρων (Κοσσιδάς, 2010). Το περιβάλλον των δικλίδων δημιουργεί το όλο κλίμα, επηρεάζει την ψυχολογία και τον τρόπο σκέψης του προσωπικού και καθορίζει το βαθμό αναγνώρισής της σημασίας του συστήματος εσωτερικών δικλίδων, δημιουργώντας έτσι συνθήκες πειθαρχίας για όλο το προσωπικό, σε κάθε ιεραρχική βαθμίδα.

Μερικά από τα συστατικά που συνθέτουν το περιβάλλον των δικλίδων μπορούν να ομαδοποιηθούν στις παρακάτω επτά ενότητες (Καραμάνης, 2008):

Η γενικότερη στάση, η διάθεση και η αξιολογική θέση της διοίκησής απέναντι στο θέμα του συστήματος εσωτερικών δικλίδων, τόσο για γενικότερα λογιστικά θέματα και θέματα χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, όσο και για θέματα ανάληψης και διαχείρισης επιχειρηματικών κινδύνων. Η παράμετρος αυτή είναι η σημαντικότερη στο όλο σύστημα δικλίδων και θέτει το όλο κλίμα και επηρεάζει το σύνολο της επιχείρησης (Κοσσιδάς, 2010).

Οι κανόνες λειτουργίας που έχει εκπονήσει η διοίκηση, η εταιρική κουλτούρα που έχει αναπτύξει και εμπεδώσει, το σύστημα αξιών που έχει προωθήσει. Τα τελευταία χρόνια φαίνεται ότι κερδίζει έδαφος η αντίληψη ότι η προσήλωση σε γενικά αποδεκτές ηθικές αξίες αποτελεί καδή επιχειρηματική πρακτική, η οποία αποδίδει οικονομικά οφέλη.

Η πολιτική διαχείρισης ανθρώπινων πόρων, δηλαδή το σύστημα κινήτρων-ποινών, οι πρακτικές προσλήψεων, προαγωγών, εκπαίδευσή, αξιολόγησής, ενσωμάτωση στην επιχειρηματική κουλτούρα κ.λ.π.

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), η οργανωτική δομή της επιχείρησης η οποία παρέχει το πλαίσιο εντός του οποίου σχεδιάζονται και εκτελούνται οι επιχειρηματικές δραστηριότητες. Σημαντικές παράμετροι είναι η καταλληλότητα της οργανωτή δομής για το μέγεθος και την πολυπλοκότητα των δραστηριοτήτων, ο βαθμός συγκεντρωτικής ή αποκεντρωτικής διοίκησης, η ύπαρξη σαφών ορίων ευθύνης, ο αριθμός και η σπουδαιότητα υποκαταστημάτων ή θυγατρικών κ.λπ.

Οι κανόνες για εκχώρηση αρμοδιότητας και ανάθεση ευθύνης στο προσωπικό για τη λήψη αποφάσεων. Διεθνώς παρατηρείται μια τάση για μεταβίβαση αρμοδιότητάς σε χαμηλότερα ιεραρχικά κλιμάκια, σε πρόσωπα που είναι πιο κοντά στις καθημερινές επιχειρηματικές δράσεις (Κοσσιδάς, 2010). Ωστόσο, είναι κρίσιμο αφενός μεν η εκχώρηση αρμοδιότητας και ευθύνης να γίνει στο επίπεδο που πραγματικά χρειάζεται, αφετέρου δε να έχει προηγουμένου δημιουργηθεί το κατάλληλο πλαίσιο αναφοράς και λογοδοσίας.

Οι στρατηγικές επιλογές της διοίκησής για τον τρόπο ανάπτυξης της επιχείρησής. Για παράδειγμα, η μεγέθυνση της επιχείρησης με εσωτερική οργανική ανάπτυξη ή η μεγέθυνση με εξαγορές και συγχώνευσεις περισσότερο ή λιγότερο ανομοιογενών (οργανωτικά, διοικητικά, οικονομικά κ.λπ.) επιχειρήσεων.

Στην πρώτη περίπτωση, δηλαδή της εσωτερικής ανάπτυξης, το ζήτημα είναι εάν το υφιστάμενο σύστημα δικλίδων εξακολουθεί να είναι επαρκές για το αυξανόμενο μέγεθος της επιχείρησης. Στη δεύτερη περίπτωση, το θέμα είναι συνήθως πιο σοβαρό και άμεσο και έχει να κάνει με το εάν το σύστημα δικλίδων των εξαγοραζόμενων επιχειρήσεων είναι ικανοποιητικού επιπέδου και συμβατό με αυτό της εξαγοράζουσας επιχείρησης.

Ιδιαίτερης σημασίας παράμετρος στο περιβάλλον των δικλίδων είναι η τυχόν ύπαρξη κινήτρων που αντιστρατεύονται τη δημιουργία και τη λειτουργία ενός αποτελεσματικού και αποδοτικού συστήματος δικλίδων (Καραμάνης, 2008). Για παράδειγμα, η ύπαρξη συστημάτων αμοιβών για τη διοίκηση με βάση τις πωλήσεις, δημιουργεί ένα κίνητρο για «φόρτωμα» των πελατών τον τελευταίο μήνα της χρήσης με εμπορευμάτων που δε χρειάζονται πραγματικά στις συνήθεις συνθήκες λειτουργίας. Επομένως, σε μια τέτοια περίπτωση η διοίκηση θα είναι μάλλον απρόθυμη να εγκαταστήσει δικλίδες αποτρεπτικές αυτή της πρακτικής ή, εάν τέτοιες δικλίδες υπάρχουν, θα τις παραβιάζει. Άλλο γενικότερο παράδειγμα είναι η ύπαρξη υπέρμετρα πίεσης για επίτευξη βραχυπρόθεσμων αποτελεσμάτων (Παπαστάθης, 2003).

Σε ό,τι αφορά στην εκτίμηση του περιβάλλοντος των δικλίδων από πλευράς του ελεγκτή, διάφοροι δείκτη μπορούν να χρησιμοποιηθούν. Για παράδειγμα, η ύπαρξη σαφών ορίων εξουσίας, αρμοδιότητας και ευθύνης, η εφαρμογή δεικτών μέτρησης αξιολόγησης, η εκπόνηση προϋπολογισμών και η ανάλυση και αιτιολόγηση αποκλίσεων υποδηλώνουν ένα αποτελεσματικό περιβάλλον εντός του οποίου λειτουργούν οι δικλίδες διεύθυνσής (Λουμιώτης, 2006). Πέραν αυτών, υπάρχουν και άλλοι δείκτες για το επίπεδο του περιβάλλοντος των δικλίδων, όπως η ύπαρξη ανεξάρτητων τύπων εσωτερικού ελέγχου, η καλή και τεκμηριωμένη οργάνωση των επιχειρηματικών λειτουργιών, η τεκμηριωμένη περιγραφή θέσεων εργασίας, η ύπαρξη και η διαφάνεια πολιτικών και στόχων σε ό,τι αφορά στη διαχείριση ανθρώπινων πόρων ή άλλους τομείς δράσης κ.λ.π.

Κεφάλαιο 3^ο

Εξωτερικός έλεγχος

3.1. Εισαγωγή

Η λειτουργία του Εξωτερικού Έλεγχου (External Audit) αποτελεί μια λειτουργία, μέρος του Σύγχρονου Management, η οποία έχει ως κύριο αντικείμενό της έχει την έκφραση γνώμης όσον αφορά στις οικονομικές εκθέσεις του εκάστοτε πελάτη (Lemon & Tatum, 2003).

Οι ομοιότητες ανάμεσα στους εσωτερικούς και εξωτερικούς ελέγχους που εντάσσονται στα πλαίσια της ελεγκτικής επιστήμης, αναφέρονται στους μηχανισμούς και στις τεχνικές και όχι στους αντικειμενικούς σκοπούς και τα τελικά αποτελέσματα (Παπάς, 1999).

Αναφορικά με τη συγκεκριμένη περίπτωση, ο εξωτερικός έλεγχος είναι εκείνος που πραγματοποιείται μόνο από επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένους γι' αυτό λογιστές- ελεγκτές, οι οποίοι και αναφέρονται ως ορκωτοί ελεγκτές, Σ. Ο. Ε. (Σώμα Ορκωτών Ελεγκτών) στην Ελλάδα ή Ορκωτοί Λογιστές (Certified Public Accountants ή Chartered Accountants) είναι ο τίτλος στις αγγλοσαξονικές χώρες (Πιτσαρής, 1997).

3.2. Εξωτερικοί ελεγκτές

Η κυριότερη εργασία των εξωτερικών ελεγκτών είναι η εξέταση λεπτομερώς των λογιστικών βιβλίων και διαδικασιών και η κατάρτιση φύλλων εργασίας, αλλά οι λόγοι που υποκινούν τις εργασίες τους και τα λαμβανόμενα τελικά αποτελέσματα είναι εντελώς διαφορετικά από αυτά των εσωτερικών ελεγκτών.

Η συνολική διαδικασία τους εξωτερικού ελέγχου διενεργείται στο λογιστικό κυρίως, σύστημα μιας οικονομικής μονάδας, αλλά και επί των άλλων επιμέρους οργανωτικών συστημάτων, τα οποία έχουν τη δυνατότητα, εμμέσως του επηρεασμού της αποτελεσματικότητας του λογιστικού συστήματος, μέσω της χρήσης ορισμένων ελεγκτικών standards αλλά και άλλων μεθόδων, τις οποίες θα κρίνει κατά περίπτωση αναγκαίες ο ελεγκτής (Maletta, 1993).

Αναλυτικότερα, όπως αναφέρει ο Τσακλάγκανος, (2005), τα διακριτικά χαρακτηριστικά του ανεξάρτητου, εξωτερικού ελέγχου είναι:

- Ότι έχει ως βασικότερο σκοπό τη στήριξη την εκ μέρους του ελεγκτή διαμόρφωση γνώμης αναφορικά με την ορθή ή μη παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών της ελεγχόμενης μονάδας στις ελεγχόμενες απ' χρηματοοικονομικές καταστάσεις.
- Ο ανεξάρτητος εξωτερικός ελεγκτής, στην ουσία είναι υπεύθυνος αναφορικά με τους εκτός της ελεγχόμενης μονάδας ενδιαφερόμενους για την χρηματοοικονομική κατάσταση και αποτελεσματικότητα τούτης, συμπεριλαμβανομένων και των μετόχων.

Όσον αφορά στους εκτός του λειτουργικού περιβάλλοντος της επιχειρηματικής μονάδας τρίτους, και οι οποίοι μέτοχοι, ανεξαρτήτως της ιδιότητας τους ως ιδιοκτήτες της ελεγχόμενης μονάδας, δεν έχουν τη δυνατότητα, στα πλαίσια της λειτουργίας των σημερινών επιχειρήσεων κολοσσών, να έχουν πλεονεκτικότερη των άλλων θέση, εκτός αν εξαιρέσουμε οικογενειακές επιχειρήσεις, ίσως, όπου όμως και εκεί, η μεσολάβηση των επαγγελματιών managers μπορεί να αποδυναμώσει το σχετικό πλεονέκτημα της κλειστής ιδιοκτησίας.

3.2.1. Ο ρόλος και η δράση του εξωτερικού ελεγκτή

Παρ' όλο που ο εσωτερικός ελεγκτής έχει τη δυνατότητα να σταθμίζει τα εσωτερικά θέματα που μπορεί να προκύψουν στα πλαίσια της λειτουργίας μιας επιχείρησης, ο εξωτερικός ελεγκτής έχει τη δυνατότητα της προσφοράς της υπηρεσίας του αποφεύγοντας το συσχετισμό με τα άτομα και τους παράγοντες που αποτελούν προσδιοριστικοί των δυνατοτήτων και των αδυναμιών μιας οικονομικής μονάδας (Παπάς, 1999). Η έλλειψη κάθε είδους δεσμών με τους διοικούντες της επιχείρησης και την αυτοτέλεια της δράσης το απέναντι στις επιδράσεις τους θεωρείται το καλύτερο πιστοποιητικό του κύρους και της ευρύτατης χρησιμότητας και ορθότητας των πορισμάτων του.

Σύμφωνα με τον στις πλείστες των περιπτώσεων, στη μεγαλύτερη μερίδα των οικονομικά ανεπτυγμένων χωρών, σήμερα ο εξωτερικός ελεγκτής δεν θεωρείται επάγγελμα αλλά λειτούργημα (Tiessen & Colson, 1990). Όσο αυξάνεται το επίπεδο της πολυπλοκότητας των οικονομικών σχέσεων τόσο πιο αναγκαία γίνεται η οργάνωση και η συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου σ' ένα λειτούργημα ανεξάρτητο το οποίο φαίνεται να έχει ένα επαρκή και σαφώς οριοθετημένο πλαίσιο δράσης (Τσακλάγκανος, 2005). Σήμερα αποτελεί καθολικό αίτημα η διαύγεια στις οικονομικές συναλλαγές για το σύνολο του παραγωγικού και διοικητικού δυναμικού των επιχειρήσεων, καθώς και των ευρύτερων στρωμάτων του κοινωνικού συνόλου. Η εξασφάλιση αυτή ανεβάζει την στάθμη των προσδοκιών και των απαιτήσεων των πελατών των εξωτερικών ελεγκτών.

Αναφορικά με τη διεκπεραίωση του έργου τους, οι ελεγκτές είναι απαραίτητο να αντανakλούν τόσο στη δόμηση του χαρακτήρα και της προσωπικότητάς τους, όσο και τη σφυρηλάτηση της επαγγελματικής τους οντότητας. Κάποια απαραίτητα προσόντα τα οποία είναι απαραίτητο να κατέχει ο ελεγκτής είναι τα παρακάτω (Tiessen & Colson, 1990):

- Αναπτυγμένο επίπεδο κριτικής ικανότητας συνδυασμένη με την έλλειψη ενδοιασμών και χρονοτριβών. Η κρίση του είναι από τα βασικά

προσόντα που πρέπει να διαθέτει ένας ελεγκτής για να κατανοεί και να ιεραρχεί τη σπουδαιότητα των μεγεθών της Ελεγκτικής.

➤ Απόκτηση πείρας μέσα από την μακροχρόνια ενασχόληση τους με το αντικείμενο του ελέγχου. Θα πρέπει τα θέματα που ασχολούνται να έχουν έναν αυξητικό βαθμό δυσκολίας έτσι ώστε η πείρα που θα αποκτάται να είναι πλήρως αξιοποιήσιμη για τα νέα δεδομένα που θα προκύπτουν.

➤ Εργατικότητα, εμμονή και επιμέλεια στο έργο του ,το οποίο είναι ιδιαίτερα λεπτό, αποκλεισμός συμβιβαστικών λύσεων που θα μπορούσαν να αλλοιώσουν την εικόνα της ελεγχόμενης μονάδας για χάρη των διοικούντων και σε βάρος του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

➤ Ευστροφία πνεύματος και έφεση να αυτοσχεδιάζει και να επινοεί διαρκώς νέες μεθόδους και διαδικασίες, προκειμένου να μπορεί να απλοποιεί σύνθετες καταστάσεις.

➤ Ευχέρεια τόσο στον προφορικό όσο και στο γραπτό λόγο. Καθώς και καλλιέργεια της ικανότητας να πείθει για την ορθότητα των απόψεων του και την αναγκαιότητα των πράξεών του.

➤ Λεπτότητα, διπλωματικότητα και διακριτικότητα στις επαφές του και στη εκτέλεση των καθηκόντων του, καθώς δεν είναι απλό ο έλεγχος του κύκλου των εργασιών και των άλλων προσώπων.

➤ Προθυμία για συνεργασία μ ε τους ελεγχόμενους και την καλλιέργεια σχέσεων αμοιβαίας κατανόησης και αλληλοενημέρωσης.

➤ Σιγουριά και αυτοπεποίθηση για την ορθότητα του έργου του και τα συμπεράσματα στα οποία καταλήγει, για να μην γίνεται έρμαιο αντιφατικών στοιχείων και μεγεθών που επιδέχονται πολλές ερμηνείες.

- Υψηλό επίπεδο εξειδικευμένων γνώσεων, οι οποίες θα πρέπει να ανανεώνονται και να προσαρμόζονται σύμφωνα με τις δυναμικές εξελίξεις της οικονομικής επιστήμης.

3.2.2. Το πιστοποιητικό του ορκωτού ελεγκτή (έκθεση)

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, ο υποκειμενικός στόχος του ελέγχου αποτελεί η απόδοση της δυνατότητα στον ελεγκτή αναφορικά με τη διαμόρφωση της γνώμης σχετικά με την ορθή παρουσίαση της οικονομικής θέσης και των αποτελεσμάτων της ελεγχόμενης μονάδας, όπως αυτά εμφανίζονται στις αντίστοιχες χρηματοοικονομικές καταστάσεις της (Παπάς, 1999). Η συγκεκριμένη γνώμη αποτελεί την κυριότερη και πλέον σημαντική ενότητα της έκθεσης του ορκωτού ελεγκτή, η οποία έκθεση στο σύνολο της συνιστά και το βασικότερο προϊόν του ελέγχου. Η έκθεση ελέγχου βασίζεται στα διεθνή λογιστικά standards (της IASC, International Accounting Standards Committee) και τα διεθνή ελεγκτικά standards.

Σύμφωνα με τους Peacock & Pelfrey, (1989), η έκθεση που προαναφέρθηκε, κατά βάση, απευθύνεται στους τωρινούς μετόχους/επενδυτές της ελεγχόμενης οικονομικής μονάδας, αλλά αποτελεί ένα ιδιαίτερα σημαντικό πόρισμα και για τόσους άλλους τρίτους με τωρινή ή και μέλλουσα σχέση με την εν λόγω οικονομική μονάδα, όπως είναι οι πιστωτές, η εφορία, οι υπάλληλοι, οι τράπεζες, οι επενδυτές στο χρηματιστήριο κλπ. Εννοείται ότι οι τρίτοι αυτοί φορείς βασίζονται στην ανεξαρτησία των ελεγκτών αναφορικά με τα υψηλά επίπεδα της αξιοπιστίας και της χρησιμότητας της έκθεσης.

Λειτουργώντας στα πλαίσια της προσεκτικής φρασεολογίας που χρησιμοποιεί η έκθεση, θεωρούνται αξιοσημείωτα και τυγχάνουν προσεκτικής ερμηνείας τα αναφερόμενα παρακάτω (Maletta, 1993):

Παρ' όλο που, όπως προαναφέρθηκε, η έκθεση αναφέρεται στους τωρινούς μετόχους/ιδιοκτήτες της επιχείρησης που ελέγχεται, δεσμεύει τους υπογράφοντες σε αυτήν ελεγκτές έναντι και κάθε τρίτου ο οποίος θα χρησιμοποιήσει τις ελεγμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

Σύμφωνα με τους Reinstein et al., (1994), λεπτομέρειες σαν αυτές της έκθεσης, όπως είναι η αναφορά στην τήρηση ή μη λογαριασμού παραγωγής, ή η αλλαγή ή μη της μεθόδου απογραφής κλπ., ακόμα και η αναφορά στον Ν .1290, δεν έχουν σημασία για τον χρήστη των λογιστικών καταστάσεων. Σημασία έχει στην έκθεση να αναφέρονται οι τυχόν επιφυλάξεις και επιπτώσεις (σε ποσά) που συνδέονται με αυτές και που θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κατά την μελέτη και χρήση των εν λόγω καταστάσεων. Σε μίαν άλλη περίπτωση, δηλαδή αν δεν εξηγούνται οι επιπτώσεις και δεν προσδιορίζονται τα μεγέθη και στο βαθμό που τούτα επηρεάζονται από τυχόν παραβάσεις των λογιστικών αρχών, η έκθεση δεν έχει μεγάλη χρησιμότητα ή μπορεί να είναι και επικίνδυνη για τους χρήστες των λογιστικών καταστάσεων στις οποίες αναφέρεται αυτή, και για τις συνέπειες ευθύνεται, σε κάθε περίπτωση ο υπογράφων ορκωτός ελεγκτής.

Είναι εμφανές ότι, σ' αυτό το σημείο, η έκθεση στηρίζεται απαραίτητα σε επαγγελματικό έλεγχο που έχει προηγηθεί, πράγμα το οποίο αποτελεί μια δέσμευση αναφορικά με τη δραστηριότητα του υπογράφοντα ελεγκτή και αυξάνει το επίπεδο της ευθύνης του έναντι των χρηστών των ελεγμένων καταστάσεων.

Αναφορικά με τα όρια της ευθύνης του εξωτερικού ελεγκτή που υπογράφει την έκθεση, αυτά οργανώνονται βάσει της έκθεσης σύμφωνα με τον σκοπό του ελέγχου ο οποίος έχει αναληφθεί από την αρχή και εάν και εφόσον πρώτη η διοίκηση της αντίστοιχης επιχείρησης φροντίσει για την ανάθεση και διευκόλυνση του ελέγχου (Tiessen & Colson, 1990).

Αντίθετα, αλλά και όπως ισχύει σε κάθε περίπτωση, την βασική και γενικότερη ευθύνη των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων μιας

επιχείρησης, έχει η διοίκηση τούτης τόσο για την δημοσίευση τους όσο και για την διενέργεια ελέγχου σ' αυτές, αλλά και για τη δημιουργία των απαραίτητων προϋποθέσεων δυνατότητας σύνταξης λογιστικών καταστάσεων (π. χ. οργάνωση και λειτουργία επαρκούς λογιστηρίου κλπ.).

Σύμφωνα με τους Reinstein et al., (1994), ανεξαρτήτων του γεγονός αν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ορθή ή όχι η παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών στις ελεγχόμενες χρηματοοικονομικές καταστάσεις αυτό μπορεί να υποτεθεί από κάθε χρήση ότι συμβαίνει ελλείψει αντίθετου χαρακτηρισμού, σύμφωνα πάντα, με τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές και πρότυπα, τα οποία εννοείται ότι χρησιμοποιήθηκαν από τους λογιστές και επαληθεύτηκαν στην συνέχεια από τους ελεγκτές αναφορικά με τις μετρήσεις που μπορούν να προκύψουν απ' αυτά και την εμφάνιση αυτών των μετρήσεων.

Στα σημεία στα οποία πραγματοποιείται γίνεται αναφορά για ελεγκτικά standards, σημειώνεται εκείνα που αναφέρονται συνοπτικά στις τρεις παραπάνω κατηγορίες και τα οποία, σε πολλές χώρες είτε περιέχονται αναλυτικά, σε μεγαλύτερο ή μικρότερο βαθμό, όπως η περίπτωση της υπουργικής απόφασης αρ .643/5/1979 στην Ελλάδα, είτε περιγράφονται στις οδηγίες των διαφόρων σωμάτων ορκωτών λογιστών προς τα μέλη τους.

Αναφορικά με τα πλαίσια της ευθύνης του ορκωτού ελεγκτή, αυτή καλύπτει τις παρακάτω αναφερόμενες δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις (Ward & Robinson, 1980):

- Ισολογισμό
- Καταστάσεις Αποτελεσμάτων Χρήσεως
- Πίνακα Διάθεσης Αποτελεσμάτων
- Προσάρτημα.

3.3. Ευθύνη προς την ελεγχόμενη μονάδα – αιτίες και κριτήρια

Έχοντας ως βάση τους κυριότερους νόμους μιας κοινωνίας που ισχύουν σχετικά με τη διαδικασία της εκτέλεσης συμβολαίων, ο ορκωτός ελεγκτής ο οποίος σχετίζεται με την ανάληψη του ελέγχου μιας επιχείρησης, επωμίζεται την συμβατική υποχρέωση όσον αφορά στον πελάτη/επιχείρηση, καθώς και την αντίστοιχη ευθύνη, αναφορικά με την εκτέλεση του συμφωνηθέντος συμβολαίου σύμφωνα με τον τρόπο που αρμόζει προς την επαγγελματική ιδιότητα που τούτος επικαλείται.

Στις διατάξεις του νόμου 2190/1920, άρθρο 37, παρ.3, όπως τροποποιήθηκε, ορίζεται ότι «οι ελεγκτές ευθύνονται κατά την ενάσκηση των καθηκόντων των διά παν πταίσμα, υποχρεούμενοι εις αποζημίωση της εταιρείας». Ανάλογη με το άρθρο 16, παρ.5 του παλαιού Ν. Δ .3329/1955 περί συστάσεως και οργανώσεως του Σώματος Ορκωτών Λογιστών, όπου ορίζεται ότι «πάσα παράβασης διατάξεων του παρόντος Ν. Δ. υπό ορκωτού λογιστή, πλην της πειθαρχικής διώξεως ην συνεπάγεται, τιμωρείται και κατά τα άρθρα 252 και 458 του Π. Κ. και τα άρθρα 242 και 386 του Π. Κ., επιφυλασσομένου εις τυχόν ζημιωθέντα και του δικαιώματος αποζημιώσεως κατά τας διατάξεις του κοινού δικαίου». Εφαρμογή θα πρέπει να έχει και εδώ το άρθρο 19, Ν. Δ .226/92 «Ο ορκωτός ελεγκτής ευθύνεται για κάθε ζημία εκ θετικής ενέργειας ή παραλείψεως κατά τον έλεγχο και την έκδοση του πιστοποιητικού ελέγχου εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο ή βαριά αμέλεια του ασκήσαντος τον έλεγχο και αποδεδειγμένα προκλήθηκε από τη χρήση του πιστοποιητικού ελέγχου.

Σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του Ν .2190, η αξίωση της ελεγχόμενης εταιρείας έναντι των ελεγκτών της παραγράφεται μετά από διετία. Επομένως ένας ορκωτός ελεγκτής/λογιστής είναι δυνατόν να θεωρηθεί υπεύθυνος έναντι των πελατών του για οποιαδήποτε από τα παρακάτω:

3.3.1. Απάτη

Ο ορκωτός ελεγκτής ο οποίος, με πρόθεση και εν γνώσει του δεν προχώρησε στην αποκάλυψη μιας απάτης η οποία διαπιστώθηκε κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ή συνέργησε σε κάποια πράξη σκόπιμης απάτης εις βάρος του πελάτη του, μπορεί να κατηγορηθεί για απάτη. Στην περίπτωση αυτή έχει σαφή εφαρμογή το άρθρο 19, Ν. Δ. 226/92, με τη φράση «Ο ορκωτός ευθύνεται για κάθε ζημία... εφόσον αυτή οφείλεται σε δόλο». Ένας ορκωτός ελεγκτής μπορεί, επίσης να κατηγορηθεί για απάτη ακόμα και όταν τούτος κάνει λάθος από άγνοια, εάν ψευδώς παρουσιάστηκε ότι κατέχει την επαγγελματική ιδιότητα του ορκωτού ελεγκτή και τις απαιτούμενες γι' αυτήν γνώσεις και εξειδίκευση (Παπάς, 1999).

Το άρθρο 57, παρ.β,γ και ε του Ν.2190 γνωρίζει εφαρμογή στην περίπτωση εκούσιας απάτης, και επισύροντα αστική και ποινική ευθύνη, σε όποιον «εν γνώσει συνέταξε ή ενέκρινε ισολογισμό εναντίον των διατάξεων του παρόντος νόμου ή του καταστατικού», ενώ στην περίπτωση της ψευδούς παρουσίασης της ιδιότητας και ικανότητας του ορκωτού, εφαρμογή μπορεί να έχει το άρθρο 63γ, παρ.3 του ίδιου νόμου «τιμωρείται πας ελεγκτής όστις δεν δήλωσε κώλυμα ασκήσεως ελέγχου».

3.3.2. Αμέλεια συμφωνίας

Αναφορικά με την αμέλεια της συμφωνίας, μια οικονομική μονάδα, μπορεί να διεκδικήσει αποζημίωση για τη συγκεκριμένη αθέτηση συμφωνίας εκ μέρους του ορκωτού ελεγκτή, αν αυτός φρόντισε να εκτελέσει πλημμελώς τον έλεγχο και αυτό το γεγονός να επιφέρει ως συνέπεια την πρόκληση ζημίας στην ελεγχόμενη επιχείρηση ή ακόμα και την μικρότερη από την αναμενόμενη ωφέλεια (Πιτσαρής, 1997).

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο, (2005), πλημμελή εκτέλεση ελέγχου σημειώνεται, όταν, παραδείγματος χάριν, ο ορκωτός ελεγκτής περιορίζει την έκταση του ελέγχου σε μικρότερη από έναν κανονικό έλεγχο, σύμφωνα με τα γενικώς παραδεκτά ελεγκτικά standards. Στην περίπτωση που ο περιορισμός επιτρέπεται από την συμφωνία, αλλά παρόλα αυτά μπορεί να γίνει αιτία ζημιών σε κάποιους, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να αναφέρει στο πιστοποιητικό του την έκταση και τους περιορισμούς του ελέγχου που διενέργησε.

3.3.3. Αμέλεια

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της διεξαγωγής του ελέγχου, ο ορκωτός ελεγκτής είναι απαραίτητο να επιδεικνύει την επιμέλεια και προσοχή που αναμένεται από έναν μέσο επαγγελματία ορκωτό ελεγκτή (Maletta, 1993). Σε άλλη περίπτωση, αυτός ενδέχεται να κατηγορηθεί για αμέλεια ή αδιαφορία. Στην περίπτωση αυτή δεν είναι απαραίτητη η γνώση ή η συνεργασία σε απάτη ή λάθος, αλλά αρκεί η αδιαφορία ή η αμέλεια εκ μέρους του ελεγκτή.

Σύμφωνα με τους Peacock, & Pelfrey, (1989), σε περίπτωση που σημειώνεται απάτη και αμέλεια, πιο συγκεκριμένα, ο πελάτης είναι απαραίτητο, αναφορικά με την απαίτηση κάποιας αποζημίωσης, κανονικά, θα πρέπει να αποδείξει ότι στηρίχθηκε στον έλεγχο του συγκεκριμένου ορκωτού ελεγκτή με σκοπό να κάνει ή να μην κάνει κάποια συγκεκριμένη ενέργεια ή ότι η ζημία προκλήθηκε από την αδυναμία του ορκωτού να ανακαλύψει την απάτη ή το λάθος.

3.3.4. Εχεμύθεια

Σε περίπτωση που σημειωθεί κάποια πρόκληση ζημιάς η οποία προκύπτει από την διαρροή πληροφοριών σε τρίτους, την οποία απέκτησε ο ορκωτός ελεγκτής κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της διενέργειας ελέγχου σε μια επιχείρηση, υπάρχει άρθρο το οποίο αναφέρεται γενικά στην εχεμύθεια, την οποία πρέπει να διατηρεί ο ελεγκτής σχετικά με κρίσιμες πληροφορίες του πελάτη του, ενώ

συγχρόνως υπάρχει και η πληροφορία ότι σε περίπτωση διαρροής πληροφοριών ο ίδιος ο ελεγκτής τιμωρείται δια φυλακίσεως.

Σε περίπτωση εχεμύθειας, υπάγεται το σύνολο των στοιχείων που δεν επιβάλλεται εκ του νόμου να δημοσιεύονται κατά οποιανδήποτε μορφή δημοσίευσης, σε εφημερίδες, Χρηματιστήριο, Νομαρχία, Εφορία κ.λπ.

3.4. Προληπτικά μέτρα αμύνης των ορκωτών ελεγκτών

Σε περίπτωση που υπάρχουν αυξημένες πιθανότητες να βρεθεί ένας ορκωτός κατηγορούμενος σχετικά με τη διαδικασία του ελέγχου που έχει διενεργήσει σε μια επιχείρηση, δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η καλύτερη άμυνα του είναι η εκτέλεση του ελέγχου κατά τρόπο επαγγελματικό και επιστημονικό και σύμφωνα πάντα με το συμβόλαιο που έχει υπογράψει με τον πελάτη (Lemon & Tatum, 2003).

Τι συγκεκριμένο συμβόλαιο μπορεί να αναφέρεται στη διεθνή βιβλιογραφία της Ελεγκτικής ως «Επιστολή Ανάληψης».

3.4.1. Επιστολή ανάληψης

Στα πλαίσια της διαδικασίας της σύνταξης μιας επιστολή ανάληψης αναφέρονται, κυριότερα, οι όροι και προϋποθέσεις υπό τους οποίους προσλαμβάνεται ένας ορκωτός ελεγκτής και περιγράφεται η φύση του ελέγχου που θα πρέπει να διενεργηθεί. Έτσι παραδείγματος χάριν, σε περίπτωση που ο ορκωτός προσλαμβάνεται αναφορικά με τη διενέργεια χρηματοοικονομικού ελέγχου των λογιστικών καταστάσεων στα πλαίσια του Ν .2190, στην επιστολή θα αναφέρεται (Τσακλάγκανος, 2005):

- Η φύση και τα όρια του ελέγχου, διασαφηνίζοντας ότι τούτος θα διενεργηθεί σύμφωνα με τα γενικώς παραδεκτά ελεγκτικά standards.
- Ο σκοπός του ελέγχου, δηλαδή, για τη χορήγηση πιστοποιητικού στα πλαίσια του Ν .2190, αλλά και σύμφωνα με τον ορισμό του ελέγχου στο άρθρο 16,παρ.1 του Ν. Δ .226/92.
- Το γεγονός ότι οι λογιστικές καταστάσεις θα κριθούν με βάση τις γενικώς παραδεκτές λογιστικές αρχές.

Ο πελάτης δηλώνει την αποδοχή του με την υπογραφή και επιστροφή αντιγράφου της επιστολής στον ορκωτό ελεγκτή.

Τα αναγραφόμενα στην επιστολή ανάληψης θα αποτελέσουν και μέσο άμυνας του ορκωτού ελεγκτή στην περίπτωση που τούτος κατηγορηθεί για αμέλεια ή αθέτηση συμφωνίας. Επιπλέον, η επιστολή ανάληψης ξεκαθαρίζει τις πιθανές αμφιβολίες από τη πλευρά του πελάτη αναφορικά με τη φύση και την έκταση του ελέγχου που πρόκειται να συμφωνηθεί πριν τούτος ξεκινήσει, έτσι ώστε να επανεξεταστούν οι εκατέρωθεν θέσεις και απόψεις αλλά και υποχρεώσεις εκάστου συμβαλλομένου (Σιώτης, 2009). Αναφορικά με το τελευταίο είναι δυνατόν στην επιστολή να αναφέρεται, για παράδειγμα, η υποχρέωση εκ μέρους του πελάτη να διαθέσει στον ορκωτό δικούς του υπαλλήλους για να βοηθήσουν στην διεκπεραίωση του ελέγχου.

3.4.2 Φύλλα εργασίας

Στο περιεχόμενο των φύλων εργασίας, ο ορκωτός ελεγκτής, θα πρέπει να μπορεί να συμπεριλάβει το σύνολο των διαδικασιών και ενεργειών τις οποίες πραγματοποίησε αναφορικά με την ολοκλήρωση του αντίστοιχου ελέγχου (Παπάς, 1999). Στα φύλλα εργασίας αποτυπώνεται το ίχνος του ελέγχου και

αποτελούν τούτα την απόδειξη για το ότι ο έλεγχος πραγματικά έγινε, καθώς και για τον τρόπο με τον οποίο έγινε (Lemon & Tatum, 2003).

Αν εξαιρέσουμε το επίπεδο της χρησιμότητας τους αναφορικά με τη διεκπεραίωση του ελέγχου αλλά και τον έλεγχο που πραγματοποιείται στη συνέχεια από ανώτερα μέλη της ελεγκτικής ομάδας, τα φύλλα εργασίας έχουν τη δυνατότητα να αποδειχθούν ιδιαίτερα χρήσιμα και στα πλαίσια διεξαγωγής μιας δίκης. Γι' αυτό ο ορκωτός είναι απαραίτητο να φροντίζει ώστε κάθε απορία και ερώτηση που ανακύπτει επιβάλλεται να αντιμετωπιστεί από τους σχετικούς οδηγούς ελέγχου, να έχει απαντηθεί εγγράφως σε φύλλα εργασίας (Tiessen & Colson, 1990). Πιο συγκεκριμένα στα σημεία όπου χρησιμοποιούνται τέτοια προγράμματα και οδηγοί ελέγχου οι οποίοι καθοδηγούν βήμα προς βήμα τον ελεγκτή στην πορεία του ελέγχου, θα πρέπει να μονογράφονται όλα και να υπάρχουν αντίστοιχα φύλλα εργασίας για κάθε σημαντικό τέτοιο βήμα που υποδεικνύεται σ' αυτούς τους οδηγούς ή εξηγήσεις γι' αυτά που δεν εκτελέστηκαν. Σε φύλλο εργασίας θα πρέπει, επίσης, να δικαιολογεί ο ελεγκτής ειδικά μέτρα και διαδικασίες που εφάρμοσε στην αντιμετώπιση ειδικών περιπτώσεων ή που δεν εφάρμοσε ενώ κανονικά έπρεπε.

3.4.3 Σαφής διατύπωση της ευθύνης

Για το λόγο ότι η έκθεση του ορκωτού είναι και το τελικό προϊόν του ελέγχου του και ένα μήνυμα προς αυτούς οι οποίοι θα την χρησιμοποιήσουν, επιβάλλεται η έκθεση να είναι σαφής και κατανοητή (Σιώτης, 2009).

Τα στοιχεία του πιστοποιητικού έχουν ειδική σημασία εφόσον η μεγαλύτερη μερίδα αυτών που θα το διαβάσουν δεν έχουν πλήρη αντίληψη περί του ρόλου που διαδραματίζει ο ορκωτός ελεγκτής αλλά και τη φύση και των όρια του συγκεκριμένου ελέγχου, καθώς και των προϋποθέσεων εκείνων οι οποίες θα πρέπει να ληφθούν υπ' όψιν κατά την χρήση μιας έκθεσης.

3.4.4 Επιμερισμός ευθύνης σ ε τρίτους

Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας του ελέγχου, συμβαίνει να ζητείται η γνώμη τρίτων, οι οποίοι μπορούν να χαρακτηρισθούν ως πιο ειδικοί, σε κάποιο ορισμένο θέμα το οποίο μπορεί να καλυφθεί από την γενικότερη ελεγκτική διαδικασία του ορκωτού, όπως είναι των νομικών συμβούλων της ελεγχόμενης επιχείρησης, για παράδειγμα, ή τεχνικών ή άλλων εμπειρογνομόνων (Παπάς, 1999).

Στις συγκεκριμένες περιπτώσεις, είναι απαραίτητο, ο ορκωτός να αποκτήσει υπογεγραμμένες καταθέσεις και γνωματεύσεις οι οποίες να μπορούν να καλύψουν ολοκληρωτικά τα αντικείμενα εκείνα που τούτος τελικά θα καλύψει με την έκθεσή του, φροντίζοντας ταυτοχρόνως, να εξετάσει και την νομιμότητα και εγκυρότητα των προσόντων των τρίτων αυτών ειδικών (Lemon & Tatum, 2003). Εκτός των άλλων, είναι δυνατόν να χρειαστεί ο ορκωτός ελεγκτής να έχει ως βάση του, τον έλεγχο άλλου συναδέλφου του αναφορικά με διάφορα μεγέθη που θα συμπεριληφθούν στις λογιστικές καταστάσεις που τελικά τούτος θα υπογράψει, όπως θυγατρικές μονάδες και υποκαταστήματα.

Σύμφωνα με τους Reinstein et al., (1994), στην συγκεκριμένη περίπτωση, είναι απαιτητό ο ελεγκτής να γνωρίζει τα επαγγελματικά standards του συναδέλφου του και, αν έχει αμφιβολίες για την επάρκεια του ελέγχου που εκείνος έκανε, να επιμένει στην εκτέλεση ελέγχου από τον ίδιο. Σε περίπτωση αμφιβολιών, και εφόσον ο ελεγκτής δεν μπορεί να βασιστεί ανεπιφύλακτα στην εργασία του άλλου ελεγκτή, θα πρέπει να αναφέρεται στην έκθεση το μέρος που καλύπτεται από τον έλεγχο άλλου ορκωτού καθώς και το όνομα τούτου, όπως επίσης και αν υπάρχει διαφορά στη φύση και την έκταση του ελέγχου που ο

άλλος ελεγκτής διενεργήσει στα ελεγκτικά standards που εκείνος εφαρμόζει, προσαρμόζοντας την έκθεση ανάλογα.

Εκτός των άλλων, θεωρείται ιδιαίτερα χρήσιμο και σύνηθες να ζητείται εκ μέρους των στελεχών της ελεγχόμενης επιχείρησης να υπογράψουν συνοπτικές δηλώσεις σχετικά με το μέγεθος αλλά και τον αριθμό διαφόρων περιουσιακών στοιχείων, των οποίων η ακρίβεια είναι περισσότερο προσιτή σ' αυτά απ' ότι στον ελεγκτή. Μια δήλωση όπως αυτή, σε καμία περίπτωση, δεν μπορεί να απαλλάξει τον ορκωτό ελεγκτή από την ευθύνη του, ούτε καν την μειώνει (Σιώτης, 2009). Απλώς κάνει ποιο προσεκτικούς στο συγκεκριμένο στοιχείο εκείνους εκ των στελεχών της ελεγχόμενης οι οποίοι το διαχειρίζονται ή γνωρίζουν κάτι γι' αυτό και θα υπογράψουν μια τέτοια δήλωση.

3.4.5 Ανάκληση ή τροποποίηση έκθεσης

Υπάρχει περίπτωση να διαπιστωθεί, πολλές φορές, εκ των υστέρων, και αφού ολοκληρωθεί η διαδικασία της χορήγησης του πιστοποιητικού, ότι η οικονομική κατάσταση μιας ελεγχθείσας επιχείρησης είναι ουσιαστικά διαφορετική συγκριτικά με αυτήν την οποία πιστοποιείται στο ήδη χορηγηθέν προς αυτή πιστοποιητικό.

Στην συγκεκριμένη περίπτωση, και προς αποφυγή περισσότερης ζημίας από τη χρήση τούτου, ο εμπλεκόμενος ελεγκτής ή η ελεγκτική εταιρεία θα πρέπει να δημοσιεύσουν αμέσως στον τύπο και προς κάθε γνωστό ενδιαφερόμενο ιδιαίτερος, τροποποίηση του χορηγηθέντος πιστοποιητικού ή ανάκληση πλήρη της υπογραφής των (Παπάς, 1999).

3.4.6 Ανέλεγκτες λογιστικές καταστάσεις

Παρ' όλου που οι διατάξεις του νέου νόμου απαγορεύουν ρητά σε ορκωτούς ελεγκτές την τήρηση λογιστικών βιβλίων επιχειρήσεων, ο συγκεκριμένος νόμος

δεν συμπεριλαμβάνει την απαγόρευση της σύνταξης λογιστικών καταστάσεων επί αμοιβή όπως και της σύνταξης φορολογικών δηλώσεων, στις οποίες περιπτώσεις θα εμφανιστεί η υπογραφή του λογιστή (Παπάς, 1999). Έτσι μπορεί να υπάρξει περίπτωση στην οποία ένας ορκωτός να υπογράψει όχι ως υπεύθυνος ορκωτός ελεγκτής αλλά ως απλός λογιστής λογιστικές καταστάσεις για τις οποίες δεν έχει ζητηθεί ούτε έχει διενεργηθεί ο σύμφωνα με το άρθρο 16 του Ν. Δ 226/92 και άρθρο 37, Ν .2190 έλεγχος.

Αναφορικά με την αποφυγή της λανθασμένη αντίληψη τρίτων, και η εν συνεχεία πιθανή ευθύνη του εμπλεκόμενου ορκωτού ελεγκτή, ότι οι εν λόγω καταστάσεις που υπογράφονται είναι και ελεγμένες από αυτόν, ενώ δεν είναι, ο ορκωτός ελεγκτής θα πρέπει να θέσει τη φράση: «Μη Ηλεγμένες» στο πρόσωπο των λογιστικών καταστάσεων αυτών πριν τις υπογράψει (Tiessen & Colson, 1990).

Για την επίτευξη του μεγαλύτερου επιπέδου ασφάλειας, ο ορκωτός ελεγκτής ο οποίος συμμετείχε στην σύνταξη λογιστικών καταστάσεων, έστω κι αν δεν τις υπογράψει ο ίδιος, θα πρέπει να φροντίσει να έχουν σε κάθε σελίδα τους τη λέξη: «Μη Ηλεγμένες» και, στην περίπτωση που αυτός διατηρεί επιφυλάξεις όσον αφορά στην ορθότητα των εν λόγω καταστάσεων, να επισυνάπτει έκθεση/ υπόμνημα, στην οποία να αναφέρεται η αδυναμία έκφρασης γνώμης του αναφορικά με την ορθή ή όχι παρουσίαση των χρηματοοικονομικών μεγεθών αυτών ή τις συγκεκριμένες επιφυλάξεις αν τις γνωρίζει. Βεβαίως η μεγαλύτερη ασφάλεια είναι ένας ορκωτός να μην εμπλέκεται, υπογράφοντας ή βοηθώντας στη σύνταξη τους, με λογιστικές καταστάσεις για τις οποίες δεν έχει γίνει ο απαραίτητος έλεγχος (Σιώτης, 2009).

3.5. Σχέση λογιστή – Ελεγκτή

Ο ελεγκτής δεν έχει υπαλληλική ή άλλη εξάρτηση προς την επιχείρηση που ελέγχει και διενεργεί ανεξάρτητο έλεγχο επί των οικονομικών καταστάσεών της.

Οι εξωτερικοί ελεγκτές είναι επαγγελματίες και ειδικά εκπαιδευμένοι ελεγκτές, οι οποίοι στην Ελλάδα ονομάζονται ως ορκωτοί ελεγκτές και στις Αγγλοσαξονικές χώρες ως ορκωτοί λογιστές (Καραμάνης, 2008). Τα πεδία δράσης των εξωτερικών ελεγκτών είναι ποικίλα, από την πιστοποίηση της ορθής ή μη παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων, την διαπίστωση της αποτελεσματικότητας των επιχειρηματικών αποφάσεων μέχρι την αξιολόγηση της λογιστικοοικονομικής οργάνωσης και την υποβολή προτάσεων για βελτίωση.

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), το επάγγελμα του ελεγκτή έχει υψηλές απαιτήσεις, στο βαθμό που για να μπορεί ο ίδιος να ανταποκριθεί καθημερινά στην εργασία του απαιτούνται αντίστοιχα προσόντα που αναφέρονται τόσο στην προσωπικότητα του όσο και στην επαγγελματική του συγκρότηση: Βασικό προσόν θεωρείται η εντιμότητα και η ακεραιότητα του χαρακτήρα του, στο βαθμό που η ιδιαιτερότητα του επαγγέλματος του τον κατατάσσει, σε αντίστοιχη θέση με αυτή του δικαστή. Επίσης απαιτείται να έχει άρτια επιστημονική κατάρτιση, πείρα, ταχεία αντίληψη και κριτικό πνεύμα, εφευρετικότητα για την ανακάλυψη των ατασθαλιών, αυτοπεποίθηση, διακριτικότητα και διπλωματία έναντι των ελεγχόμενων και τέλος ευχέρεια στον γραπτό και προφορικό λόγο, σαφέστατα εργατικότητα και επιμέλεια στην καθημερινή εργασία του (Λουμιώτης, 2006).

Τέλος ο ελεγκτής προκειμένου να υλοποιήσει το κυρίως έργο του, τη διακρίβωση της αξιοπιστίας των οικονομικών καταστάσεων χρησιμοποιεί αρχές και κανόνες, που έχουν παγκοσμίως υιοθετηθεί από τις ελεγκτικές αρχές, τα ελεγκτικά πρότυπα (standards). Τα πρότυπα θα περιγράψουν συνοπτικά στη συνέχεια του κεφαλαίου.

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), ο λογιστής σε αντίθεση με τον ελεγκτή διατηρεί υπαλληλική θέση στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα, ο ρόλος του αποτελεί καθαρά εσωτερική υπόθεση μιας επιχείρησης, ένα είδος αυτοελέγχου και το έργο του έχει προληπτικό χαρακτήρα αφού συνίσταται στην παρακολούθηση και τον έλεγχο των διαχειριστικών πράξεων και των λογιστικών

καταχωρήσεων, με στόχο την άμεση επισήμανση θελημένων ή αθέλητων σφαλμάτων ακόμη και αντικανονικών ή και παράνομων ενεργειών (Καραμάνης, 2008). Επίσης ο λογιστής εξασφαλίζει με το έργο του την πληρότητα και καλή λειτουργία του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, δηλαδή των δικλείδων ασφαλείας που έχουν ενσωματωθεί στο λειτουργικό σύστημα της επιχείρησης. Με τον τρόπο αυτό επιτυγχάνεται ο περιορισμός των κινδύνων, λαθών και άλλων παραλείψεων κατά τη διεξαγωγή των συναλλαγών, η διασφάλιση της αξιοπιστίας και της ειλικρίνειας των βιβλίων και στοιχείων της επιχείρησης και η διαφύλαξη της περιουσίας της.

Ο λογιστής χρησιμοποιεί για την εφαρμογή του έργου του, όπως και οι ελεγκτές, αρχές και κανόνες που έχουν προταθεί παγκοσμίως από το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, τη διεθνή επαγγελματική οργάνωση των εσωτερικών ελεγκτών, που ονομάζονται Πρότυπα για την Επαγγελματική Άσκηση του Εσωτερικού Ελέγχου.

Κεφάλαιο 4^ο

Συσχετισμός ελέγχων και εφαρμογή συστημάτων

4.1. Εισαγωγή

Στα πλαίσια της ανάλυσης του συγκεκριμένου κεφαλαίο θα διερευνηθεί η σχέση του εσωτερικού με τον εξωτερικό έλεγχο αλλά και η εφαρμογή των συστημάτων στα σύγχρονα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις.

Όπως θα δούμε, η αλληλεξάρτηση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου αποτελεί πραγματικότητα, η οποία μπορεί να συνδράμει στην ενδυνάμωση του εσωτερικού ελέγχου, του εξωτερικού ελέγχου και της οικονομικής μονάδας.

4.2. Ομοιότητες εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Σύμφωνα με τον Sawyer, (2003), οι κυριότερες ομοιότητες που εντοπίζονται ανάμεσα στον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο δύναται να κατηγοριοποιηθούν στις παρακάτω αναφερόμενες ομάδες:

- Το επίπεδο της ανεξαρτησίας του ελεγκτή είναι σημαντικό εξίσου και για τους δύο.
- Και οι δύο λειτουργίες, τα αποτελέσματα της δραστηριότητάς τους τα παρουσιάζουν μέσω των εκθέσεων των ελεγκτών.
- Ο επιχειρησιακός κίνδυνος αποτελεί σημαντικό στοιχείο που επηρεάζει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές.
- Το επάγγελμα τόσο του εσωτερικού όσο και του εξωτερικού ελέγχου οριοθετείται μέσα από ένα σύνολο διεθνών ελεγκτικών προτύπων. Σε αυτά τα πλαίσια τόσο ο εσωτερικός όσο και ο εξωτερικός έλεγχος διενεργούν την ελεγκτική διαδικασία με βάση τα ελεγκτικά πρότυπα και τον Κώδικα Δεοντολογίας
- Το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου της οικονομικής μονάδας ενδιαφέρει τόσο τους εσωτερικούς όσο και τους εξωτερικούς ελεγκτές .

4.3. Διαφορές εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Στα πλαίσια ανάλυσης τη συγκεκριμένης ενότητας, και αφού παρουσιάστηκαν οι ομοιότητες του εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου, στο σημείο αυτό θα παρουσιαστούν οι κυριότερες διαφορές που εντοπίζονται ανάμεσα στον εσωτερικό και τον εξωτερικό έλεγχο, όπως προκύπτουν μέσα από την εκτενή επισκόπηση της βιβλιογραφίας (Colbert et al., 1996):

➤ **Στόχοι**

Οι στόχοι των εσωτερικών ελεγκτών καθορίζονται κατά βάση από τα επαγγελματικά πρότυπα αλλά και το Διοικητικό Συμβούλιο. Από την άλλη πλευρά, οι εξωτερικοί ελεγκτές δεν αποτελούν ένα τμήμα της οργάνωσης, αλλά δεσμεύονται από αυτή. Οι στόχοι τους τίθενται έχοντας ως βάση τα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα.

➤ **Διαφορετική προσέγγιση στο Σύστημα Εσωτερικό Ελέγχου**

Οι εσωτερικοί ελεγκτές μπορούν να παρατηρήσουν το σύνολο των πτυχών που σχετίζονται με το οργανωτικό κομμάτι του Συστήματος Εσωτερικού Ελέγχου. Από την άλλη πλευρά, οι εξωτερικοί ελεγκτές μπορούν να αξιολογήσουν το Σύστημα Εσωτερικού Ελέγχου, το οποίο έχει να κάνει αποκλειστικά με τον λογιστικό - χρηματοοικονομικό τομέα.

➤ **Συχνότητα του ελέγχου**

Αναφορικά με τη συχνότητα, ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί να εφαρμοσθεί στο σύνολο της χρονικής περιόδου, εφόσον έχει συγκεκριμένες αποστολές το οποίο θεσπίζεται έχοντας ως βάση το επίπεδο επικινδυνότητας κάθε δραστηριότητας. Αντίθετα, ο εξωτερικός έλεγχος εφαρμόζεται με ετήσια συχνότητα.

➤ **Ο κίνδυνος**

Ο κίνδυνος ο οποίος ενέχει στα πλαίσια της λειτουργίας του εσωτερικού ελέγχου αναφορικά με τον προγραμματισμό της δραστηριότητάς του είναι πολύ υψηλός. Από την άλλη, ο εξωτερικός έλεγχος χρησιμοποιεί τις πληροφορίες των κινδύνων αναφορικά με τη διαδικασία του προσδιορισμού της φύσης τους, την χρονική περίοδο, τον έλεγχο και τις διαδικασίες που πρέπει να γίνουν σε περιοχές της χρηματοοικονομικής πλευράς.

➤ **Ισχύ λογιστικού ελέγχου**

Ο εσωτερικός έλεγχος έχει τη δυνατότητα να καλύπτει το σύνολο των συναλλαγών της επιχείρησης. Από την άλλη, ο εξωτερικός έλεγχος καλύπτει αποκλειστικά και μόνο τις διαδικασίες εκείνες που συμβάλλουν στα χρηματοοικονομικά αποτελέσματα και τις χρηματοοικονομικές επιδόσεις της επιχείρησης.

➤ **Πεδίο εργασίας**

Αναφορικά με το πεδίο εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή, αυτό συμπεριλαμβάνει την οργάνωση, τους στόχους, τη βελτίωση των διαδικασιών, τη διαχείριση των κινδύνων και τις διαδικασίες της εταιρικής διακυβέρνησης. Υπό αυτό το πρίσμα, ο εσωτερικός έλεγχος εστιάζει σε μελλοντικά γεγονότα. Αντίθετα, το πεδίο εργασίας του εξωτερικού ελέγχου αφορούν αποκλειστικά οι οικονομικές καταστάσεις. Κατά συνέπεια, ο εξωτερικός έλεγχος παράσχει μια αντικειμενική άποψη για τα οικονομικά θέματα της οικονομικής μονάδας εστιάζοντας σε ιστορικά δεδομένα (πραγματικά).

Αναφορικά με τη διαδικασία της αξιολόγησης των κινδύνων, ο εσωτερικός έλεγχος λαμβάνει υπόψη τους επόμενους παράγοντες κινδύνου:

- Βαθμός μηχανοργάνωσης.
- Γεωγραφική διασπορά των διαδικασιών.

- Επάρκεια και αποτελεσματικότητα του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
 - Ημερομηνία και αποτέλεσμα των προηγούμενων λογιστικών ελέγχων.
 - Ικανότητα, επάρκεια, και ακεραιότητα από το προσωπικό.
 - Κλίμα ηθικής και πίεση στη Διοίκηση για επίτευξη των στόχων.
 - Μέγεθος, ρευστότητα και αύξηση του όγκου των συναλλαγών.
 - Οι οικονομικές καταστάσεις.
 - Οργανωτικές, λειτουργικές, τεχνολογικές, ή οικονομικές αλλαγές
- Αποδοχή των διαπιστώσεων λογιστικού ελέγχου και μέτρα που λαμβάνονται διορθωτικά.

Από την άλλη πλευρά, η διαδικασία του εξωτερικού ελέγχου, λαμβάνει υπόψη αποκλειστικά και μόνο τους παράγοντες που σχετίζονται ή δύναται να επηρεάσουν το «αντικείμενο» της ελεγκτικής διαδικασίας, τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.

4.4. Η αλληλεξάρτηση εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου

Σύμφωνα με μελέτη των Ward and Robinson, (1980), τα επίπεδα της εμπιστοσύνης και της στήριξης των εξωτερικών ελεγκτών από τους εσωτερικούς δύναται και πρέπει να αυξηθεί με την πάροδο των χρόνων. Για να ληφθούν οι αποφάσεις για την έκταση της εμπιστοσύνης στην εργασία των εσωτερικών ελεγκτών, οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να κρίνουν και να αξιολογήσουν την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Η εν λόγω μελέτη εξετάζει την κρίση των

εξωτερικών ελεγκτών για τα πορίσματα του εσωτερικού ελέγχου και ειδικότερα τα κριτήρια και τους παράγοντες που προσδιορίζουν την παραπάνω κρίση. στους εσωτερικούς ελεγκτές, είναι βασισμένες στα κριτήρια λειτουργίας του εσωτερικού λογιστικού ελέγχου όπως αναγράφονται στα Εγκεκριμένα Πρότυπα.

Ο Wallace (1984), σε έρευνα που πραγματοποιήσει σχετικά με την επίδραση με την πάροδο του χρόνου των δραστηριοτήτων του εσωτερικού ελέγχου στις αμοιβές του εξωτερικού ελέγχου. Το δείγμα του βασίστηκε σε απαντήσεις για την χρονική περίοδο από το 1975 έως και το 1981. Τα βασικά συμπεράσματα της εν λόγω έρευνας ήταν ότι οι πρακτικές εσωτερικού ελέγχου είχαν γίνει τυποποιημένες με την πάροδο του χρόνου, ενώ ταυτόχρονα η εξωτερικοί ελεγκτές διεύρυναν την εμπιστοσύνη τους για τους εσωτερικούς ελεγκτές.

Στα ίδια πλαίσια και ο Mautz (1984) εξέτασε την αλληλεπίδραση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού ελέγχου. Βασικό συμπέρασμα της έρευνας ήταν Η εξέλιξη ήταν η άποψη του εσωτερικού ελέγχου, ότι η σχέση του εσωτερικού ελέγχου με τον εξωτερικό έλεγχο είναι μόνο φαινομενικά επαρκής. Μέχρι τότε δεν είχε παρατηρηθεί σε αντίστοιχες έρευνες ό μοιες αρνητικές αντιδράσεις από τους εσωτερικούς ελεγκτές, σχετικά με την συνεργασία τους με τους εξωτερικούς ελεγκτές.

Μια ακόμη σημαντική έρευνα η οποία εξέτασε τη σχέση εξωτερικού και εσωτερικού ελέγχου διενήργησαν οι Reinstein et al. (1994). Η μελέτη διαιρέθηκε σε τέσσερις ομάδες: Διευθυντής Εσωτερικού Ελέγχου ελεγκτής, Διευθυντής οικονομικών, Επιτροπή Ελέγχου και εξωτερικός ελεγκτής. Η εν λόγω έρευνα θέσπισε νέους κανόνες για τους εξωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι χρησιμοποιώντας αποδοτικότερα το αποτέλεσμα της δραστηριότητας του εσωτερικού ελέγχου, δύναται να καταλάβουν καλύτερα τον αποτελεσματικότερο τρόπο προσαρμογής των εργασιακών διαδικασιών τους στον τομέα εργασίας του εσωτερικού ελεγκτή. Επίσης, η έρευνα εξέτασε την ικανότητα να αξιολογηθεί η αντικειμενικότητα στην εργασία του εσωτερικού ελεγκτή. Σε στενή σχέση με την παραπάνω προσέγγιση οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να συμβιβάζουν με τον

ρόλο του εσωτερικού ελεγκτή, του οποίου πρέπει να δεχτούν την ανεξαρτησία και τον σημαντικό του ρόλο για την οικονομική μονάδα.

Την ίδια περίοδο, ο Schneider (1985) κατέληξε μέσω της μελέτης του την εξέταση τριών κυρίων παραγόντων του εσωτερικού ελέγχου στην σχέση τους με τους εξωτερικούς ελεγκτές. Βασικό συμπέρασμα της έρευνας ήταν η μεγάλη επιρροή της που διαδραματίζουν η ικανότητα των εσωτερικών ελεγκτών, η αντικειμενικότητα και η ποιότητας της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών στο θέμα της εμπιστοσύνης του εξωτερικού ελέγχου στον εσωτερικό έλεγχο. Από τους τρεις παραπάνω παράγοντες, η έρευνα κατέληξε ότι ο σημαντικότερος παράγοντας είναι η ποιότητα της εργασίας των εσωτερικών ελεγκτών.

Η δυνατότητα αντικατάστασης του εσωτερικού ελέγχου από τον εξωτερικό έλεγχο ερευνήθηκε από τους Ettredge et al. (2000). Για τους σκοπούς της έρευνας ζητήθηκαν στοιχεία από διακόσιες έξι (206) επιχειρήσεις, από τις οποίες εκατόν είκοσι επτά (127) ανταποκρίθηκαν. Από την έρευνα εξήχθη ως βασικό συμπέρασμα, ότι η αντικατάσταση του εσωτερικού ελέγχου από τον εξωτερικό δεν υφίσταται. Επιμέρους συμπεράσματα της έρευνας ήταν οι απόψεις ότι, αφενός η αλληλεπίδραση των δύο ειδών ελέγχου είναι ένα πολύ ενδιαφέρον ερευνητικό θέμα, αφετέρου η μελλοντική τους συνεργασία τους δύναται να είναι ακόμη εντονότερη.

Η συνεισφορά του εσωτερικού ελέγχου στη διενέργεια αποτελεσματικότερου εξωτερικού ελέγχου διερευνήθηκε από τους Felix et al, (2001). Για τους σκοπούς της έρευνας απεστάλησαν δύο ερωτηματολόγια σε κάθε μία από τις εξακόσιες τρεις (603) επιλεγμένες επιχειρήσεις του Χρηματιστηρίου Αξιών της Αμερικής, από τα οποία επιστράφηκαν απαντημένα εβδομήντα έξι (76). Βασικό συμπέρασμα της έρευνας αποτέλεσε η επίδραση της συνεισφοράς του εσωτερικού ελέγχου στο κόστος του εξωτερικού ελέγχου. Επιμέρους συμπέρασμα της έρευνας ήταν η άποψη, ότι η συνεισφορά του εξωτερικού ελέγχου επηρεάζεται από την ποιότητα του εσωτερικού ελέγχου. Τέλος, εξήχθη ως συμπέρασμα ότι η εντονότερη σχέση μεταξύ εσωτερικού και εξωτερικού

ελέγχου και η αμεσότερη διαθεσιμότητα των στοιχείων από την πλευρά της Διοίκησης μπορεί να βοηθήσει στη μείωση του κόστους του εξωτερικού ελέγχου.

Η πιο πρόσφατη εργασία αναφορικά με την σχέση του εσωτερικού με τον εξωτερικό έλεγχο ήταν των Goodwin & Kent (2006). Τα αποτελέσματα της έρευνας υπογράμμισαν την αναγκαιότητα για αυξημένη ποιότητα εξωτερικών ελέγχων τόσο από την πλευρά της Επιτροπής Ελέγχου όσο και από την πλευρά των οικονομικών μονάδων με σκοπό την καθοριστική χρήση των Συστημάτων Εσωτερικού Ελέγχου.

4.5. Εφαρμογή - Έλεγχος στον τραπεζικό κλάδο

Ο εσωτερικός έλεγχος των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων παρουσιάζει ορισμένες ιδιαιτερότητες σε σχέση με τον εσωτερικό έλεγχο που διενεργείται στις υπόλοιπες επιχειρήσεις (Λουμιώτης, 2006). Η διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι η παγκοσμιοποίηση και η διεθνοποίηση της τραπεζικής αγοράς οδήγησε τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα σε συγχωνεύσεις, εξαγορές και απορροφήσεις με στόχο την επέκτασή τους σε νέους τομείς, σε νέες δραστηριότητες και σε νέα προϊόντα (Καραμάνης, 2008). Οι κινήσεις αυτές όπως ήταν φυσικό είχαν ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιχειρηματικών κινδύνων που αναλάμβαναν τα πιστωτικά ιδρύματα.

Έτσι, τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου (ΣΕΕ) των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων απαιτείται να είναι πιο αυστηρά οργανωμένα από τα αντίστοιχα που χρησιμοποιούνται σε άλλους τομείς. Επιπλέον, τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα απαιτείται να καταρτίζουν και να παρακολουθούν αυστηρούς εσωτερικούς κανονισμούς λειτουργίας καθώς και γραπτές πολιτικές και διαδικασίες. Αυτό γιατί οφείλουν να συμμορφώνονται με τους υποχρεωτικούς και μη κώδικες εταιρικής διακυβέρνησης, με τις ρυθμιστικές διατάξεις των κεντρικών τραπεζών

και το κανονιστικό πλαίσιο των χωρών στις οποίες δραστηριοποιούνται (Παπαστάθης, 2003).

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), τα συστήματα εσωτερικού ελέγχου σε ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα για να καταστούν αποτελεσματικά χρειάζονται παρακολούθηση ως προς την ποιότητα και την ικανότητα τους να ανταποκρίνονται αποτελεσματικά έναντι των κινδύνων που έχουν σχεδιαστεί να αντιμετωπίσουν. Συνεπώς, βασικός σκοπός του εσωτερικού ελέγχου είναι η περιοδική παρακολούθηση και αξιολόγηση της επάρκειας των εσωτερικών συστημάτων ελέγχου.

Ο εσωτερικός έλεγχος εξυπηρετεί την αποτελεσματική παρακολούθηση των κινδύνων μέσω της εξέτασης των σχετικών δικλείδων ασφαλείας, παρέχοντας συμβουλές και κατευθύνσεις σχετικά με το ποιοι συναλλακτικοί κύκλοι απαιτούν μεγαλύτερη ελεγκτική δραστηριότητα. Παρακολουθεί επίσης την οργάνωση των υπηρεσιών ελέγχου συμμόρφωσης (compliance offices), οι οποίες και θα είναι υπεύθυνες για την παρακολούθηση της τήρησης των σχετικών κανονισμών του κράτους και του επιμέρους ρυθμιστικού πλαισίου (για παράδειγμα της Επιτροπής της Κεφαλαιαγοράς ή της Τράπεζας της Ελλάδος).

Ο εσωτερικός έλεγχος παρακολουθεί με βάση συγκεκριμένες πολιτικές και διαδικασίες του ελέγχου κάθε σημαντικό ποσό που μπορεί να οδηγήσει σε νομιμοποίηση του (ξέπλυμα χρήματος). Επιπλέον, παρακολουθεί την κεφαλαιακή επάρκεια της τράπεζας σε συμφωνία πάντα με τα πρότυπα της Επιτροπής της Βασιλείας (Κοσσιδάς, 2010).

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), τέλος, εξασφαλίζει τον κατάλληλο διαχωρισμό αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για την αγοραπωλησία τίτλων και των επενδυτικών- συμβουλευτικών υπηρεσιών που παρέχονται από την τράπεζα στους πελάτες της και παρακολουθεί την μη χρήση του πλεονεκτήματος της εσωτερικής πληροφόρησης από μέρους της τράπεζας και σε βάρος των υπόλοιπων επενδυτών.

Ένα σύστημα εσωτερικού ελέγχου για να θεωρηθεί αποτελεσματικό θα πρέπει να διαθέτει τα εξής χαρακτηριστικά (Καραμάνης, 2008):

- Ξεκάθαρες ιεραρχικές δομές και γραμμές αναφοράς των στελεχών του οργανισμού.
- Συγκεκριμένες περιγραφές θέσεων εργασίας με ξεκαθαρισμένους τους ρόλους και τις επιμέρους αρμοδιότητες των στελεχών.
- Ανεξαρτησία ελέγχου στις σημαντικότερες περιοχές ελέγχου του οργανισμού.
- Διατήρηση του κατάλληλου σε ποιότητα και σε αριθμό προσωπικού.
- Αποτύπωση του Συστήματος σε μορφή γραπτών πολιτικών και διαδικασιών.
- Γραπτούς κανονισμούς επιπέδων έγκρισης σύναψης συμφωνιών και σχετικών πληρωμών (chart of authorities).
- Δυναμικές και σωστά οργανωμένες διευθύνσεις εσωτερικού ελέγχου ή αλλιώς διευθύνσεις επιθεωρήσεως.

Οι χρηματοδοτήσεις και γενικότερα η τραπεζική πίστη αποτελούν την πιο παραδοσιακή μορφή εσόδων για τις σύγχρονες τράπεζες για αυτό το λόγο ο εσωτερικός έλεγχος θα πρέπει να περιλαμβάνει τόσο στο μακροπρόθεσμο, όσο και στο βραχυπρόθεσμο πλάνο ελέγχου τις διάφορες μορφές χρηματοδοτήσεων έτσι όπως αυτές προωθούνται από τα καταστήματα και τις κεντρικές υπηρεσίες ενός χρηματοπιστωτικού ιδρύματος.

Οι χρηματοδοτήσεις διακρίνονται σε διάφορα είδη (corporate banking, ναυτιλιακά δάνεια, consumer banking, στεγαστική πίστη, εμπορικό leasing), η μεθοδολογία ελέγχου όμως παραμένει η ίδια. Εκείνο που θα πρέπει να τονίσουμε προτού αναφερθούμε στα σημεία ελέγχου είναι ότι τα παραπάνω είδη χρηματοδοτήσεων μπορούν και συνήθως αποτελούν ξεχωριστές διευθύνσεις μέσα στην τράπεζα (Παπαστάθης, 2003).

Τα κύρια σημεία ελέγχου όσον αφορά τις χρηματοδοτήσεις παρατίθενται παρακάτω (Καραμάνης, 2008):

- Επισκόπηση των διαδικασιών παρακολούθησης των εγκεκριμένων ορίων, όρων συνεργασίας, ειδικών εγκρίσεων, λήψεως καλυμμάτων των πιστούχων.
- Αξιολόγηση της πολιτικής και των διαδικασιών για την ανάληψη των πιστωτικών κινδύνων και των ανώτατων ορίων αναλήψεως κινδύνων.
- Επισκόπηση των διαδικασιών προώθησης χρηματοοικονομικών υπηρεσιών (προϊόντων) σε μεγάλες επιχειρήσεις και ιδιώτες σύμφωνα με τις πολιτικές και διαδικασίες της τράπεζας.
- Επισκόπηση των διαδικασιών παρακολούθησης των καθυστερήσεων των πιστούχων.
- Επισκόπηση των διαδικασιών προσέλκυσης νέων πελατών, δημιουργίας, ανάπτυξης και παρακολούθησης των σχέσεων με τους πελάτες της τράπεζας (customer relations).
- Επισκόπηση των διαδικασιών ανάλυσης της χρηματοοικονομικής κατάστασης των πελατών, της αξιολόγησης και βαθμολόγησης του πιστωτικού κινδύνου.

Η Διαχείριση Διαθεσίμων στους σύγχρονους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς αποτελεί μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες καθώς η βασική της λειτουργία απαιτεί την διαχείριση όσων χρηματικών κεφαλαίων συγκεντρώνονται σε αυτούς από τις καθημερινές συναλλαγές τους με φυσικά ή νομικά πρόσωπα (Κοσσιδάς, 2010). Από ελεγκτικής απόψεως απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή στην αποτελεσματική επισκόπηση των δικλείδων ασφαλείας που τίθενται από τις διοικήσεις των τραπεζών προκειμένου να διασφαλίζονται τα χρηματικά διαθέσιμα (κύριο περιουσιακό στοιχείο της τράπεζας) από ενδεχόμενες υστερόβουλες ενέργειες είτε εσωτερικά, είτε εξωτερικά του οργανισμού (Λουμιώτης, 2006).

Η συνεχής παρακολούθηση κινδύνων θεωρείται απαραίτητη ως λειτουργία στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό περιβάλλον και για αυτό το λόγο οι περισσότεροι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί έχουν οργανωμένες αντίστοιχες υπηρεσίες, ενώ σε ορισμένες χώρες όπως και η Ελλάδα επιβάλλεται από τις Κεντρικές Τράπεζες (για παράδειγμα η Τράπεζα της Ελλάδος) η λειτουργία τέτοιων υπηρεσιών (Καραμάνης, 2008). Ο εσωτερικός έλεγχος στα πλαίσια της αξιολόγησης του συστήματος εσωτερικού ελέγχου της τράπεζας περιλαμβάνει την υπηρεσία παρακολούθησης κινδύνων στο ετήσιο πλάνο ελέγχου του με σκοπό τον εντοπισμό σχετικών αδυναμιών στην λειτουργία τους, αλλά και επαλήθευση της ορθότητας και πληρότητας των διαδικασιών και ενεργειών που θα πρέπει να εκτελούν αυτές.

Παρακάτω παραθέτω τους σημαντικότερους κινδύνους οι οποίοι αποτελούν αντικείμενο παρακολούθησης του εσωτερικού ελέγχου και είναι (Παπαδάτου, 2005):

➤ Πιστωτικός κίνδυνος (Credit Risk)

Ο κίνδυνος που απορρέει από την έλλειψη δυνατότητας του αντισυμβαλλόμενου να καλύψει τις οικονομικές υποχρεώσεις του στην τράπεζα.

➤ Χρηματοοικονομικοί Κίνδυνοι - Κίνδυνοι Αγοράς (Financial - Market Risks)

Οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι απορρέουν είτε από μη αποδοτική διαχείριση των χρηματικών διαθεσίμων της τράπεζας, είτε από αλλαγές που συντελούνται στο οικονομικό περιβάλλον - αγορές και προϊόντα που προβαίνει σε τοποθετήσεις η τράπεζα (για παράδειγμα αγορές ομολόγων, διατραπεζική αγορά, αγορές παραγώγων). Σημαντικό ρόλο στην βαρύτητα που έχουν οι χρηματοοικονομικοί κίνδυνοι για την τράπεζα παίζει η στρατηγική διαχείρισης διαθεσίμων (επιθετική, συντηρητική).

➤ Λειτουργικοί Κίνδυνοι (Operational Risks)

Λειτουργικός ονομάζεται ο κίνδυνος οικονομικής ζημίας που απορρέει είτε από μη κατάλληλες εσωτερικές διαδικασίες της τράπεζας, είτε από ανθρώπινα λάθη, είτε από σφάλματα των μηχανογραφικών συστημάτων και εφαρμογών, ή ακόμη από εξωτερικούς αστάθμητους παράγοντες, χωρίς όμως να περιλαμβάνονται σε αυτόν οι στρατηγικοί κίνδυνοι (strategic risks) ή οι κίνδυνοι κακής φήμης (reputation risks) (Παπαδάτου, 2005).

4.6. Εφαρμογή - Έλεγχος στις επιχειρήσεις

Σύμφωνα με τον Καζαντζή, (2006), ο έλεγχος μέσα σε μία επιχείρηση έχει τεράστια σημασία, πόσο μάλλον όταν διανύει περιόδους κρίσεως. Τόσο η διεθνής όσο και η εγχώρια κρίση επιβεβαίωσαν την αναγκαιότητα του Ελέγχου. Οι ελεγκτές είχαν έγκαιρα επισημάνει τους κινδύνους από τα κάθε μορφής σύνθετα χρηματοπιστωτικά προϊόντα που κατέκλυζαν τις διεθνείς αγορές.

Στη χώρα μας πάλι, ήδη η πολιτεία έχει αντιληφθεί ότι οι κάθε μορφής παραβατικές ενέργειες που διαπιστώνονται το τελευταίο διάστημα στις Δημόσιες Επιχειρήσεις και τους Ασφαλιστικούς Οργανισμούς οφείλονται κατά μεγάλο

βαθμό στην απουσία ελεγκτικών μηχανισμών και την μέχρι σήμερα υποτίμηση του ρόλου του ελεγκτή. Επομένως ο έλεγχος στην Ελλάδα θα αποτελέσει άμεση προτεραιότητα για τους φορείς της Δημόσιας Διοίκησης αλλά και ότι θα αναβαθμιστεί ουσιαστικά στις ιδιωτικές επιχειρήσεις, όπου ήδη έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος τα τελευταία έτη (Παπαδάτου, 2005).

Η επιτροπή ελέγχου είναι συμβουλευτικό όργανο του διοικητικού Συμβουλίου της εταιρείας για την άσκηση των καθηκόντων του, αναφορικά με την αξιολόγηση της επάρκειας και της αποτελεσματικότητας του Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας.

Το διοικητικό Συμβούλιο μέσω της επιτροπής ελέγχου αναπτύσσει άμεση και τακτική επαφή με τους τακτικούς ελεγκτές, προκειμένου να λαμβάνει τακτική ενημέρωση από τους τελευταίους σε σχέση με την ορθή λειτουργία του συστήματος ελέγχου.

Ο Κανονισμός Λειτουργίας της Επιτροπής Ελέγχου περιλαμβάνει τα ακόλουθα (Καραμάνης, 2008):

- Σκοπός της Επιτροπής Ελέγχου
- Μέλη και θητεία της επιτροπής ελέγχου
- Υπευθυνότητες της επιτροπής ελέγχου
- Καθήκοντα και αρμοδιότητες επιτροπής ελέγχου
- Λειτουργία της επιτροπής ελέγχου
- Δικαιοδοσία της επιτροπής ελέγχου

Ο κανονισμός λειτουργίας της επιτροπής ελέγχου αναλύεται παρακάτω:

Στόχος της συγκρότησης της επιτροπής ελέγχου είναι η υποστήριξη του ΔΣ στα καθήκοντα του σχετικά με τη χρηματοοικονομική πληροφόρηση, τον εσωτερικό έλεγχο και την εποπτεία του τακτικού ελέγχου. Επιπρόσθετα η Επιτροπή Ελέγχου έχει ως σκοπό (Παπαδάτου, 2005):

- Τη σχεδίαση της διαδικασίας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Την ανασκόπηση της αποτελεσματικότητας του συστήματος εσωτερικού ελέγχου.
- Την παρακολούθηση και τον έλεγχο της ανεξαρτησίας, επάρκειας και αποτελεσματικότητας της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας.

Τα μέλη της επιτροπής ελέγχου ορίζονται από την Γενική Συνέλευση των μετόχων.

Η επιτροπή ελέγχου αποτελείται από 3 μη εκτελεστικά μέλη του ΔΣ τα οποία έχουν τις απαιτούμενες για το έργο γνώσεις και εμπειρίες. Πρόεδρος της Επιτροπής ελέγχου ορίζεται μη εκτελεστικό μέλος. Τα μέλη της επιτροπής ελέγχου αποφασίζονται με απόφαση της γενικής Συνέλευσης των μετόχων και η θητεία τους είναι τριετής και μπορεί να ανανεωθεί απεριόριστα, ενώ παρατείνεται αυτόματα μέχρι και την πρώτη τακτική συνέλευση μετά τη λήξη της θητείας τους. Τέλος, τα μέλη της επιτροπής δεν πρέπει να κατέχουν παράλληλες θέσεις ή ιδιότητες ή να διενεργούν συναλλαγές που θα μπορούσαν να θεωρηθούν ασυμβίβαστες με τον σκοπό της Επιτροπής. Η επιτροπή ελέγχου (Καραμάνης, 2008):

- Ενημερώνει τακτικά το Διοικητικό Συμβούλιο για τις δραστηριότητες της, τα θέματα που προκύπτουν για την ποιότητα και την ακεραιότητα των οικονομικών καταστάσεων, τη συμμόρφωση με νόμους,

τον κώδικα Δεοντολογίας, κανονισμούς, τον Κώδικα Εταιρικής Διακυβέρνησης και τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, την απόδοση και ανεξαρτησία των τακτικών ελεγκτών και την απόδοση της Διεύθυνσης εσωτερικού Ελέγχου.

- Λαμβάνει από τον τακτικό ελεγκτή έκθεση με τις αδυναμίες του συστήματος εσωτερικού ελέγχου και ενημερώνει τον Πρόεδρο, τον Διευθύνοντα Σύμβουλο και το Διοικητικό Συμβούλιο της εταιρείας.

- Επιβλέπει και προκαλεί ειδικές έρευνες.

- Λαμβάνει από τον Διευθυντή Εσωτερικού Ελέγχου αναφορά σχετική με την πρόοδο των εργασιών της Διεύθυνσης Εσωτερικού Ελέγχου της εταιρείας και την παρουσιάζει στο Διοικητικό Συμβούλιο της Εταιρείας.

- Αναλαμβάνει την εκτέλεση συναφών με το ρόλο της εργασιών που ζητούνται από το Διοικητικό Συμβούλιο

- Ασκεί τις αρμοδιότητες της όπως παρουσιάζονται παρακάτω

Λειτουργίες της επιτροπής ελέγχου (Παπαδάτου, 2005):

- Συνεδριάζει τακτικά, τουλάχιστον τέσσερις φορές ετησίως ή και έκτακτα, όποτε υπάρχει ανάγκη, τηρεί πρακτικά των συνεδριάσεων της και υποβάλλει αναφορές στο Διοικητικό Συμβούλιο, εφόσον κρίνεται αναγκαίο.

- Τα θέματα της ημερήσιας διάταξης, τίθενται στη διάθεση κάθε μέλους τουλάχιστον δέκα ημέρες πριν από τη συνεδρίαση.

➤ Η επιτροπή μπορεί να προσκαλέσει στις συνεδριάσεις της οποιοδήποτε στέλεχος της ή άλλο πρόσωπο που θεωρείται ότι έχει τη δυνατότητα να συνδράμει στην εκτέλεση του έργου της.

➤ Η επιτροπή Ελέγχου μπορεί να χρησιμοποιεί τις υπηρεσίες εξωτερικών συμβούλων, και ως εκ τούτου θα πρέπει να διατίθενται επαρκή κονδύλια για το σκοπό αυτό.

Η Επιτροπή Ελέγχου λειτουργεί ως ένα ανεξάρτητο και αντικειμενικό σώμα, το οποίο είναι υπεύθυνο για την επισκόπηση και αξιολόγηση των ελεγκτικών πρακτικών και της απόδοσης των εσωτερικών και εξωτερικών ελεγκτών. Βασική αποστολή της Επιτροπής είναι να βοηθά το Διοικητικό Συμβούλιο στην εκτέλεση των καθηκόντων του, επιβλέποντας τις διαδικασίες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, τις πολιτικές και το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της Εταιρίας.

Η επιτροπή ελέγχου μεταξύ των άλλων (Παπαδάτου, 2005):

➤ Επιβλέπει τη διαδικασία χρηματοοικονομικής πληροφόρησης, συνεισφέρει στην αποτελεσματική επικοινωνία μεταξύ των εσωτερικών ελεγκτών, των εξωτερικών ελεγκτών, της ανώτερης Διεύθυνσης και του Διοικητικού Συμβουλίου και παρακολουθεί τον τακτικό έλεγχο των ετήσιων και ενοποιημένων λογαριασμών και τις διαδικασίες χρηματοοικονομικής πληροφόρησης της Εταιρίας.

➤ Επιβλέπει την πρόσληψη, την απόδοση και την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών, εισηγείται στο Διοικητικό Συμβούλιο επί του ορισμού των εξωτερικών ελεγκτών, επιθεωρεί την απόδοση των εξωτερικών ελεγκτών και παρακολουθεί την παροχή επιπρόσθετων υπηρεσιών από το γραφείο των εξωτερικών ελεγκτών.

➤ Παρακολουθεί και ελέγχει το σύστημα εσωτερικού ελέγχου της εταιρείας, παρακολουθεί τις διαδικασίες που χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο των λειτουργιών και των χρηματοοικονομικών της εταιρείας και εξασφαλίζει ότι οι εσωτερικοί ελεγκτές διαθέτουν τα κατάλληλα μέσα και την πρόσβαση σε απαιτούμενες πληροφορίες, προκειμένου να εκπληρώσουν τα καθήκοντα τους.

➤ Επιβλέπει την απόδοση του Εσωτερικού Ελέγχου και παρακολουθεί και επιθεωρεί την αποτελεσματικότητα του Εσωτερικού Ελέγχου. Επιπλέον επισκοπεί και εγκρίνει το Ετήσιο πρόγραμμα ελέγχου το οποίο προτείνεται από το τμήμα Εσωτερικού Ελέγχου, επιθεωρεί τις εκθέσεις που καταρτίζονται από τον Εσωτερικό Έλεγχο και εξουσιοδοτεί τον Εσωτερικό Έλεγχο να εξετάσει οποιοδήποτε ζήτημα το οποίο περιέχεται σε γνώση της και το οποίο εμπίπτει στη σφαίρα των καθηκόντων της.

➤ Επισκοπεί το σύστημα διαχείρισης κινδύνων της εταιρείας, επιθεωρεί τη μεθοδολογία της διαχείρισης κινδύνων η οποία χρησιμοποιείται στην εταιρεία και επανεξετάζει τους σημαντικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει η εταιρεία, το πρόγραμμα λήξης μέτρων για την ελαχιστοποίηση των κινδύνων αυτών, καθώς και την πρόοδο όσον αφορά τα μέτρα αυτά.

Σύμφωνα με τους Νεγκάκη & Ταχυνάκη, (2013), για την εκτέλεση των καθηκόντων της, η επιτροπή Ελέγχου αντλεί τη σχετική εξουσία της από το Νόμο, το παρόν Καταστατικό της Επιτροπής Ελέγχου, τις αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης και το Διοικητικό Συμβούλιο. Επιπροσθέτως, η επιτροπή Ελέγχου έχει απεριόριστη πρόσβαση σε όλα τα στοιχεία και πληροφορίες, που είναι απαραίτητα για την εκπλήρωση της αποστολής της.

Η Επαγγελματική Ένωση των Εσωτερικών Ελεγκτών των ΗΠΑ, δηλαδή το Ινστιτούτο Εσωτερικών Ελεγκτών, όρισε την Υπηρεσία του Εσωτερικού

Ελέγχου ως μια ανεξάρτητη υπηρεσία αξιολόγησης, η οποία οργανώνεται και λειτουργεί μέσα σε έναν οργανισμό για να εξετάσει και να αξιολογήσει τις δραστηριότητές του, ως μια προσφερόμενη υπηρεσία στον οργανισμό αυτό.

Έτσι, η Υπηρεσία του Εσωτερικού Ελέγχου περιλαμβάνει τις δράσεις, οι οποίες υιοθετούνται από τη διοίκηση για να σχεδιαστεί, να οργανωθεί και να κατευθυνθεί η απόδοση ικανοποιητικών ενεργειών, που σκοπό έχουν να παρέχουν επαρκή ασφάλεια ότι θα επιτευχθούν οι σκοποί της.

Σκοπός της Υπηρεσίας του Εσωτερικού Ελέγχου είναι η παροχή υψηλού και ταυτόχρονα εξειδικευμένου επιπέδου υπηρεσιών προς τη διοίκηση κάθε οργανισμού, η αξιολόγηση των πολιτικών, μέτρων και συστημάτων, στα οποία στηρίζει ο οργανισμός τη λειτουργία του, με πρώτο απ όλα το ίδιο το σύστημα εσωτερικού ελέγχου.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον όσο οι επιχειρήσεις μεγαθύνονται και αυξάνεται σημαντικά ο όγκος των συναλλαγών τους, τόσο πιο δύσκολη γίνεται για τον επιχειρηματία ή το Διοικητικό Συμβούλιο στις πολυμετοχικές επιχειρήσεις, η άμεση παρακολούθηση ενός σημαντικού μέρους των λειτουργιών τους και η επαρκής επίβλεψη των δραστηριοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού.

Σε μία επιχείρηση που αναπτύσσεται διαρκώς ο επιχειρηματίας αναγκάζεται από τις περιστάσεις, έστω και σταδιακά, να εμπιστευθεί ένα μέρος από τις καθημερινές και συνήθεις διοικητικές και οικονομικές λειτουργίες και δραστηριότητες της επιχείρησης στην ευσυνειδησία, την επιμέλεια, την ακεραιότητα και το φιλότιμο των στελεχών και του υπόλοιπου προσωπικού του, μολονότι δεν είναι βέβαιο ότι όλοι θα διαθέτουν τις παραπάνω αρετές σε τέτοιο βαθμό, που θα δικαιολογούσε την τυφλή εμπιστοσύνη από την πλευρά του επιχειρηματία.

Η καθημερινή πρακτική δυστυχώς φανερώνει ότι πολλοί από αυτούς θα πάνε να δείχνουν τον απαιτούμενο ζήλο ή και τη στοιχειώδη εντιμότητα εφόσον αντιληφθούν ότι δεν υπάρχει κάποιος ουσιαστικός έλεγχος της απόδοσης και των ενεργειών τους. Όπως εξάλλου έχει λεχθεί τα λάθη και οι απάτες είναι συμφυή με τον άνθρωπο λόγω της ατέλειας της ανθρώπινης φύσεως και επειδή είναι αδύνατη η εκρίζωσή τους, δεν απομένει για την καταπολέμησή τους, άλλη λύση από τον έλεγχο.

Τα τελευταία χρόνια τα συστήματα ελέγχου ως μία ανεξάρτητη λειτουργική δραστηριότητα της επιχείρησης γνωρίζουν μεγάλη άνθηση ως συνέπεια συγκεκριμένων αλλαγών και τάσεων στο επιχειρηματικό περιβάλλον:

➤ Η ραγδαία ανάπτυξη και η πολυπλοκότητα των βασικών λειτουργιών της επιχείρησης- Η ανάπτυξη των σύγχρονων επιχειρηματικών μονάδων συνέπεια ποικίλων παραγόντων (τεχνολογίας, ανάπτυξης νέων επιχειρηματικών τομέων, αυξημένων καταναλωτικών αναγκών, παγκόσμιας οικονομικής άνθησης, αύξησης πληθυσμού κ.α.) έχει προκαλέσει ποικίλα προβλήματα στις διοικήσεις αυτών, στην προσπάθειά τους να ελέγξουν και να κατευθύνουν έναν οργανισμό, που διαρκώς διευρύνεται και αποκτά πολυπλοκότητα και στην απλούστερη μέχρι πρότινος λειτουργία του. Η διοίκηση έχοντας να αντιμετωπίσει περισσότερα επίπεδα στην οργανωτική δομή της επιχείρησης, δυσκολεύεται να επιβάλλει την πολιτική της στα κατώτερα επίπεδα της ιεραρχίας, αλλά και να γίνει δέκτης των πληροφοριών, που πηγάζουν από αυτά. Το πρόβλημα της επικοινωνίας είναι από τα σημαντικότερα στις σύγχρονες επιχειρήσεις. Ο εσωτερικός έλεγχος μπορεί ουσιαστικά να διευκολύνει την ενδοεπικοινωνία των διαφόρων επιπέδων ιεραρχίας, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

➤ Η διεθνοποίηση των αγορών και η διασπορά δραστηριοτήτων σε ευρύτερες γεωγραφικά περιοχές- Οι περισσότερες επιχειρήσεις ασκούσαν συνήθως λειτουργική δραστηριότητα σε μία στενά γεωγραφική περιοχή. Η παγκοσμιοποίηση των αγορών και η ύπαρξη διαφόρων δελεαστικών επιχειρηματικών ευκαιριών οδήγησε τις επιχειρήσεις στην ανάπτυξη δραστηριοτήτων και σε άλλες περιοχές, με συνέπεια την αύξηση του επιχειρηματικού τους ρίσκου και την ανάγκη αναθεώρησης και επέκτασης της επιχειρηματικής τους πολιτικής με το μικρότερο κόστος, με σκοπό να καλύψει τις ανάγκες και τις ιδιαιτερότητες του προσωπικού που απασχολείται πλέον σε διάφορες περιοχές

➤ Η τάση για αποκεντρωτική διοίκηση- Αρκετές εταιρίες έχουν διαπιστώσει ότι το μοντέλο της συγκεντρωτικής διοίκησης, που σε μεγάλο βαθμό εφαρμόζονταν στο παρελθόν, οδήγησε σε φθίνουσα απόδοση τις λειτουργικές δραστηριότητές τους. Για το σκοπό αυτό έχει υιοθετηθεί το μοντέλο της αποκεντρωτικής διοίκησης, το οποίο ορίζει ότι η επιχειρηματική πολιτική περνά ιεραρχικά από την κορυφή στην βάση της οργανωτικής δομής, με παράλληλο έλεγχο του άμεσα κατώτερου ιεραρχικά επιπέδου. Με τον εσωτερικό έλεγχο μπορεί να εξασφαλισθεί η ομαλή και απρόσκοπτη ροή της επιχειρηματικής πολιτικής στα διάφορα επίπεδα της ιεραρχίας.

➤ Το παγκόσμιο κύμα εξαγορών και συγχωνεύσεων- Στο σύγχρονο επιχειρηματικό περιβάλλον η προσπάθεια των επιχειρήσεων αφενός μεν να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας με σκοπό την μείωση του λειτουργικού τους κόστους, αφετέρου να επεκτείνουν την παραγωγική τους δραστηριότητα με την απόκτηση άλλων επιχειρηματικών μονάδων ομοειδούς ή και διαφορετικής δραστηριότητας οδήγησε σε ένα παγκόσμιο κύμα εξαγορών και συγχωνεύσεων, το οποίο προκάλεσε με τη σειρά του σημαντικές αλλαγές στη διάρθρωση των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων. Τα τμήματα εσωτερικού ελέγχου προσφέρουν σημαντικές υπηρεσίες στις συγκεκριμένες διεργασίες, αφού έχοντας γνώση των λειτουργικών διαδικασιών των υπό συγχώνευση επιχειρήσεων, μπορούν να βοηθήσουν στην εξέταση των διαδικασιών των νέων επιχειρηματικών μονάδων προτείνοντας την ορθολογικότερη μέθοδο ένταξης αυτών στον νέο οργανισμό που δημιουργείται.

➤ Η ραγδαία ανάπτυξη της τεχνολογίας- Η συνεχόμενη εξέλιξη, ανάπτυξη αλλά και χρήση της τεχνολογίας στην καθημερινή πρακτική έχει ως αποτέλεσμα την εμφάνιση σημαντικών αλλαγών στο περιβάλλον λειτουργίας των επιχειρήσεων, την ραγδαία ανάπτυξη του όγκου των συναλλαγών, την ανάπτυξη νέων μορφών επιχειρηματικής δράσης και νέων προϊόντων. Οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πλέον νέες προκλήσεις

και νέους κινδύνους, που μέχρι χθες ήταν άγνωστοι, με αποτέλεσμα να καθίσταται αναγκαία η ύπαρξη μιας ανεξάρτητης, αντικειμενικής και συμβουλευτικής δραστηριότητας σχεδιασμένης να προσθέτει αξία και να βελτιώνει τις λειτουργίες μιας επιχείρησης, όπως είναι ο εσωτερικός έλεγχος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξένη Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

- Baumgartner, Grant D., Hamilton, Angela. (2004). Internal Audit: Consider the Implications, Healthcare Financial Management, June 2004. vol. 58 no. 6. Academic Research Library, pp.34.
- Boynton, W.C., Kell, W.G. (1996) “Modern Auditing”, 6th edition, John Willey & Sons Inc, U.S, pp. 839.
- Carmichael, D.R., Willingham, J. J., (1987) “Auditing concepts and methods. A Guide to current auditing theory and practice”, 4th edition, McGraw-Hill ed., pp.22.
- Colbert, J.L., Luehlfing, M.S., Alderman, W.C. (1996) Engagement Risk, The CPA Journal, 66 (3), pp. 54-56

- Ettredge, M., V. J. Richardson, S. Scholz. (2002). Dissemination of information for investors at corporate Web sites. *Journal of Accounting and Public Policy* 21, 357-369.

- Felix, W., A. Gramling, M. Maletta, (2001), The contribution of internal audit as a determinant of external audit fees and factors influencing this contribution, *Journal of Accounting Research* 22, 31-53.

- Hevesi, A. (2005). Roslyn Union Free School District Anatomy of a Scandal: Report of Examination. [Online]. Available at http://www.aga-olympia.org/attachments/roslyn_school_district_audit_report.pdf, (ημ/νία πρόσβασης 20/11/15)

- Jenny Goodwin-Stewart, Pamela Kent, (2006) "The use of internal audit by Australian companies", *Managerial Auditing Journal*, Vol. 21 Iss: 1, pp.81 - 101

- Kaplan, R. S., D.P. Norton (2008a) Mastering the Management System," *Harvard Business Review* (January): 62-57

➤ Konrath, Larry F. (1996) “Auditing Concepts and Applications”, 3rd edition, West Publishing Company, U.S., pp. 730.

➤ Lemon, M.W.& Tatum K.W., - Internal auditing’s systematic, disciplined process, The Institute of Internal Auditors Research Foundation, 2003, <http://www.oeconomica.uab.ro/upload/lucrari/1020081/18.pdf>, ημ/νία πρόσβασης 10/12/15

➤ Maletta, M. (1993). An examination of auditors’ decision to use internal auditors as assistants: the effect of inherent risk, Journal of Contemporary Accounting Research, Vol. 9 No. 2.

➤ Mautz, R. (1984), Internal and external auditors: how do they relate?, Corporate Accounting, Vol.3 No.4, pp.56-58.

➤ Meigs, W., Larsen, J., Meigs, R., (1984). Auditing, Papazisis, Athens.

➤ Montana, P., Charnov, B. (1999). Μάνατζμεντ, Κλειδάριθμος, Αθήνα

➤ Morgan, G. (1979) “Internal audit role conflict: a pluralist view”, Managerial Finance, 5(2), pp.160-170.

➤ Pantelidis, T. , N. Pittis (2009), "Estimation and Forecasting in First-order Vector Autoregressions with Near to Unit Roots and

Conditional Heteroskedasticity", *Journal of Forecasting*, 28 (Issue 7), 612-630

➤ Peacock, E., Pelfrey, S. (1989). How internal auditors view the external audit?, *The Internal Auditor*, June, Vol.46, pp.48-54.

➤ Reinstein, A., Lander, G.H., Gavin, T.A. (1994). The External Auditor's Consideration of the Internal Audit Function, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 9 No. 7, pp. 29-36.

➤ Reinstein, A., Lander, G. H., Gavin, T.A. (1994). The external auditor's consideration of the internal audit function. *Managerial Auditing Journal*, 9(7), 29-36.

➤ Sawyer, B. L. (2003) "Sawyer's Internal Auditing. The practise of Modern Internal Auditing", *The Institute of Internal Auditors*, 5th ed., pp. 120-121.

➤ Schneider, A. (1985). The reliance of external auditors on the internal audit function. 46 *Journal of Accounting Research* (Autumn), 911-919.

➤ Spira, L.F., Page, M. (2003), 'Risk management: the reinvention of internal control and the changing role of internal audit,' *Accounting, Auditing & ccountability Journal*, Vol. 16, No. 4, pp. 640-661.

- Tiessen, P., Colson, R.H. (1990). External auditor reliance on internal audit, *Journal of Internal Auditing*, Vol. 5 No. 3, pp. 10-22.
- Wallace, W. (1984). *Time Series Analysis of the Effect of Internal Audit Activities on External Audit Fees*. Altamonte Springs, FL: IIA Inc.
- Ward, D.D., Robinson, J.C.(1980). Reliance on internal auditors, *Journal of Accountancy*, October, pp. 62-73

Ελληνική Βιβλιογραφία - Αρθρογραφία

- Αστρίτης Α. (2000) “Ελεγκτική”, Θεσσαλονίκη, Οικονομικό Επιμελητήριο Ελλάδος.
- Βαρβατσουλάκη, Ν.Ι. (2002). Οι χρηματοοικονομικές επιπτώσεις της οργάνωσης συστήματος εσωτερικού ελέγχου σε μικρομεσαίες νοσηλευτικές μονάδες, Διδακτορική Διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Δήμου Ν. (2000) “Ελεγκτική Ι Βασικές Αρχές Γενικής και Τραπεζικής Ελεγκτικής”, Αθήνα.
- Διοικητική ελεγκτική (1997). Μετάφραση Βασίλης Πιτσαρής. - 1η έκδ. - Αθήνα : Κριτήριο.

- Ζαφειράκου, Η., Ταχυνάκης, Π. (2007) 'Ο εσωτερικός έλεγχος των ελληνικών επιχειρήσεων: Εμπειρική προσέγγιση', ΣΠΟΥΔΑΙ, Τεύχος 57, Νο.1
- Καζαντζής Χ. (2006.) Ελεγκτική & εσωτερικός έλεγχος : μια συστηματική προσέγγιση εννοιών, αρχών και προτύπων
- Κάντζος, Κ., Χονδράκη, Α. (2006). «Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική II», εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε., Αθήνα.
- Κάντζου Κ.. (1995) “Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική Ι”, Αθήνα.
- Καραμανής, Κ. (2008). Σύγχρονη Ελεγκτική Θεωρία και Πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, εκδόσεις Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.
- Κοσσιδάς Θ. (2010) Το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της νομικής υπηρεσίας και των ελεγκτών της εταιρίας (εσωτερικών και εξωτερικών). Αθήνα: 20 Πανελλήνιο Συνέδριο Δικηγόρων Νομικών Υπηρεσιών
- Λουμιώτης Β. (2006) Αρχές και μέθοδοι ελεγκτικής, Έκδοση 2ή, Αθήνα 2006
- Νεγκάκης Χ. - Ταχυνάκης Π. (2013). Σύγχρονα θέματα ελεγκτικής & εσωτερικού ελέγχου : σύμφωνα με τα Διεθνή Πρότυπα Ελέγχου. Εκδόσεις Διπλογραφία

- Παναγιωτίδης Χ.. (1995). Συστήματα εσωτερικού ελέγχου . Αθήνα : Σάκκουλας.
- Παπαδάτου Θ. (2005). Εσωτερικός και εξωτερικός Έλεγχος ανώνυμων εταιρειών: Εφαρμογές, Πρακτικά θέματα. 2η Έκδοση Σάκκουλας, σελ.36
- Παπάς, Αντώνης Α. .(1999). Εισαγωγή στην ελεγκτική / Αντώνης Α. Παπάς. - 1η έκδ. - Αθήνα : Μπένου Γ.
- Παπαστάθης Π. (2003) Ο Σύγχρονος εσωτερικός έλεγχος στις επιχειρήσεις - Οργανισμούς και η Πρακτική Εφαρμογή του. Εκδόσεις ΟΠΑΠ, Τόμος Α' σελ.79 & 37
- Σιώτης, Θεοχάρης Δ. (2009). Σύγχρονη ελεγκτική / Θεοχάρης Σιώτης, Άγγελος Ζωϊτσάς. - 1η έκδ. - Θεσσαλονίκη
- Τερζάκης Ε. (2001) “Εφαρμοσμένη Φορολογική Ελεγκτική των Εμπορικών και Βιομηχανικών Επιχειρήσεων”, Αθήνα.
- Τσακλάγκανος, Άγγελος Α. Ελεγκτική (2005). Άγγελος Α. Τσακλάγκανος. - 2η έκδ. - Θεσσαλονίκη : Κυριακίδη Αφοί
- Φίλος, Γιάννης Λ.. (2004). Σύστημα εσωτερικού ελέγχου επιχειρήσεων / Γιάννης Λ. Φίλος. - Αθήνα : Εκδόσεις IQ Group .

- Φλιτούρης Αθ. (2007). “Ελεγκτική”, σημειώσεις μαθήματος «Ελεγκτική», ΤΕΙ Σερρών, Θεσσαλονίκη.